Javna zdravstvena ustanova
„DOM ZDRAVLJA“ Prijedor

Javna zdravstvena ustanova Bolnica
„Dr Mladen Stojanović“ Prijedor

organizuju

2. DRUGI MEĐUNARODNI MEDICINSKI SIMPOZIJUM PRIJEDOR 2026

Komorbiditeti u medicini: izazovi u svakodnevnoj kliničkoj praksi

KNJIGA SAŽETAKA

Prijedor, 23 – 25. oktobar 2026. godine

http://gim.ddns.net:8090/drugi-medjunarodni-medicinski-simpozijum-prijedor-2026-01y66i
www.domzdravljaprijedor.ba

Pokrovitelji

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Министарство здравља и социјалне заштите

Grad Prijedor

Medicinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Medijski pokrovitelj

Mozaik medici.com

Tehnički organizator

TravelPlan Turistička agencija

DRUGI MEĐUNARODNI MEDICINSKI SIMPOZIJUM PRIJEDOR 2026

Komorbiditeti u medicini: izazovi u svakodnevnoj kliničkoj praksi

Prijedor, 23 – 25. oktobar 2026. godine

KNJIGA SAŽETAKA

KNJIGA SAŽETAKA

SADRŽAJ

PREDSIMPOZIJUMSKA TRIBINA 7

UVODNO PREDAVANJE 11

PLENARNA PREDAVANJA 17

PREDAVANJA PO POZIVU 25

ENDOKRINOLOGIJA 27

KARDIOLOGIJA 35

GASTROENTEROHEPATOLOGIJA 39

PULMOLOŠKA ONKOLOGIJA 45

PORODIČNA MEDICINA 51

NEUROLOGIJA DJECE I ODRASLIH 59

MENTALNO ZDRAVLJE DJECE I MLADIH 71

MENTALNO ZDRAVLJE ODRASLIH 81

DENTALNA MEDICINA 91

SESTRINSTVO 101

ORALNE PREZENTACIJE 111

RADIONICE PO POZIVU 121

ORGANIZATORI, POKROVITELJI I PARTNERI 139

ODBORI 145

PREDSIMPOZIJUMSKA TRIBINA

Nenad Vasić

Prof. dr sc. med., MHBA, BA Phil.
Njemačka

Rođen u Beogradu, gde je završio osnovnu školu i Prvu beogradsku gimnaziju. Od 1997. do 2003. godine studirao je i uspešno završio medicinu i filozofiju na Univerzitetu u Ulmu (Nemačka). Od 2004. do 2013. godine radio je na Univerzitetskoj klinici za psihijatriju u Ulmu, prvo kao lekar asistent, a kasnije kao specijalista psihijatrije i načelnik Akutnog odelenja. 2005. godine je završio doktorat na temu ispitivanja ekzekutivnih funkcija kod depresivnih poremećaja metodom funkcionalne magnetne rezonance, a 2009. godine je završio specijalizaciju iz oblasti psihijatrije i psihoterapije kao i usavršavanje za kognitivno-behavioralnog terapeuta. U toku daljeg naučno-istraživačkog rada, uglavnom primenjujući metodu strukturne i funkcionalne magnetne rezonance, 2014. godine postaje vanredni profesor psihijatrije i psihoterapije na Univerzitetu u Ulmu. Od 2014. do 2016. godine radi na Klinici i Katedri za sudsku psihijatriju Univerziteta u Ulmu kao zamenik načelnika Klinike i načelnik Naučno-istraživačkog odelenja. 2016. godine dobija poziciju načelnika Klinike za psihijatriju i psihoterapiju Kliničkog centra u Gepingenu u južnoj Nemačkoj (između Minhena i Štutgarta), koja ima 250 bolničkih ležajeva, istovremeno obavljajući i funkciju medicinskog direktora i zamenika načelnika uprave Kliničkog centra koji se sastoji od osam klinika iz različitih oblasti medicine sa oko 2000 zaposlenih. 2019. godine je uspešno završio master studije Univerziteta u Nirnbergu iz oblasti ekonomije u zdravstvenom sektoru. Poseduje dodatnu kvalifikaciju iz oblasti sudske psihijatrije i aktivan je kao sudski veštak za najviše sudove na prostoru južne Nemačke.

TR_01
UTICAJ ISHRANE NA PSIHIČKO ZDRAVLJE – ŠTA TREBA UNOSITI A ŠTA TREBA IZBEGAVATI?

Nenad Vasić[1, 2]
[1]*Klinika za psihijatriju i psihoterapiju, Klinički centar Christophsbad, Göppingen*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Ulmu, Ulm,*
Savezna Republika Nemačka

SAŽETAK

Predavanje i panel diskusija imaju za cilj da objasne nedavna otkrića u vezi sa složenom interakcijom između ishrane, metabolizma, funkcije mozga i mentalnog zdravlja. Različiti aspekti ovog odnosa postali su jasniji tek poslednjih godina, kao posledica rastućeg interesovanja javnosti i intenziviranih istraživačkih napora. Na primer, meta-analize pokazuju da mediteranska ishrana ima najjaču naučnu potporu kao delotvorna u vidu smanjenja depresivnih simptoma i poboljšanja opšteg mentalnog zdravlja. Ali, kako se daju objasniti takvi pozitivni uticaji načina ishrane kao što su mediteranski ili ketogeni, te različitih dijeta, poput „zdrave nordijske dijete", „dijete nasleđa" ili „zapadne dijete"? Delimično ovi korisni efekti proizilaze iz antiinflamatornih, antioksidativnih i mikrobiom-modulirajućih svojstava uključenih namirnica, to je jasno, mada efekti na aktivnost mozga jos uvek nisu u potpunosti utvrđeni.
Koje praktične korake pojedinci mogu – realno – preduzeti u svakodnevnom životu? Koji suplementi - i u kojim količinama – imaju pozitivno dejstvo na mentalno zdravlje? Ova i slična pitanja i odgovori na njih biće razmatrani i diskutovani sa zainteresovanim učesnicima tribine.

Ključne reči: *hranljive materije, nutritivna psihijatrija, mentalno zdravlje, biopsihosocijalni model.*

Literatura: 1. Esfahani-Bayerl, N.: Ernährung und Psyche [Nutrition and mental health]. Nervenheilkunde 2026; 45(03): 106-115. DOI: 10.1055/a-2682-6217

UVODNO PREDAVANJE

Dinesh Bhugra

Emeritus prof. dr sc. med., CBE, RCPsych, MMBS, LMSSA, MPhill, MA, MSc, PhD
Velika Britanija

Doktor medicine, psihijatar, Emeritus profesor mentalnog zdravlja i kulturološke različitosti na Kraljevskom Koledžu u Londonu (Velika Britanija), osnivač i počasni predsjednik Međunarodnog instituta za geopsihijatriju u Bernu (Švajcarska). Bio je predsjednik Kraljevskog udruženja psihijatara Velike Britanije (Royal College of Psychiatrists, 2008-2011), Svjetske psihijatrijske asocijacije (World Psychiatric Association, 2014-2017), Medicinske asocijacije Velike Britanije (British Medical Association, 2018-2019) i Fondacije za mentalno zdravlje (Mental Health Foundation, 2014-2020).
Autor je ili koautor preko 800 naučnih radova, članaka, poglavlja ili editorijala. Publikovao je 51 knjigu kao autor, koautor, urednik ili kourednik, posljednju sa naslovom "Mentalno zdravlje za sve narode". Nekoliko njegovih knjiga su nagrađivane a neke prevedene na mandarinski kineski i japanski jezik. Bio je urednik nekoliko prestižnih internacionalnih časopisa, aktuelno je urednik časopisa International Review of Psychiatry i Geopsychiatry journals. Njegova posljednja istraživanja su usmjerena na sindrom sagorijevanja kod studenata medicine i doktora medicine, geopsihijatriju i mentalno zdravlje seksualnih manjina. Dobitnik je brojnih prestižnih priznanja a 2025. godine dodijeljena mu je nagrada Iv Peliser od strane Svjetske asocijacije socijalne psihijatrije.
On je pokrovitelj i član upravnih odbora nekoliko dobrotvornih društava, a bio je predsjedavajući organizacije DocHealth, koja pruža usluge i pomaže doktorima i studentima medicine (2019-2022). Ranije je bio Non-Executive Director i zamjenik predsjedavajućeg Tavistock and Portman Foundation NHS Trust (2015-2022). On je i Non-Executive Director of Sussex Partnership Foundation NHS Trust.

PL_01
GEOPOLITIČKE DETERMINANTE ZDRAVLJA

Dinesh Bhugra[1, 2]
[1]*Kings College, London, Velika Britanija*
[2]*International Institute of Geopsychiatry, Bern, Švajcarska*

SAŽETAK

Geopsihijatrija je nova disciplina u okviru psihijatrije. Ona obuhvata uticaj katastrofa, bilo da su izazvane ljudskim ili prirodnim djelovanjem, kao i političke, geografske i komercijalne determinante zdravlja. Iako su ovi faktori dobro prepoznati od strane Svjetske zdravstvene organizacije i o njima se više raspravlja među grupama ljudi koje su pogođene direktno i indirektno, kao i među opštom populacijom i akademskom zajednicom zajedno sa stručnjacima, a u kontekstu javnog zdravlja, promjene politika nisu uslijedile.
Geopolitičke determinante zdravlja mogu se posmatrati kao događaji, strukture i procesi koji utiču i na zdravlje pojedinaca i na zdravlje sveukupne populacije, uključujući mentalno zdravlje. Ovi faktori utiču na pojedince i stanovništvo direktno i indirektno. Iz tih razloga politički odgovori postaju veoma važni i utiču na kratkoročne i dugoročne zdravstvene ishode. U kontekstu klimatskih promjena, ratova i sukoba, ovi geopolitički faktori postaju sve važniji načinom na koji utiču na socijalne determinante zdravlja. Iako se veliki naglasak stavlja na socijalne determinante, na njih recipročno utiču geopolitički faktori koji takođe utiču i na fizičko i na mentalno zdravlje, što dovodi do nejednakosti u zdravstvu. Zato je važno je uzeti u obzir i geopolitičke determinante prilikom raspodjele i finansiranja resursa, kao i prilikom kreiranja politika, što je bilo veoma naglašeno nedavnom pandemijom i promjenjljivim pristupom vakcinaciji.

Ključne riječi: *klimatske promjene, ratovi, konflikti, zdravlje, političke determinante, geografske determinante, komercijalne determinante.*

Literatura: 1. Anna Sri, Bhugra D, Persaud A, Tribe R, Gnanapragasam S, Castaldelli-Maia JM, Torales J, Ventriglio A (2023): Global mental health and climate change: A geo-psychiatry perspective. Asian Journal of Psychiatry,84, https://doi.org/10.1016/j.ajp.2023.103562; 2. Persaud A, Bhugra D, Valsraj K, Bhavsar V. Understanding geopolitical determinants of health. Bull World Health Organ. 2021 Feb 1;99(2):166-168. doi:10.2471/BLT.20.254904. Epub 2021 Jan 7. PMID: 33551512; PMCID: PMC7856359.; 3. Liebrenz M, Bhugra D, Buadze A, Schleifer R, Smith A, van Voren R. Mental health and welfare of prisoners of war and people living in detention in the Ukrainian conflict. Lancet Psychiatry. 2022 May;9(5):344-345. doi: 10.1016/S2215-0366(22)00106-7. E pub 2022 Mar 25. PMID: 35344707; 4. Persaud A, Bhugra D. Geopsychiatry: putting mental health into foreign policy Int Rev Psychiatry. 2022 Feb;34(1):3-5. doi: 10.1080/09540261.2022.2032615. E pub 2022 Jan 29. PMID: 35584017.; 5. Valsraj K, Moura HF, Anantapong K, Ventriglio A, Persaud A, Tribe R, Pemberton M, Poulter D, Bhugra D. (2024): Geopolitical determinants of mental health and global health inequities. Ind Psychiatry J. 2024 Aug;33(Suppl 1):S250-S256. doi: 10.4103/ipj.ipj_32_24. Epub 2024 Jun 28. PMID: 39534155; PMCID: PMC11553616.; 6. Bhugra D, Ventriglio A (2023): Political determinants of mental health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;69(3):521-522. doi:10.1177/00207640231168544; 7. Bhugra D, Ventriglio A. (2023): Commercial determinants of mental health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;0(0). doi: 10.1177/00207640231175047; 8. Bhugra D, Ventriglio A. (2023): Geographical Determinants of Mental Health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;69(4):811-813. doi:10.1177/00207640231169816; 9. Persaud A, Bhugra D. Geopsychiatry, global vulnerability, mitigation and psychiatry. International Journal of Social Psychiatry. 2022;68(8):1537-1538. doi:10.1177/00207640221110068.

Dinesh Bhugra

Professor Emeritus, CBE, RCPsych, MMBS, LMSSA, MPhill, MA, MSc, PhD
United Kingdom

Professor Emeritus of Mental Health and Cultural Diversity, Kings College London (United Kingdom) and Founding Distinguished President, International Institute of Geopsychiatry, Bern (Switzerland).
Past-President, Royal College of Psychiatrists (2008-2011), World Psychiatric Association (2014-2017), British Medical Association (2018-2019), Mental Health Foundation (2014-2020).
He has authored/co-authored over 800 scientific papers, chapters and editorials. He has authored/edited/co-edited 51 books-latest is Mental Health for All Nations. Several books have won awards and translated into Mandarin and Japanese. He is currently editor of International Review of Psychiatry and Geopsychiatry journals.
His recent research has focused on burnout in medical students and doctors, geo-psychiatry, mental health of sexual minorities and otherism. He was awarded Yves Pelicier Award by World Association of Social Psychiatry in 2025.
He is Patron and on the board of several charities. He chaired DocHealth-a charity providing service for doctors and medical students (2019-2022). Previously, Non-Executive Director of Tavistock and Portman Foundation NHS Trust and its Deputy Chair (2015-2022) he is Non-Executive Director of Sussex Partnership Foundation NHS Trust.

PL_01
GEOPOLITICAL DETERMINANTS OF HEALTH

Dinesh Bhugra[1, 2]
[1]*Kings College, London, United Kingdom*
[2]*International Institute of Geopsychiatry, Bern, Switzerland*

ABSTRACT

Geopsychiatry is an emerging discipline within psychiatry. It includes impact of disasters, be they manmade or natural and political, geographical and commercial determinants of health. Although these factors have been well recognized by the World Health Organization and are increasingly being discussed across groups of people affected directly and indirectly as well as general population and academics along with professionals in the context of public health, policy changes have not followed. Geopolitical determinants of health can be seen as events, structures and processes which affect both individual and population health including mental health. These factors affect individuals and populations both directly and indirectly. Hence, policy responses become very important and affect short-term and long-term health outcomes. In the context of climate change, wars and conflicts these geopolitical factors are becoming increasingly more important in the way they influence social determinants of health. Although a lot of emphasis is placed on social determinants, they in turn are affected by geopolitical factors which also impact upon both physical and mental health leading to health inequities and inequalities. It is important to factor in geopolitical determinants in resource allocation and funding as well as policy making as has been highlighted by the recent pandemic and variable access to vaccines.

Keywords: *Climate change, Wars, Conflicts, Health, Political Determinants, Geographical Determinants, Commercial Determinants.*

References: 1. Anna Sri, Bhugra D, Persaud A, Tribe R, Gnanapragasam S, Castaldelli-Maia JM, Torales J, Ventriglio A (2023): Global mental health and climate change: A geo-psychiatry perspective. Asian Journal of Psychiatry,84, https://doi.org/10.1016/j.ajp.2023.103562; 2. Persaud A, Bhugra D, Valsraj K, Bhavsar V. Understanding geopolitical determinants of health. Bull World Health Organ. 2021 Feb 1;99(2):166-168. doi: 10.2471/BLT.20.254904. Epub 2021 Jan 7. PMID: 33551512; PMCID: PMC7856359.; 3. Liebrenz M, Bhugra D, Buadze A, Schleifer R, Smith A, van Voren R. Mental health and welfare of prisoners of war and people living in detention in the Ukrainian conflict. Lancet Psychiatry. 2022 May;9(5):344-345. doi: 10.1016/S2215-0366(22)00106-7. E pub 2022 Mar 25. PMID: 35344707; 4. Persaud A, Bhugra D. Geopsychiatry: putting mental health into foreign policy Int Rev Psychiatry. 2022 Feb;34(1):3-5. doi: 10.1080/09540261.2022.2032615. E pub 2022 Jan 29. PMID: 35584017.; 5. Valsraj K, Moura HF, Anantapong K, Ventriglio A, Persaud A, Tribe R, Pemberton M, Poulter D, Bhugra D. (2024): Geopolitical determinants of mental health and global health inequities. Ind Psychiatry J. 2024 Aug;33(Suppl 1):S250-S256. doi: 10.4103/ipj.ipj_32_24. Epub 2024 Jun 28. PMID: 39534155; PMCID: PMC11553616.; 6. Bhugra D, Ventriglio A (2023): Political determinants of mental health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;69(3):521-522. doi:10.1177/00207640231168544; 7. Bhugra D, Ventriglio A. (2023): Commercial determinants of mental health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;0(0). doi:10.1177/00207640231175047; 8. Bhugra D, Ventriglio A. (2023): Geographical Determinants of Mental Health. International Journal of Social Psychiatry. 2023;69(4):811-813. doi: 10.1177/00207640231169816; 9. Persaud A, Bhugra D. Geopsychiatry, global vulnerability, mitigation and psychiatry. International Journal of Social Psychiatry. 2022;68(8):1537-1538. doi: 10.1177/00207640221110068.

PLENARNA PREDAVANJA

Gordana Milavić
Dr med., F.R.C. Psych
Velika Britanija

Konsultant iz dečje i adolescentne psihijatrije u Maudsley bolnici u Londonu, predsedavajuća Asocijacije za mentalno zdravlje deteta i adolescenta i prethodni predsednik Psihijatrijske sekcije Kraljevskog medicinskog društva Velike Britanije (2022. – 2024.).
Ima preko 40 godina kliničkog iskustva, uz predavačku karijeru. Bila je predavač u Velikoj Britaniji i širom sveta u specijalizovanim poljima poremećaja raspoloženja i organizacije službi zaštite mentalnog zdravlja dece i mladih.
Završila specijalizaciju iz dečje i adolescentne psihijatrije u Guy's i St. Thomas bolnicama u Londonu. Bila je klinički direktor Oxleas NHS Foundation Trust u Londonu (1997 - 2005) i klinički direktor the South London and Maudsley NHS Foundation Trust u Londonu (2006 - 2012). Član je Kraljevskog psihijatrijskog društva (The Royal College of Psychiatrists) u Londonu od 1980. godine, a počasni savetnik (Fellow) od 1996.
Njen interes za organizaciju dečje i adolescentne službe doveo je do imenovanja za kopredsednicu Sekcije za dečju i adolescentnu psihijatriju Svetske psihijatrijske asocijacije (2011. – 2017.). Aktivno je uključena i doprinosi radu brojnih organizacija i udruženja za zaštitu mentalnog zdravlja, naročito dece i mladih.

PL_02

ASOCIJACIJA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DETETA I ADOLESCENTA: NAJBOLJI DOKAZI I POBOLJŠANJE PRAKSE

Gordana Milavić[1, 2]
[1]*Michael Rutter Centre, Maudsley Hospital,*
[2]*Association for Child and Adolescent Mental Health,*
London, Velika Britanija

SAŽETAK

Asocijacija za mentalno zdravlje deteta i adolescenta (engl. The Association for Child and Adolescent Mental Health - ACAMH) osnovana je 1956. godine i jedna je od najvećih multidisciplinarnih dobrotvornih organizacija te vrste u Velikoj Britaniji. Kako se Asocijacija približava jubileju – 70 godina od osnivanja, kontinuirano provodi osnivačke principe prikazivanja najboljih dokaza i praksi na najlakše dostupan način, putem časopis, događaje, konferencije i publikacije.
ACAMH izdaje tri časopisa: The Journal of Child Psychology and Psychiatry, The Journal of Child and Adolescent Mental Health (sa svetski vodećim impakt faktorom) i JCPP Advances (sa impact faktorom od 2025. godine). Takođe, organizuje se čitav portfolio različitih događaja poput međunarodnih konferencija, master časova i događaja u svojim podružnicama, bilo u onlajn, hibridnoj ili "in person" formi. Asocijacija nastavlja da raste i u dosegu i prestižu.
Prezentacija će sadržavati kratki istorijat ACAMH i opisati izvanredan rad prestižnih kliničara, naučnih radnika i lidera koji su učestvovali u formiranju i daljem razvoju ove jedinstvene organizacije.
ACAMH je 2024. godine pokrenula novu edukativnu internetsku stranicu otvorenog pristupa nazvanu ACAMH Learn, koja je kreirana da zadovolji globalnu potrebu za diseminacijom na dokazima zasnovanih istraživanja i praksi visokog kvaliteta, a sve sa ciljem poboljšanja ishoda za decu, mlade, njihove porodice i sve ostale koji ih podržavaju. Tokom predavanja biće govora o tome kako ova platfrma funcioniše i na koji joj se način može pristupiti.

Ključne reči: *deca, mladi, ACAMH, platforma.*

Literatura: 1. www.acamh.org; 2. www.acamhlearn.org

Gordana Milavić
MD, F.R.C. Psych
United Kingdom

She is a Consultant Child and Adolescent Psychiatrist at the Maudsley Hospital in London (United Kingdom). She is Chair of the Association for Child and Adolescent Mental Health (United Kingdom), and immediate past President of the Psychiatry Section of the Royal Society of Medicine (2022-2024). She is Member of the Royal College of Psychiatry from 1980 and Fellow from 1996.
She has over 40 years of experience in clinical work alongside a teaching career. She lectures in the United Kingdom and abroad in her specialist areas of mood disorders and service organisation. She was Service Director and Clinical Director in Oxleas NHS Foundation Trust in London (1997 - 2005) and ospital HopClinical Director at the South London and Maudsley NHS Foundation Trust (2006 - 2012). She Co - Chaired the Child and Adolescent Psychiatry Section of the World Psychiatric Association (2011 - 2017). She contributes to a number of mental health charities to date.

PL_02

THE ASSOCIATION FOR CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH (ACAMH): SHARING BEST EVIDENCE AND IMPROVING PRACTICE

Gordana Milavić[1, 2]
[1]*Michael Rutter Centre, Maudsley Hospital,*
[2]*Association for Child and Adolescent Mental Health,*
London, United Kingdom

ABSTRACT

The Association for Child and Adolescent Mental Health (ACAMH) was established in 1956 and is one of the largest child and adolescent mental health multidisciplinary educational charities registered in the UK.
As ACAMH approaches a milestone, almost 70 years since its formation, it continues to adhere to the founding principles of sharing best evidence and practice in an easily accessible way through its world renown journals, events, conferences and publications.
ACAMH publishes 3 peer reviewed journals: the *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, the Journal of *Child and Adolescent Mental Health* (with world leading impact factors) and *JCPP Advances* (Impact Factor due 2025) as well as organising a portfolio of events, such as international conferences, masterclasses and branch events, both online and in person. ACAMH has continued to grow both in its reach and prestige.
This presentation will set out a brief history of ACAMH and describe the work of the remarkable clinicians, scientists and leaders who had the foresight of forming this unique organisation.
ACAMH launched a new open access educational website in 2024, *ACAMH Learn* which has been created to meet a global need for evidence-based dissemination of research and high-quality practice, all with the aim of improving outcomes for children and young people, their families and all those who support them. This talk will demonstrate how the platform works and how to access it.

Keywords: *Children, Adolescents, ACAMH, Platform.*

References: 1. www.acamh.org; 2. www.acamhlearn.org

Nenad Vasić

Prof. dr sc. med., MHBA, BA Phil.
Njemačka

Rođen u Beogradu, gde je završio osnovnu školu i Prvu beogradsku gimnaziju. Od 1997. do 2003. godine studirao je i uspešno završio medicinu i filozofiju na Univerzitetu u Ulmu (Nemačka). Od 2004. do 2013. godine radio je na Univerzitetskoj klinici za psihijatriju u Ulmu, prvo kao lekar asistent, a kasnije kao specijalista psihijatrije i načelnik Akutnog odelenja. 2005. godine je završio doktorat na temu ispitivanja ekzekutivnih funkcija kod depresivnih poremećaja metodom funkcionalne magnetne rezonance, a 2009. godine je završio specijalizaciju iz oblasti psihijatrije i psihoterapije kao i usavršavanje za kognitivno-behavioralnog terapeuta. U toku daljeg naučno-istraživačkog rada, uglavnom primenjujući metodu strukturne i funkcionalne magnetne rezonance, 2014. godine postaje vanredni profesor psihijatrije i psihoterapije na Univerzitetu u Ulmu. Od 2014. do 2016. godine radi na Klinici i Katedri za sudsku psihijatriju Univerziteta u Ulmu kao zamenik načelnika Klinike i načelnik Naučno-istraživačkog odelenja. 2016. godine dobija poziciju načelnika Klinike za psihijatriju i psihoterapiju Kliničkog centra u Gepingenu u južnoj Nemačkoj (između Minhena i Štutgarta), koja ima 250 bolničkih ležajeva, istovremeno obavljajući i funkciju medicinskog direktora i zamenika načelnika uprave Kliničkog centra koji se sastoji od osam klinika iz različitih oblasti medicine sa oko 2000 zaposlenih. 2019. godine je uspešno završio master studije Univerziteta u Nirnbergu iz oblasti ekonomije u zdravstvenom sektoru. Poseduje dodatnu kvalifikaciju iz oblasti sudske psihijatrije i aktivan je kao sudski veštak za najviše sudove na prostoru južne Nemačke.

PL_03

TELESNA AKTIVNOST U PREVENCIJI I LEČENJU PSIHIČKIH I SOMATSKIH OBOLENJA

Nenad Vasić[1, 2]

[1]*Klinika za psihijatriju i psihoterapiju, Klinički centar Christophsbad, Göppingen, Savezna Republika Nemačka*

[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Ulmu, Ulm, Savezna Republika Nemačka*

SAŽETAK

Mentalne bolesti su povezane sa značajno smanjenim životnim vekom, često zbog fizičkih komorbiditeta kao što su kardiovaskularni poremećaji ili kancerogena oboljenja. Fizička aktivnost/sport nudi efikasan način prevencije, ali i lečenja i mentalnih poremećaja i somatskih komorbiditeta. Iako su pozitivni efekti fizičke aktivnosti na različite psihijatrijske poremećaje u mnogim aspektima dokazani, nedostaci i dalje postoje u sprovođenju konkretnih mera u bolničkim i ambulantnim uslovima.

Predavanje ce sumirati trenutno stanje istraživanja u pogledu mehanizama delovanja telesne aktivnosti pre svega u odnosu na mentalna oboljena/psihičke smetnje, ali i pružiti praktično orijentisane preporuke za integraciju fizičke aktivnosti u terapiju mentalnih oboljenja kao i somatskih komorbiditeta.

Ključne reči: *telesna aktivnost, psihički poremećaji, prevencija, sport, šetnja, trening snage, neurogeneza.*

Literatura: 1. Körperliche Aktivität in der Behandlung psychischer Störungen [Physical acitivity in the treatment of mental disorders]. Pekker, J., Augustin, N., Ströhle, A., Böge, K., Stubbs, B. Nervenheilkunde 2026. 45(03): 116-126.; 2. First international consensus statement on sports psychiatry First international consensus statement on sports psychiatry. Claussen MC., Currie A., Yau EKB., Nishida M., Martínez V., urger J., Creado S., Schorb A., Nicola RF, Pattojoshi A., Menon R., Glick I., Whitehead J., Edwards C., Baron D. Scand J Med Sci Sports. 2024. 34(4).

PREDAVANJA PO POZIVU

ENDOKRINOLOGIJA

Snježana Popović-Pejičić

Akademik, Emeritus prof. dr sc. med., prim. dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođena u Banjoj Luci, diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, specijalistički ispit iz interne medicine i subspecijalistčki ispit iz endokrinologije položila na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na Medicinskom fakultetu u Banjoj Luci odbranila magistarski rad i doktorsku disertaciju, gdje je birana u sva akademska zvanja a od 2026. godine je izabrana u zvanje profesora Emeritusa. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske dodijelilo joj je počasnu titulu Primarijus 2007. godine, a za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske izabrana je 2021. godine. Bila je šef Katedre za internu medicinu Medicinskog fakulteta u Banjoj Luci do 2025 godine, načelnik Klinike za endokrinologiju, dijabetes i bolesti metabolizma Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske Banja Luka, Nacionalni koordinator za dijabetes melitus, osnivač i predsjednik Udruženja endokrinologa i dijabetologa Republike Srpske, aktuelni je predsjednik Udruženja za dijabetes, gojaznost i kardiometaboličke bolesti Republike Srpske. Član European Association for the Study of Diabetes (EASD); American Diabetes Association (ADA); European Society of Endocrinology (ESE); Central European Diabetes Association; Federation of International Danube – Symposia on Diabetes mellitus; Srpskog tiroidnog društva Republike Srbije; Udruženja tireologa Republike Srpske; počasni član Udruženja za menopauzu i involutivni hiperandrogenizam Republike Srbije. Dobitnik brojnih nagrada i priznanja, među kojima su među kojima su Veliki pečat Komore doktora medicine Republike Srpske, Zahvalnica Srpske akademije nauka i umetnosti, Odbor za kardiovaskularnu patologiju, za izuzetan doprinos u radu Odbora i druga. Usavršavala se u Beču, Pragu, Budimpešti, Berlinu, Kopenhagenu i Atini, a od 2004. godine izabrana u zvanje SCOPE (Specialist Certification of Obesity Professionals in Europe) u Londonu. Objavila je 24 publikacije (12 monografija i udžbenika, 4 međunarodna zborniku radova, 8 kliničkih vodiča), autor ili koautor više od 300 naučnih radova objavljenih u domaćim i internacionalnim časopisima. Aktivno učestvovala u radu više od 300 međunarodnih kongresa u zemlji i inostranstvu i održala preko 180 predavanja po pozivu. Učestvovala je u izradi 18 naučno istraživačkih projekata, kao rukovodilac ili saradnik i 7 kliničkih studija kao glavni istraživač. Udata, majka dvoje djece.
Dominantne oblasti istraživanja kojima se bavi su dijabetes i komplikacije, posebno kardiovaskularne, i gojaznost.

PZ_01
PREVENCIJA KARDIORENOMETABOLIČKIH BOLESTI U SAVREMENOJ MEDICINI: INTEGRISANI MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP KOMORBIDITETIMA I KLINIČKIM ISHODIMA

Snježana Popović-Pejičić[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci,* [2]*Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Kardiorenometabolički (CKM) sindrom predstavlja novi integrisani koncept koji objedinjuje međusobno povezane metaboličke poremećaje, hroničnu bubrežnu bolest i kardiovaskularne bolesti u jedinstven patofiziološki kontinuum. Disfunkcionalno adipozno tkivo, insulinska rezistencija, hronična inflamacija i endotelna disfunkcija predstavljaju ključne pokretače razvoja CKM sindroma, pri čemu bubrežna disfunkcija dodatno pojačava međusobnu povezanost metaboličkih i kardiovaskularnih poremećaja. Posljedice ovih složenih interakcija ogledaju se u povećanom riziku od aterosklerotskih kardiovaskularnih bolesti, srčane insuficijencije, progresije hronične bubrežne bolesti, prijevremene smrtnosti i značajnog opterećenja zdravstvenih sistema. Savremeni koncept prevencije kardiorenometaboličkih bolesti zahtijeva napuštanje tradicionalnog, organski usmjerenog pristupa i primjenu integrisanog multidisciplinarnog modela koji omogućava rano prepoznavanje osoba sa povećanim rizikom, sveobuhvatnu procjenu komorbiditeta i pravovremeno sprovođenje preventivnih i terapijskih mjera. Poseban značaj imaju sistematski skrining albuminurije i procjena bubrežne funkcije, uz istovremenu procjenu ukupnog kardiovaskularnog i metaboličkog rizika. Razvoj lijekova sa istovremenim kardioprotektivnim, nefroprotektivnim i metaboličkim efektima, uključujući inhibitore natrijum-glukoza kotransportera 2 (SGLT2), agoniste receptora glukagonu sličnog peptida-1 (GLP-1RA), inhibitore renin–angiotenzin–aldosteronskog sistema i druge savremene terapijske strategije, značajno je promijenio mogućnosti prevencije progresije CKM sindroma i poboljšanja dugoročnih kliničkih ishoda. Jednako važnu ulogu imaju intervencije usmjerene na redukciju viška adipoznog tkiva, promjenu životnih navika i kontrolu svih faktora rizika. Prikazan je savremeni koncept CKM zdravlja, naglašavajući značaj integracije endokrinologije, nefrologije, kardiologije i porodične medicine u cilju optimizacije prevencije, smanjenja tereta komorbiditeta i unapređenja kvaliteta i dužine života pacijenata. Posebna pažnja je posvećena implementaciji najnovijih međunarodnih preporuka i značaju socijalnih determinanti zdravlja u ostvarivanju boljih kliničkih ishoda.

Ključne riječi: *kardiorenometabolički sindrom (CKM), prevencija kardiorenometaboličkih bolesti, savremeno liječenje CKM.*

Literatura: 1. Kadowaki T, Maegawa H, Watada H, Yabe D, Node K, Murohara T, et al. Interconnection between cardiovascular, renal and metabolic disorders: a narrative review with a focus on Japan. Diabetes Obes Metab. 2022; 24(12): 2283–96.; 2. Usman MS, Khan MS, Butler J. The interplay between diabetes, cardiovascular disease, and kidney disease. ADA Clin Compend. 2021; 2021(1): 13–8.: 3. A Synopsis of the Evidence for the Science and Clinical Management of Cardiovascular-Kidney-Metabolic (CKM) syndrome: a scientific statement from the American Heart Association | Circulation; 4. Ndumele CE, Neeland IJ, Tuttle KR, Chow SL, Mathew RO, Khan SS, Coresh J, Baker-Smith CM, Carnethon MR, Després J-P, et al; on behalf of the American Heart Association. A synopsis of the evidence for the science and clinical management of cardiovascular-kidney-metabolic (CKM) syndrome: a scientific statement from the American Heart Association. Circulation. 2023; 148: 1636–1664.; 5. Powell-Wiley TM, Poirier P, Burke LE, Després J-P, Gordon-Larsen P, Lavie CJ, Lear SA, Ndumele CE, Neeland IJ, Sanders P, et al; on behalf of the American Heart Association Council on Lifestyle and Cardiometabolic Health; Council on Cardiovascular and Stroke Nursing; Council on Clinical Cardiology; Council on Epidemiology and Prevention; and Stroke Council. Obesity and cardiovascular disease: a scientific statement from the American Heart Association. Circulation. 2021; 143: e984–e1010

Sandra Pekić Đurđević

Prof. dr sc. med.
Srbija

Redovni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, specijalista interne medicine, subspecijalista endokrinolog, doktor medicinskih nauka, lekar u Centru za neuroendokrinologiju Klinike za endokrinologiju, dijabetes i bolesti metabolizma Univerzitetskog kliničkog centra Srbije u Beogradu, zaposlena od 1996. godine.
Autorka u 85 publikovanih radova u poznatim internacionalnim časopisima, 11 poglavlja u udžbenicima i knjigama, 255 sažetaka na međunarodnim sastancima i 100 sažetaka na nacionalnim sastancima. Od 1994. godine uključena u više istraživačkih naučnih projekata koje su podržavali Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija i Ministarsvo prosvete u Vladi Republike Srbije.
Član Endokrinološke sekcije Srpskog lekarskog društva, Evropskog endokrinološkog udruženja i Evropske neuroendokrinološke asocijacije.
Uže oblasti interesovanja profesorke Pekić Đurđević su neuroendokrinologija, tumori hipofize (akromegalija, prolaktinom, Kušingova bolest, nefunkcijski tumor), hipopituitarizam, izolovani hipogonadotropni hipogonadizam.

PZ_02
HIPOPITUITARIZAM NAKON TRAUME GLAVE, ZRAČENJA I INFEKCIJE

Sandra Pekić Đurđević[1, 2]
[1]*Klinika za endokrinologiju, dijabetes i bolesti metabolizma Univerzitetskog kliničkog centra Srbije,*
[2]*Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu,*
Beograd, Republika Srbija

SAŽETAK

Hipopituitarizam predstavlja urođen ili stečeni nedostatak jednog ili više adenohipofiznih hormona. Klinička slika hipopituitarizma je nespecifična, te često ovaj sindrom ostaje neprepoznat. Pored kongenitalnih razloga i tumora selarne regije, prepoznati su i drugi faktori rizika za pojavu hipopituitarizma, kao što su: traumatska povreda glave, kranijalna radioterapija i infekcije mozga.
Traumatska povreda glave dovodi do različitog stepena hipopituitarizma kod oko 15% pacijenata koji su preživeli povredu glave u saobraćaju, pri padovima, u sportu ili eksploziji. Ovi pacijenti često pogrešno budu dijagnostikovani kao posttraumatska demencija, depresija ili različiti neurološki poremećaji. Traumatska povreda glave dovodi do lezija hipotalamo-hipofizne osovine i inflamatornih promena u mozgu, sa posledičnim neuroendokrinim, neurobihejvioralnim i kognitivnim poremećajima. Ponavljane manje traume glave takođe mogu dovesti do hipopituitarizma. Najčešće prvi nedostaje hormon rasta, pa gonadotropini, potom tireostimulirajući i adrenokortikotropni hormon.
Kranijalna radioterapija kao deo lečenja tumora hipofize, kraniofaringeoma, mnogih karcinoma i hematoloških maligniteta takođe može dovesti do hipopituitarizma, parcijalnog ili kompletnog. Ovaj problem se javlja više godina nakon radioterapije, u zavisnosti od primenjene doze zračenja i dužine praćenja. Radi se o progresivnom i ireverzibilnom procesu. Savremene tehnike zračenja (stereotaktična radiohirurgija, „cyber knife",) mogu da isporuče zračenje tumoru sa izuzetnom preciznošću, uz minimalno oštećenje zdravih tkiva.
Infektivna oboljenja mozga i sistemske infekcije takođe mogu dovesti do hipotalamo-hipofizne disfunkcije. Neprepoznati hipopituitarizam može se pogrešno dijagnostikovati kao postencefalički sindrom, a pituitarni apsces kao adenom hipofize.
Pacijenti sa hipopituitarizmom imaju povećan morbiditet i mortalitet, zbog čega je neophodna što ranija dijagnostika i primena adekvatne hormonske supstitucione terapije.

Ključne reči: *hipopituitarizam, trauma glave, zračenje mozga, infekcije.*

Literatura: 1. Pekic S, Miljic D, Popovic V. 2024 Hypopituitarism Following Cranial Radiotherapy. In: De Groot LJ, Chrousos G, Dungan K, Feingold KR, Grossman A, Hershman JM, Koch C, Korbonits M, McLachlan R, New M, Purnell J, Rebar R, Singer F, Vinik A, editors. Endotext [Internet]. South Dartmouth (MA): MDText.com, Inc.; 2000; 2. Pekic S, Miljic D, Popovic V. 2024 Infections of the Hypothalamic-Pituitary Region. In: De Groot LJ, Chrousos G, Dungan K, Feingold KR, Grossman A, Hershman JM, Koch C, Korbonits M, McLachlan R, New M, Purnell J, Rebar R, Singer F, Vinik A, editors. Endotext [Internet]. South Dartmouth (MA): MDText.com, Inc.; 2000; 3. Pavlovic D, Pekic S, Stojanovic M, Popovic V. Traumatic brain injury: neuropathological, neurocognitive and neurobehavioral sequelae. Pituitary, 2019; 22: 270-282.; 4. Pekic S, Popovic V. Diagnosis of endocrine disease. Expanding the cause of hypopituitarism. European Journal of Endocrinology, 2017; 176: R269-R282.; 5. Pekic S, Popovic V. Alternative causes of hypopituitarism: traumatic brain injury, cranial irradiation and infections. U: Handbook of Clinical Neurology, Vol 124 (3rd Series), Clinical Neuroendocrinology, Chapter 18. Urednici Eric Fliers, Marta Korbonits, Johannes A. Romijn, izdavač Elsevier, 2014; 271-290.

Marko Semiz

Dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođen u Zagrebu. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, položio specijalistički ispit iz endokrinologije na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Zaposlen u Zdravstvenoj ustanovi Specijalistički centar „Poliklinika Semiz" u Prijedoru. Završio edukacije iz oblasti ultrazvučne dijagnostike u endokrinologiji (UKC Srbije) i ultrazvučne dijagnostike u oboljenjima štitaste žlijezde (Srpsko tiroidno društvo). Sertifikovan od strane International Society of Gynecological Endocrinology (ISGE) kao ISGE Certified Practicioner za primjenu hormonske supstitucione i kontraceptivne terapije (2024), PCOS (2025), te je ISGE Advanced Practitioner for Gynecological and Reproductive Endocrinology (Rim, 2026). Doktorske studije - treći ciklus školovanja upisao na Medicinskom fakultetu u Univerziteta u Banjoj Luci pod mentorstvom prof. dr Snježane Popović-Pejičić. Aktivni učesnik brojnih domaćih i inostranih stručnih skupova. Koautor Smjernica za liječenje dijabetesa melitusa u Republici Srpskoj. Član Udruženja endokrinologa i dijabetologa Republike Srpske, Srpskog udruženja za endokrinologiju pola, Međunarodnog udruženja ginekološke endokrinologije kao i Multidisciplinarnog udruženja za menopauznu i reproduktivnu medicinu u Bosni i Hercegovini. Tečno govori engleski jezik i služi se njemačkim jezikom. Posjeduje napredna znanja u korišćenju Windows operativnog sistema i MS Office aplikacija. Oženjen, otac dva djeteta.

PZ_03

POLIENDOKRINI METABOLIČKI OVARIJALNI SINDROM: EVOLUCIJA DIJAGNOZE, NOVA SHVATANJA, STARI IZAZOVI

Marko Semiz
Specijalistički centar „Poliklinika Semiz"
Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Poliendokrini metabolički ovarijalni sindrom (PMOS) je novi naziv za sindrom policističnih jajnika (PCOS), i rezultat je globalne inicijative koja je trajala četrnaest godina. Analizirano je 14360 pacijentkinja a multidisciplinarni tim kliničara i akademskih istraživača iz 56 stručnih udruženja širom svijeta je postigao konzenzus o novom nazivu.
PCOS je najčešći endokrinološki poremećaj kod žena reproduktivne dobi sa prevalencijom od oko 12%, i javlja se kod jedne od osam žena. Potreba za promjenom naziva se javila jer je sam termin PCOS stavljao fokus na patološke ciste jajnika koje nisu obavezna dijagnostička karakteristika, dok su zanemarene brojne endokrine i metaboličke karakteristike oboljenja. Klinička prezentacija uključuje neredovne ili odsutne menstrualne cikluse, infertilitet, komplikacije u trudnoći, hirzutizam, akne i alopeciju, ali i anksioznost, depresiju, gojaznost, dijabetes melitus, hiperinsulinizam i insulinsku rezistenciju, dislipidemiju i kardiovaskularne bolesti.
PMOS je multisistemski poremećaj koji predstavlja značajan zdravstveni i socioekonomski izazov širom svijeta. Promjena naziva nije samo terminološka, njen cilj je uklanjanje stigme i omogućavanje sveobuhvatnog, integrisanog pristupa prepoznavanju i liječenju ovog kompleksnog oboljenja.

Ključne riječi: *sindrom policističnih jajnika, poliendokrini metabolički ovarijalni sindrom, reproduktivno zdravlje.*

Literatura: 1. Teede H, Khomami M, Morman R et al. Polyendocrine metabolic ovarian syndrome, the new name for polycystic ovary syndrome: a multistep global consensus process. The Lancet, 2026.; 2. Neven AC H, Forslund M, Ranasinha S, et al. Prevalence of polycystic ovary syndrome: a global and regional systematic review and meta-analysis. Hum Reprod Update. 2026.; 3. Su, P., Chen, C. & Sun, Y. Physiopathology of polycystic ovary syndrome in endocrinology, metabolism and inflammation. J Ovarian Res. 2025.
.

KARDIOLOGIJA

Azra Durak-Nalbantić

Prof. dr sc. med., prim. dr med., FESC
Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista interne medicine, subspecijalista kardiologije, šef Odjela opće kardiologije sa odjelom subspecijalističkih službi na Klinici za bolesti srca i reumatizam Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, vanredni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.
Tokom svoje profesionalne karijere razvila je područja posebnog interesa u oblasti srčanog zatajenja, akutnog koronarnog sindroma, atrijalne fibrilacije, arterijske hipertenzije, dislipidemije, preventivne kardiologije i ehokardiografije.
Autor poglavlja u više univerzitetskih udžbenika i stručnih knjiga. autor ili koautor velikog broja članaka objavljenih u međunarodnim indeksiranim časopisima, učestvovala je u izradi međunarodnih stručnih preporuka International Lipid Expert Panel (ILEP). Aktivno učestvuje u međunarodnim multicentričnim kliničkim ispitivanjima kao glavni istraživač, koordinator ili subistraživač te u velikim evropskim registrima Evropskog kardiološkog društva, uključujući Heart Failure III Registry, NSTEMI Registry, Atrial Fibrillation Registry, EUROASPIRE V i VI te FHSC Global Registry za porodičnu hiperholesterolemiju. Pozvani je predavač brojnih domaćih I internacionalnih stručnih skupova, dodatno edukovana u zemlji i inostranstvu iz oblasti srčanog zatajenja, bolesti srčanih zalistaka, infektivnog endokarditisa i preventivne kardiologije. Dobitnica je više stručnih i naučnih priznanja, nosilac je počasnog zvanja Fellow of the European Society of Cardiology (FESC). Aktivno učestvuje u radu brojnih međunarodnih stručnih odbora i kao recenzent renomiranih međunarodnih časopisa iz oblasti kardiovaskularne medicine.

PZ_04

ATRIJALNA FIBRILACIJA I DEMENCIJA: OD PREVENCIJE MOŽDANOG UDARA DO OČUVANJA KOGNITIVNIH FUNKCIJA

Azra Durak-Nalbantić[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Sarajevu,*
[2]*Klinika za bolesti srca, krvnih žila i reumatizam, Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Atrijalna fibrilacija (AF) predstavlja najčešću perzistentnu srčanu aritmiju i sve se više prepoznaje kao nezavisan faktor rizika za kognitivni pad i razvoj demencije, neovisno o njenoj dobro poznatoj povezanosti s ishemijskim moždanim udarom. Sve veći broj dokaza pokazuje da AF doprinosi nastanku kognitivnog oštećenja putem više međusobno povezanih patofizioloških mehanizama, uključujući tihe cerebralne infarkte, cerebralnu hipoperfuziju, mikrokrvarenja, sistemsku upalu, atrijsku miopatiju, atrofiju mozga i nakupljanje amiloida. Ovi procesi mogu ubrzati razvoj vaskularne i neurodegenerativne demencije čak i u odsustvu klinički manifestnog moždanog udara. Istovremeni porast prevalencije AF i demencije naglašava potrebu za ranom identifikacijom bolesnika s povećanim rizikom za kognitivni pad. Dosadašnji podaci ukazuju da optimalno liječenje AF može doprinijeti očuvanju kognitivnih funkcija. Pravovremeno uvođenje oralne antikoagulantne terapije, posebno direktnih oralnih antikoagulansa (DOAK), povezano je s manjim rizikom razvoja demencije u odnosu na antagoniste vitamina K. Nadalje, rana strategija kontrole ritma, uključujući kateterski ablaciju kod pažljivo odabranih bolesnika, može doprinijeti očuvanju moždane perfuzije i smanjenju rizika od kognitivnog propadanja. Nasuprot tome, pretjerano snižavanje srčane frekvencije kod bolesnika s permanentnom AF može nepovoljno utjecati na cerebralnu perfuziju. Redovna procjena kognitivnih funkcija primjenom validiranih testova, poput MoCA, MMSE ili IQCODE upitnika, trebala bi postati sastavni dio praćenja bolesnika s atrijalnom fibrilacijom. Uloga kardiologa danas nadilazi prevenciju moždanog udara i uključuje aktivno očuvanje kognitivnog zdravlja pacijenata.

Ključne riječi: *atrijalna fibrilacija, demencija, kognitivni pad, direktni oralni antikoagulansi, kontrola ritma.*

Literatura: 1. Rivard L, Khairy P, Essebag V, Healey JS, Lubitz SA, Dorian P, et al. Atrial Fibrillation and Dementia: A Report From the AF-SCREEN International Collaboration. Circulation. 2022;145(5):392-409.; 2. Linz D, Gallagher C, Freedman B, et al. Atrial fibrillation: epidemiology, screening and digital health. Lancet Reg Health Eur. 2024;37:100786.; 3. Dietzel J, Haeusler KG, Endres M. Does atrial fibrillation cause cognitive decline and dementia? Europace. 2018;20(3):408-419.; 4. Friberg L, Rosenqvist M. Less dementia with oral anticoagulation in atrial fibrillation. Eur Heart J. 2018;39(6):453-460.; 5.Kim D, Yang PS, Jang E, Yu HT, Kim TH, Uhm JS, et al. Association of anticoagulant therapy with risk of dementia among patients with atrial fibrillation. Europace. 2021;23(2):184-195.

GASTROENTERO-HEPATOLOGIJA

Predrag Jovanović

Prof. dr sc. med.

Bosna i Hercegovina

Rođen u Tuzli, gdje je završio osnovno i srednje obrazovanje. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli sa prosječnom ocjenom 9,22. Za uspjeh tokom studija dobitnik Zlatne i Srebrene plakete Univerziteta u Tuzli.

Profesionalnu karijeru započeo 2004. godine, a svoj stručni razvoj usmjerio prema internoj medicini, gastroenterologiji i hepatologiji. Specijalistički ispit iz interne medicine položio 2011. godine, a subspecijalistički ispit iz gastroenterohepatologije 2023. godine. Magistarski rad iz oblasti dijagnostike holedoholitijaze odbranio 2007. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli, a doktorsku disertaciju, posvećenu prediktivnim skorovima za terapeutsku ERCP kod pacijenata sa sumnjom na holedoholitijazu, odbranio 2016. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

Trenutno na poziciji šefa Odjeljenja za gastroenterologiju i hepatologiju Klinike za interne bolesti Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla. Na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli vanredni profesor interne medicine, aktuelno obavlja funkciju odgovornog nastavnika za predmet Interna medicina.

Svoj stručni i naučni rad prvenstveno usmjerava na gastroenterologiju, hepatologiju i digestivnu endoskopiju, uključujući neinvazivnu procjenu bolesti jetre.

Autor i koautor brojnih naučnih publikacija iz oblasti gastroenterologije i interne medicine, uključujući radove posvećene neinvazivnoj procjeni fibroze jetre, bolestima jetre i digestivnoj endoskopiji.

Član je više domaćih i međunarodnih stručnih udruženja, uključujući Evropsko udruženje za proučavanje jetre (EASL), Američko društvo za gastrointestinalnu endoskopiju (ASGE) i Udruženje gastroenterologa i hepatologa Bosne i Hercegovine.

PZ_05
SAVREMENE SMJERNICE ZA DIJAGNOSTIKU I TRETMAN MASLD

Predrag Jovanović[1, 2, 3]
[1]*Klinika za interne bolesti, Univerzitetski klinički centar Tuzla*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Tuzli*
[3]*Stomatološki fakultet, Univerzitet u Sarajevu*
Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Predavanje će biti posvećeno praktičnoj primjeni FibroScan-a u savremenoj hepatologiji, sa posebnim osvrtom na neinvazivnu procjenu fibroze i steatoze jetre. Biće predstavljeni osnovni principi tranzijentne elastografije, pravilna tehnika izvođenja pregleda, kriteriji pouzdanosti mjerenja i interpretacija dobijenih vrijednosti Liver Stiffness Measurement (LSM) i Controlled Attenuation Parameter (CAP). Posebna pažnja biće posvećena kliničkim faktorima koji mogu uticati na rezultate i dovesti do njihove pogrešne interpretacije.
Kroz praktične primjere biće prikazana uloga FibroScan-a kod pacijenata sa MASLD, virusnim hepatitisima, alkoholnom bolešću jetre i drugim hroničnim bolestima jetre. Cilj predavanja je pokazati kako FibroScan može pomoći u svakodnevnoj kliničkoj praksi, od početne procjene pacijenta i stratifikacije rizika do praćenja toka bolesti i odgovora na terapiju.

Ključne riječi: *FibroScan, masna bolest jetre, MASLD, ALD, hronični hepatitis.*

Literatura: 1. Zerem E, Husić A, Karin M, Glamočanin T, Bašić Denjagić M, Babić E, Bihorac-Kučuk Z, Bokan G, Čustović N, Dumpor A, Hadžiselimović B, Kurtcehajic A, Jovandić L, Jovanović P, Mehmedović A, Pilipović-Broćeta N, Salihefendić D, Zubčević N; Expert Working Group on MASLD in Bosnia and Herzegovina. Clinical Practice Guidelines for Adult MASLD in Bosnia and Herzegovina: National Recommendations for Diagnosis, Risk Stratification, and Treatment. Acta Med Acad. 2026 Jul 30. doi: 10.5644/ama2006-124.515. Epub ahead of print. PMID: 42578551.

Mario Tadić

Doc. dr sc. med.
Hrvatska

Doktor medicine, specijalist interne medicine, subspecijalist gastroenterologije, docent doktor medicinskih nauka, zaposlen u Zavodu za gastroenterologiju, hepatologiju i kliničku prehranu Kliničke bolnice „Dubrava" u Zagrebu na poziciji voditelja Odjela za pankreato-bilijarne bolesti.
Diplomirao na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je obranio magistarsku tezu i doktorsku dizertaciju. Predavač na dodiplomskim i poslijediplomskim studijima na Farmaceutsko biokemijskom i Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U više navrata se usavršavao u inostranstvu (Austrija, Njemačka, Velika Britanija, Poljska, Španjolska, Belgija, i drugdje).
Aktualno uključen u internacionalni evropski DIOPTRA Project. Sudionik brojnih skupova u zemlji i inozemstvu kao predavač. Publicirao veći broj naučnih radova.
Član najrelevantnijih domaćih i internacionalnih stručnih udruga.

PZ_06

CISTIČNE NEOPLAZME GUŠTERAČE: DIJAGNOSTIČKA NEIZVJESNOST I OKVIR ZA TERAPIJSKO ODLUČIVANJE

Mario Tadić[1, 2, 3]
[1]*Klinička bolnica „Dubrava"*
[2]*Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*
[3]*Farmacutsko-biokemijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*
Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Cistične lezije gušterače predstavljaju heterogenu skupinu s različitim malignim potencijalom, koje obuhvaćaju neneoplastične i neoplastične (mucinozne i nemucinozne) podtipove. Njihova prevalencija raste zbog učestalijeg i kvalitetnijeg slikovnog oslikavanja te starenja populacije, a većina lezija otkriva se slučajno u asimptomatskih bolesnika. Nijedne smjernice nisu postigle zadovoljavajuću ravnotežu osjetljivosti i specifičnosti u predviđanju malignosti. Kyoto smjernice iz 2024. donose revidirane kriterije visokog rizika i zabrinjavajućih obilježja, veći naglasak na endoskopski ultrazvuk te uključivanje molekularnih i tekućinskih biomarkera poput mutacija KRAS, GNAS i RNF43, no njihova primjena zahtijeva visokokvalitetnu EUS ekspertizu dostupnu uglavnom u tercijarnim centrima. EUS-vođena aspiracija tankom iglom s citologijom i analizom cistične tekućine (proteini, DNA, RNA, metaboliti) ostala je ključna metoda razlikovanja mucinoznih od nemucinoznih cista. Nove prekursorske lezije, molekularne promjene poput CDKN2A te metaboličke promjene istaknule su se kao potencijalni biomarkeri rizika, dok su modeli strojnog učenja pokazali obećavajuću dijagnostičku točnost. Zabilježene su i spolne razlike u riziku malignosti mucinoznih cističnih neoplazmi, dok je multidisciplinarna rasprava značajno mijenjala inicijalno predloženi plan liječenja u većine bolesnika s cističnim i solidnim lezijama gušterače. Zaključno, postojeće smjernice i dalje su nedostatne za pouzdano predviđanje maligne progresije cističnih promjena gušterače, stoga su potrebni bolji biomarkeri. Preporučuje se individualiziran pristup, multidisciplinarna rasprava te upućivanje bolesnika u specijalizirane centre kako bi se postigao optimalan tretman ovim bolesnicima.

Ključne riječi: *cistične neoplazme gušterače, IPMN, endoskopski ultrazvuk (EUS), biomarkeri, smjernice.*

Literatura: 1. Lee LS. Updates in diagnosis and management of pancreatic cysts. World J Gastroenterol. 2021 Sep 14;27(34):5700-5714.; 2. Ohtsuka T, Fernandez-Del Castillo C, Furukawa T, et al. Revision of the Kyoto guidelines on the management of IPMN of the pancreas. Pancreatology. 2024;24(2):255-270.

PULMOLOŠKA ONKOLOGIJA

Mirko Stanetić

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođen u Bosanskoj Gradišci. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je odbranio magistarsku tezu, a doktorsku disertaciju na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Specijalistički ispit iz plućnih bolesti položio je u Institutu za plućne bolesti Sremska Kamenica. Bio je zaposlen i obavljao funkciju direktora Doma zdravlja Kneževo, a od 1994. godine je zaposlen u Univerzitetskom kliničkom centru Republike Srpske Banja Luka, gdje je obavljao funkciju Generalnog direktora u dva mandata. U zvanje redovnog profesora, uža naučna oblast Interna medicina, na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci izabran je 2012. godine. Urednik i autor univerzitetskog udžbenika "Pulmološki priručnik" (2002), autor poglavlja u dva univeritetska udžbenika i jednoj monografiji, autor i koautor preko 100 radova objavljenih u indeksiranim domaćim i stranim časopisima. Urednik i član Naučnog odbora međunarodnog časopisa Repiratio. predsjednik Udruženja pulmologa/pneumoftiziologa Republike Srpske, član Evropske asocijacije pulmologa(ERS), Predsjednik UG "GRAD". Pored endoskopske dijagnostike, bavi se citološkom dijagnostikom oboljenja respiratornog trakta i uveo je ovu morfološku diciplinu u rutinski rad pulmologa. U poslednjih dvadeset godina profesionalna okupacija su mu bolesnici sa malignim bolestima pluća.

PZ_07
NSCLC KAO HRONIČNA BOLEST?

Mirko Stanetić[1, 2]
[1]*Univerzitetski klinički centar Republike Srpske,*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci ,*
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Nesitnoćelijski karcinom pluća (NSCLC) se sve više posmatra i vodi kao hronična bolest, naročito za određene podgrupe pacijenata. Iako se tradicionalno smatrao agresivnim i brzo napredujućim oboljenjem, savremena terapija je značajno promijenila ovu sliku. Ciljanim terapijama (Targeted Therapies) kod pacijenata sa specifičnim genetskim mutacijama (npr., ALK, EGFR) bolest može da se drži pod kontrolom dugi niz godina. Kod pacijenata koji dobro odgovaraju na imunoterapiju, liječenje može dovesti do dugotrajne kontrole bolesti, čineći je hroničnom.
Kada se NSCLC liječi kao hronična bolest, fokus se pomjera sa kratkoročnog liječenja na dugoročno upravljanje, kroz kontinuirano praćenje, sekvenciranje terapija, upravljanje neželjenim efektima, liječenje lokalnog napredovanja. Važno je istaći da NSCLC nije hronična bolest za sve pacijente -zavisi od toga da li postoji specifična genetska mutacija koja se može liječiti ciljanom terapijom, koliko dobro bolest reaguje na imunoterapiju, dostupnost lijekova. U ranim stadijumima cilj u bolesnika sa NSCLC je izlječenje.

Ključne riječi: *NSCLC, ciljana terapija, imunološka terapija.*

Literatura: 1. CheckMate-816 (neoadjuvant nivolumab + chemo in resectable NSCLC) - N Engl J Med 2022; 2. KEYNOTE-024 (pembrolizumab first-line in PD-L1≥50%) - N Engl J Med 2016; 3. updated 5-yr outcomes 2023 KEYNOTE-189 (pembrolizumab + chemo in nonsquamous) - N Engl J Med 2018; 4. 5-yr update 2023 ADAURA (osimertinib adjuvant in EGFR-mutant) - N Engl J Med 2020; 5. 2023 OS update ALINA (alectinib adjuvant in ALK-positive) - N Engl J Med 2024; 6. PACIFIC (durvalumab after chemoradiotherapy in stage III) - N Engl J Med 2017, 5-yr update 2021; 7. CROWN (lorlatinib vs crizotinib in ALK+ first-line) - N Engl J Med2020; 8. 5-yr update 2024; ESMO Clinical Practice Guidelines for NSCLC (Ann Oncol 2024/2025 updates); 9. NCCN Guidelines for NSCLC (Version 2025).

Miloš Stojanović
Dr sc. med.
Norveška

Doktor medicine, specijalista radiologije, subspecijalista grudne radiologije. Diplomirao i odbranio doktorsku disertaciju na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Bio je zaposlen u Bolnici „Dr Mladen Stojanović" u Prijedoru, a nakon položenog specijalističkog ispita na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu narednih 10 godina je kao radiolog bio zaposlen u Centru za radiologiju Instituta za plućne bolesti u Sremskoj Kamenici. Od 2015. godine karijeru nastavlja u Sjevernoj Norveškoj, prvo u North Norway University Hospital Tromsø, a aktuelno je zaposlen u Regional Hospital of Vestfold Tønsberg. Usavršavao se u Beču i Salzburgu, posjeduje European Diploma in Radiology (EDIR), ESTI European Diploma in Thoracic Imaging i Certificate for Lung Cancer Screening. Objavio je 32 publikacije kao autor ili koautor u indeksiranim internacionalnim časopisima, bio je koistraživač u više kliničkih studija (SPEAR, ESSENCE, DISRUPT, SYNTA, TAS, BUILD 3, i druge). Učesnik je brojnih naučnih i stručnih konferencija, simpozijuma i kongresa. Licencirani je specijalista radiologije u Republici Srbiji i Kraljevini Norveškoj. Član je relevantnih evropskih specijalizovanih stručnih udruženja, kao i radioloških asocijacija u Srbiji i Norveškoj. Uža polja stručnog i naučnog interesa su mu teleradiologija, imidžing toraksa, abdomena, vrata i pelvisa, te onkološka radiologija. Aktivno se služi engleskim i norveškim jezikom.

PZ_08
SKRINING KARCINOMA PLUĆA

Miloš Stojanović
Regional Hospital of Vestfold, Vestfold Hospital Trust
Tønsberg, Norveška

SAŽETAK

Cilj skrininga karcinom pluća je otkrivanje bolesti u predkliničkoj (asimptomatskoj) fazi. Skrining karcinoma pluća se obavlja niskodoznim CT pregledom grudnog koša. Plan skrininga karcinoma pluća (SKP) je kompleksan a najvažnije je definisanje ciljne grupe, obuhvata, raspona kontrola i vremena trajanja programa. Kriterijumi ulaska u skrining grupu su bazirani na faktorima rizika od kojih su najvažniji starost i istorija pušenja, ali to nisu i jedini činioci koji se uzimaju u obzir. Često se koriste različiti modeli kalkulatora rizika koji omogućuju bolju stratifikaciju.
Ishod pregleda može da bude negativan ukoliko se ne nalazi lezije plućnog parenhima, i tada se sledeći pregled obavlja prema utvrđenoj dinamici kontrole. Nalaz promena na plućima se tumači u skladu sa LUNG RADS ili ESTI kriterijumima. Preporučuje se klinička obrada za lezije koje su sumnjive na malignitet u invazivnoj fazi, ili se kontrola vrši u intervalima od 3 odnosno 6 meseci.
Predavanje ima za cilj da odgovori na što veći broj pitanja koja se odnose na osmišljavanje, organizovanje i sprovođenje SKP. Biće predočena iskustva iz ranije obavljenih skrining programa kao i status aktuelnih skrininga koji se obavljaju u pojedinim evropskim zemljama. Takođe i SOLACE projekt uniformisanog i osnaženog pristupa SKP unutar Evrope.

Ključne riječi: *skrining. karcinom pluća. LUNG RADS/ ESTI kriterijumi.*

Literatura: 1. European Society of Thoracic Imaging ESTI. LCS Live Webinars. https://www.myesti.org/webinars/ januar 2026.

PORODIČNA MEDICINA

Kosana Stanetić

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođena u Bosanskoj Gradišci. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je odbranila magistarsku tezu i doktorsku disertaciju. Nakon diplomiranja bila zaposlena u Domu zdravlja Kneževo, a od 1994. godine u Domu zdravlja u Banjoj Luci, gdje bila na pozicijama šefa Odjeljenja opšte/porodične medicine, šefa Edukativnog centra porodične medicine i načelnika Službe porodične medicine. Specijalistički ispit iz opšte medicine položila je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a iz porodične medicine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Na Katedri za porodičnu medicinu Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci birana u zvanje asistenta (2001), višeg asistenta (2008), docenta (2012), vanrednog profesora (2017) te redovnog profesora (2023), gdje aktivno učestvuje u edukaciji studenata šeste godine Medicinskog fakulteta i doktora medicine na specijalizaciji iz porodične medicine, a bila je i predavač u Programu dodatne obuke iz porodične medicine za ljekare i medicinske sestre. Počasna titula Primarijus dodijeljena joj je 2007. godine. Tokom proteklih godina objavila je veliki broj naučnih i stručnih radova u indeksiranim domaćim i internacionalnim časopisima i bila aktivni učesnik brojnih domaćih i međunarodnih konferencija i kongresa. Autor je jedanaest knjiga.

PZ_09
DEPRESIJA TOKOM ŽIVOTNOG VIJEKA – ULOGA PORODIČNOG DOKTORA

Kosana Stanetić[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci*
[2]*Zdravstvena ustanova „Prima MEDICA"*
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Depresija je mentalno oboljenje koje se karakteriše sniženim raspoloženjem, a pod čijim uticajem se mijenja sveukupno razmišljanje, opažanje, fizičko stanje, ponašanje i socijalno funkcionisanje osobe. Tipični simptomi depresije su sniženo raspoloženje, gubitak interesovanja i zadovoljstva, te smanjenje energije. Ostali simptomi su poremećen san, smanjen ili povećan apetit, smanjena koncentracija i pažnja, smanjeno samopoštovanje i samopouzdanje, ideje krivice i bezvrijednosti, pesimističan pogled na budućnost i razmišljanje o smrti i samoubistvu. Osim mentalnih, oboljeli se mogu žaliti i na brojne somatske simptome. Depresija se manifestuje na različite načine kod osoba različitog uzrasta i pola. Dojenačka depresija ili depresija malog djeteta često se povezuje sa emocionalnom deprivacijom ili gubitkom majčinske figure. Dijete može izražavati uznemirenost, povlačenje u sebe, imati gubitak tjelesne težine, poremećaj spavanja i usporen razvoj. Djeca prije ulaska u adolescenciju često izražavaju razdražljivost, psihomotornu agitaciju i komorbidne somatske pritužbe, anksiozne simptome, anhedoniju i probleme ponašanja. Depresivni adolescenti nisu uvijek tužni, najčešće su razdražljivi i nestabilni, a mogu imati burne emocionalne reakcije i ispade bijesa. Adolescenti iskazuju gubitak energije, apatiju i gubitak interesovanja u značajnoj mjeri, psihomotornu retardaciju, osjećaj beznadežnosti i krivice, poremećaj spavanja, promjene u težini i apetitu, izolovanost i teškoće u koncentraciji. Postpartalna depresija je uglavnom vezana za period oko i nakon porođaja. Objavom najnovije verzije DSM-V priručnika govori se o perinatalnoj depresiji. Depresivni poremećaj je najčešći psihijatrijski poremećaj kod starijih osoba. Smatra se da oko 10-13% osoba starijeg životnog doba ima depresivne simptome. Prisutno je osjećanje tuge, beznađa, očajavanje, osjećaj bezvrijednosti, manjak zanimanja za druženje i aktivnosti koje su ranije pričinjavale zadovoljstvo, zapuštanje lične higijene. Porodični doktor ima važnu ulogu u prepoznavanju depresije u svim životnim dobima, dijagnostikovanju i liječenju ovih pacijenata, adekvatnim upućivanjem na tretman psihijatra, prepoznavanju suicidalnih pacijenata.

Ključne riječi: *depresija, dječja, adolescentna, postpartalna, gerijatrijska,porodični doktor.*

Literatura: 1. Američka psihijatrijska udruga. Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, četvrto izdanje. Jastrebarsko: Naklada Slap, 1996.; 2. Američka psihijatrijska udruga. Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, peto izdanje. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2014.; 3. Avdibegović E. MKB-11 klasifikacija duševnih poremećaja – izazov za integraciju psihodinamičkog pristupa. Psihoterapija 2023; 37:37-82.: 4. Jeffrey DA, Sava DB, Winters NC. Depressive disorders. In: Cheng K, Myers KM eds. Child and Adolescents Psychiatry The Essentials. Philadelphia. Lippincott Williams and Wilkins 2005; 169-210.; 5. Gelder M, Mayou R, Geddes J. Psihijatrija. Beograd: Data Status, 2009.; 6. Stanetić K, Petrović V, Stanetić B, Kević V, Stanetić M, Matović J, Kusmuk S, Račić M. Screening of undiagnosed depression among elderly primary care patients: a cross-sectional study from the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina. Med Glas 2020; 17:200-205.

Nevena Todorović

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista porodične medicine, suspecijalista angiologije, direktor Javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja u Banjoj Luci, doctor medicinskih nauka, vanredni profesor na Katedri porodične medicine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Rođena 1973. godine u Sanskom Mostu. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci 2000. godine. Magistrirala je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci 2012. godine, a doktorsku disertaciju odbranila 2019. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Odbranila suspecijalistički rad i položila ispit iz angiologije 2024. godine. Učestvuje u izvođenju nastave na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci i Medicinskom fakultetu u Foči Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Autor i koautor stručnih i naučnih radova i publikacija, od kojih se izdvajaju: monografija „Zdravstvena pismenost – izazovi u medicinskoj praksi", udžbenici „Komunikacija u zdravstvu", „Prva pomoć i sudsko-medicinski značaj u zbrinjavanju" i „Pristup pacijentima sa infekcijom kovid-19 u porodičnoj medicini", te nastavno-stručna publikacija „Vještine kliničke procjene". Član European Academy of Family Medicine Teachers (EURACT), World Organization of National Colleges, Academies and Academic Associations of General Practitioners/ Family Physicians (WONCA), Komore doktora medicine Republike Srpske, Društva doktora medicine Republike Srpske, Udruženja za dijabetes, gojaznost i kardiometaboličke bolesti Republike Srpske i pridruženi član Hrvatskog društva nastavnika opće/obiteljske medicine (DNOOM). Dobitnik je više značajnih priznanja i zahvalnica: Hipokratovog priznanja za životno djelo i vrhunske rezultate i Povelje za organizaciju zdravstvene službe (Komora doktora medicine Republike Srpske), Zahvalnice Udruženja doktora porodične medicine Republike Srpske, Zlatnog grba Grada Banja Luka i više priznanja društvenih i humanitarnih organizacija. Udata, majka dvoje djece.

PZ_10

ZDRAVSTVENA PISMENOST ODRASLOG STANOVNIŠTVA REGISTROVANOG KOD DOKTORA PORODIČNE MEDICINE U REPUBLICI SRPSKOJ, BOSNA I HERCEGOVINA

Nevena Todorović[1, 2], Nataša Pilipović Broćeta[1, 2], Vedrana Antonić Kovljenović[2], Mirela Kasabašić[2], Brankica Marković[1, 2]

[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci*

[2]*JZU „Dom zdravlja" u Banjoj Luci*

Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Zdravstvenu pismenost možemo definisati kao lične, kognitivne i socijalne vještine kojima se određuje motivacija i sposobnost pojedinaca da dođu do informacija, razumiju ih i koriste kako bi unaprijedili i održali dobro zdravlje. U procesu pružanja zdravstvene zaštite, zdravstvena pismenost predstavlja zajedničku odgovornost unutar koje pacijenti i zdravstveni radnici moraju komunicirati svako na način da ga onaj drugi razumije, kako bi mogli zajednički i odgovorno donositi odluke. Istraživanje je provedeno kao studija presjeka u dva doma zdravlja–Prijedor i Bijeljina, a uzorak je činilo 768 ispitanika. Instrument istraživanja bio je upitnik STOFHLA (Skraćeni test za ispitivanje funkcionalne zdravstvene pismenosti kod odraslog stanovništva–Short Test of Functional Health Literacy in Adults). Pored ovog upitnika, korišten je i upitnik u kome se nalaze pitanja koja obuhvataju: demografske, socijalne i ekonomske karakteristike ispitanika, samoprocjenu zdravlja, korišćenje zdravstvene službe, prisustvo hroničnih bolesti, faktore rizika za zdravlje i zadovoljstvo životom. Podaci su analizirani metodama deskriptivne i inferencijalne statistike. Neadekvatnu i marginalnu zdravstvenu pismenost ima 34,6% naših ispitanika, a adekvatnu 65,4%. Utvrđena je povezanost zdravstvene pismenosti u ispitivanoj populaciji sa starosnom dobi, nivoom obrazovanja, pripadnosti domu zdravlja, mjestom stanovanja i migracionim kretanjima, bračnim statusom, materijalnim stanjem, prisustvom i brojem bolesti, promjenom zdravstvenog stanja i samoprocjenom zdravlja, brojem posjeta porodičnim doktorima i brojem hospitalizacija, nedovoljnom fizičkom aktivnošću i samoprocjenom zadovoljstva životom samih ispitanika. Multivarijantnim logističkim modelom pokazano je da najveću vjerovatnoću da budu neadekvatno zdravstveno pismeni imaju ispitanici starije životne dobi, razvedeni, koji borave u ruralnom području, lošeg materijalnog stanja, koji imaju četiri ili više identifikovanih bolesti, koji su lošeg zdravlja i nedovoljno fizički aktivni. Na osnovu dobijenih rezultata, možemo zaključiti da je nizak nivo zdravstvene pismenosti široko rasprostranjen među korisnicima usluga primarne zdravstvene zaštite. U procesu pružanja zdravstvene zaštite, posebnu pažnju treba posvetiti populacionim grupama koje češće mogu imati nizak nivo zdravstvene pismenosti.

Ključne riječi: *zdravstvena pismenost, primarna zdravstvena zaštita, odrasla populacija, doktori porodične medicine.*

Literatura: 1. Jović-Vraneš A. Ispitivanje zdravstvene pismenosti među korisnicima usluga primarne zdravstvene zaštite. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Medicinski fakultet; 2010.; 2. Nielsen-Bohlman L. Health literacy: a prescription to end confusion. In Institute of Medicine. Washington. The National Academies Press; 2004.; 3. Parker RM, Baker DW, Williams MV, Nurss JR. The test of functional health literacy in adults: a new instrument for measuring patient's literacy skills. Journal of General Internal Medicine. 1995; 10(10):537-41.; 4. Radna grupa projekta EU/WHO "Podrška reformi zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini" 2004-2006. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske. Banja Luka: Strategija primarne zdravstvene zaštite. 2008.; 5. Sørensen K, Van den Broucke S, Fullam J, et al. Health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. BMC Public Health. 2012; 12:80.

Suzana Savić

Prof. dr sc. med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista porodične medicine, doktor medicinskih nauka, vanredni profesor na medicinskim fakultetima Univerziteta u Banjoj Luci i Univerziteta u Istočnom Sarajevu u Foči. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je položila specijalistički ispit iz porodične medicine i 8odbranila magistarsku tezu i doktorsku disertaciju. Bila je mentor, predsjednik i član velikog broja komisija za diplomske, master i specijalističke radove, te aktivno učestvuje u razvoju savremenih modela medicinske edukacije i unapređenja kliničkih kompetencija zdravstvenih radnika. Generalni sekretar Udruženja doktora porodične medicine Republike Srpske, član Svjetskog udruženja doktora porodične medicine (WONCA), Evropske akademije nastavnika porodične medicine (EURACT), Komore doktora medicine Republike Srpske i Društva doktora medicine Republike Srpske. Ocjenjivač sistema kvaliteta zdravstvenih ustanova (ASKVA), stalni sudski vještak iz oblasti porodične medicine. Usavršavala se kroz brojne domaće i međunarodne edukacije (Queen's University Canada, EURACT, WHO, UNFPA, te u Hrvatskoj, Sloveniji, Švajcarskoj i Francuskoj), završila je više međunarodnih programa za edukatore u porodičnoj medicini, Aktivno je učestvovala na velikom broju međunarodnih stručnih skupova u zemlji I inostranstvu. Delegat IMCAS World Congress (International Master Course on Aging Science) u Parizu od 2020. godine. Autor i koautor više od 100 naučnih i stručnih radova objavljenih u domaćim i međunarodnim časopisima i zbornicima kongresa. Objavila je više univerzitetskih udžbenika, stručnih publikacija, vodiča i edukativnih priručnika iz oblasti porodične medicine, dijabetologije, prevencije hroničnih nezaraznih bolesti, kardiovaskularne medicine i zdravstvene njege Od 2009. godine aktivno se bavi estetskom i anti-aging medicinom, sa posebnim interesovanjem za regenerativne procedure, savremene anti-aging protokole i edukaciju ljekara iz oblasti estetske medicine. Završila internacionalni trening u Ženevi, čime je stekla zvanje međunarodnog edukatora i trenera u oblasti estetske medicine.

PZ_11

ODVIKAVANJE OD PUŠENJA 2026: PERSONALIZOVANA TERAPIJA NIKOTINSKE ZAVISNOSTI IZMEĐU KLASIČNIH SMJERNICA I NOVIH NIKOTINSKIH PROIZVODA

Suzana Savić[1, 2, 3]
[1]*Zdravstvena ustanova „MR Klinika", Banja Luka*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Banja Luka*
[3]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Foča*
Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Pušenje duvana i dalje predstavlja jedan od vodećih preventabilnih uzroka morbiditeta i mortaliteta u svijetu, uprkos značajnom napretku u strategijama kontrole duvana i terapiji nikotinske zavisnosti. Savremeni pristup odvikavanju od pušenja u 2026. godini zasniva se na personalizovanom modelu liječenja koji integriše klasične smjernice zasnovane na dokazima sa novim terapijskim i tehnološkim mogućnostima, uključujući digitalne intervencije, bihejvioralne programe i procjenu uloge novih nikotinskih proizvoda. Najnovije preporuke vodećih stručnih društava, uključujući WHO, USPSTF i GOLD inicijativu, potvrđuju da kombinacija farmakoterapije i intenzivne bihejvioralne podrške ostaje zlatni standard liječenja nikotinske zavisnosti. Vareniklin, nikotinska supstituciona terapija i bupropion imaju centralno mjesto u terapijskim algoritmima, dok se posebna pažnja usmjerava ka individualizaciji terapije prema stepenu zavisnosti, komorbiditetima, psihološkom profilu i prethodnim pokušajima prestanka pušenja. Paralelno sa tim, elektronske cigarete i grijani duvanski proizvodi izazivaju značajne kontroverze zbog potencijalne uloge u strategiji smanjenja štete, ali i rizika održavanja nikotinske zavisnosti i dualne upotrebe. Savremene smjernice naglašavaju potrebu za opreznim, kritičkim i strogo individualizovanim pristupom ovim proizvodima. Cilj rada je prikazati aktuelne smjernice i savremene trendove u personalizovanoj terapiji nikotinske zavisnosti, sa posebnim osvrtom na integraciju novih nikotinskih proizvoda u kliničku praksu porodične medicine.

Ključne riječi: *nikotinska zavisnost; odvikavanje od pušenja; personalizovana terapija; elektronske cigarete; smjernice*

Literatura: 1. World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic 2025: warning about the dangers of tobacco. Geneva: WHO; 2025.; 2. U.S. Preventive Services Task Force. Interventions for Tobacco Smoking Cessation in Adults, Including Pregnant Persons: USPSTF Recommendation Statement. JAMA. 2024;331(1):49–56.; 3. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease. Global Strategy for Prevention, Diagnosis and Management of COPD: 2026 Report. GOLD; 2026.; 4. European Respiratory Society. ERS Clinical Practice Guideline on Smoking Cessation and Treatment of Tobacco Dependence. Eur Respir J. 2024;64(2): 2400123.; 5. American Thoracic Society. Pharmacologic Management of Tobacco Dependence in Adults: 2025 Update. Am J Respir Crit Care Med. 2025;212(4):e45–e62.

NEUROLOGIJA DJECE I ODRASLIH

Biserka Rešić

Prof. dr sc. med.
Hrvatska

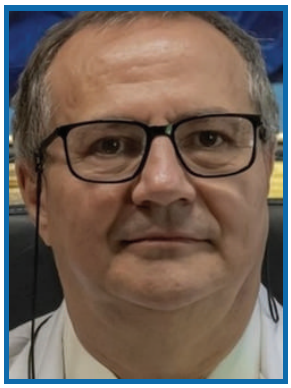
Diplomirala na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je obranila magistarski rad "Longitudinalno praćenje djece sa hipoksičko-ishemičkim oštećenjem mozga", te i doktorirala s temom „Neurorazvojni ishod djece sa jednostranim oštćenjem mozga". Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu bila profesor na Katedri za dječje bolesti, kao i predavač na Katedri za pedijatriju Sveučilišta u Mostaru. Član je više internacionalnih i domaćih društava. Bila je dopredsjednik i član odbora HDDN. Kao dugogodišnji rukovodilac Kliničkog odjela za dječju neurologiju uvela praćenje i dijagnostiku neurorazvojnih odstupanja te ukazala na važnost rane intervencije. Edukaciju je provela u inozemnim centrima u Minhenu i Ljubljani. Uz docenta Nikolu Lukinovića pionirski započinje s utrasonografskom dijagnostikom za perinatalna oštećenja mozga. Edukaciju iz neurofiziologije provela je u Ljubljani i Londonu, posebno se bavila neonatalnim EEG-om. Uz neurorazvojne poremećaje, interes njenog rada bile su epilepsije i epileptičke encefalopatije rane dobi. Osnovala Laboratorij za spavanje pri Klinici za dječje bolesti KBC Split, baveći se poremećajem spavanja u djece, te imala i Projekt „Neurorazvojni ishod djece s apneama od novorođenačke do adolescence dobi". Organizirala niz internacionalnih skupova, tečajeva-posebice ultrazvuka mozga i EEG u dječjoj dobi. Objavila niz znastvenih i stručnih članaka u zemlji i inozemstvu uz sudjelovanje na domaćim i inozemnim skupovima. Surađivala sa niz inozemnih centara iz područja neuropedijatrije koji su doprinijeli usavršavanju i izmjeni mišljenja i znanja. Za izuzutna postignuća u znanosti i zdravstvu dobitnica je Nagradu za životno djelo. Zbog svog izuzetnog doprinosa na unapređenju medicine dobila niz nagrada i odličja od Hrvatskog liječničkog zbora, a među njima i najveće priznanje – Počasni član.

PZ_12
KOMORBIDITETI U DJECE SA EPILEPSIJOM

Biserka Rešić
Medicinski fakultet, Sveučilište u Splitu
Split, Republika Hrvatska

SAŽETAK

Epilepsija je kronična bolest koja kod djece ima dugi iscrpljući tijek i često je udružena sa komorbiditetima (pridruženim bolestima) koje uključuju neurološke, psihijatrijske i somatske bolesti.
Oni ne predstavljaju samo kronično stanje, već imaju i međusobni odnos koji se temelji na zajedničkoj patogenezi. Vrsta i težina komorbiditeta ovisi o nekoliko čimbenika, uključujući vrstu epilepsije, učestalost napadaja, lijekove i odgovor na liječenje.
Iako je u lječenju epilepsije primarni cilj postignuti kontrolu napadaja, isto tako je važno dijagnosticirati i liječiti komorbiditete uz multidisciplinaran pristup kako bi poboljšali kvalitetu života djeteta i obitelji.

Dragoslav Sokić

Prof. dr sc. med.
Srbija

Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1985. godine sa ocenom "suma cum laudā", a na istom fakultetu odbranio magistarsku tezu i doktorsku disertaciju, te položio specijalistički ispit iz neuropsihijatrije. Bio zaposlen na Klinici za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije u Beogradu do penzionisanja i obavljao dužnosti načelnika Odeljenja za epilepsije i poremećaje spavanja i direktora Klinike. Aktuelno angažovan u Neurološkoj ordinaciji Neuro3 u Beogradu. Za redovnog profesora Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu biran 2015. godine. Kao mentor rukovodio odbranom 6 doktorskih disertacija, i većeg broja magisterijuma i drugih akademskih odbrana. Autor je više od 70 radova u "peer-reviewed" časopisima. Glavne oblasti interesovanja su epileptologija elektroencefalografija, psihogeni neepileptički napadi, kognitivni i psihijatrijski aspekti epilepsije, neurološka propedevtika, edukacija lekara na specijalizaciji iz neurologije, bolesti i poremećaji spavanja, urgentna neurologija, multipla skleroza, cerebrovaskularne bolesti i opšta neurologija. Osnovao specijalizovani Centar za prehirurško ispitivanje bolesnika sa epilepsijom sa multidisciplinarnim timom UKC Srbije (neurohirurzi, neurolozi, epileptolozi, neuropsiholozi, EEG tehničari, psihijatri, neuroradiolozi, specijalisti nuklearne medicine, patolozi, studenti. volonteri, specijalizanti) i pokrenuo program hirurškog lečenja epilepsije metodama radikalne resektivne hirurgije i implantacije stimulatora n. vagusa. Učestvovao u velikom broju kliničkih studija kao glavni istraživač i saradnik iz oblasti epilepsija, neuropatskog bola, multiple skleroze, mijastenije gravis, hroničnog poliradikuloneuritisa i neuromijelitis optika.

PZ_13
OPASNOSTI I PRVA POMOĆ TOKOM EPILEPTIČNIH NAPADA: VIDEO ANALIZA

Dragoslav Sokić
Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Neurološka ordinacija Neuro3
Beograd, Srbija

SAŽETAK

Epileptički napadi mogu da ugroze pacijenta na mnogo načina, u svakom trenutku i neočekivano surovo. Rizici od epileptičkih napada obuhvataju povećan mortalitet, povrede i opekotine. Prva pomoć obuhvata niz jednostavnih postupaka koji pomažu da pacijent prebrodi napad sa što manje komplikacija. Treba uočiti i zapamti šta se u napadu događa i koliko traje, na osnovu čega potom može da se postavi pouzdana dijagnoza epilepsije. Očevidac treba da pokuša da ostane pribran i da pomažući pacijentu ne ugrozi sebe ili nekoga iz okoline. Treba pokušati da se spreče dodatne povrede stavljajući improvizovanu zaštitu oko i ispod pacijenta. Od posebne važnosti je očuvanje prohodnosti vazdušnog puta, za šta je optimalno da se pacijent pozicionira u koma položaj. Ne treba direktno oslobađati vazdušni put, a svakako ne nasilnim otvaranjem usta ili pokušajem "vađenja" ili fiksiranja jezika, što skoro uvek rezultuje dodatnim povredama. Tokom napada lekovi, tečnost ili hrana primenjeni preko usta ne mogu da pomognu, ali mogu da dovedu do aspiracije ili zagušenja. U postiktalnom periodu pacijent može da bude konfuzan i nema koristi od sputavanja pokreta ili sprečavanja kretanja sem kada je u opasnom okruženju. I tada pacijente treba usmeravati sa strane u meri da se zaobiđu opasne deonice i sačekati da se stanje svesti oporavi. U slučaju da napad traje duže od nekoliko minuta, mala je verovatnoća da će spontano da prestane te tada treba pozvati hitnu pomoć da zbrine pacijenta. U kućnim uslovima, negovatelji mogu da tokom napada primene diazepam rektalno, ili bukalno, intranazalno ili sublingvalno midazolam ili lorazepam.

Ključne reči: *epileptički napad, prva pomoć, mortalitet, povrede, diazepam rektiole, midazolam*.

Literatura: 1. Asadi-Pooya AA, Hosseini SA, Hashemizadeh Fard Haghighi L, Asadi-Pooya H. Seizure first aid for people with epilepsy: opinions and knowledge of caregivers and healthcare professionals. Seizure. 2022 Nov;102:1-5.; 2. Fitzsimmons M, Sher T, Benbadis S. Online seizure first aid certification program is an effective means of improving student knowledge and self efficacy surrounding epilepsy. Epilepsy Behav. 2023 Aug; 145:109318.; 3. Alkhotani AM, Alkhotani AM. Effect of health education on female primary school teachers' knowledge of seizure first aid: An interventional study. Epilepsy Behav. 2022 Feb;127:108523.; 4. Noble AJ, Snape D, Nevitt S, Holmes EA, Morgan M, Tudur-Smith C, Hughes DA, Buchanan M, McVicar J, MacCallum E, Goodacre S, Ridsdale L, Marson AG. Seizure First Aid Training For people with Epilepsy (SAFE) frequently attending emergency departments and their significant others: results of a UK multi-centre randomised controlled pilot trial. BMJ Open. 2020 Apr 16;10(4):e035516.; 5. Sun M, Meng F, Xu ZY, Guo Y. Seizure first aid in the community: current situation, suggestions, and the role of the general practitioner in seizure management. Acta Epileptol. 2025 Mar 3;7(1):11.

Aida Šehanović

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Bosna i Hercegovina

Vanredni profesor neurologije na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. Specijalista neuropsihijatar, aktuelno zaposlena u Medicana Health Group Sarajevo. Medicinski fakultet završila je na Univerzitetu u Tuzli. Zvanje magistra a potom i doktora medicinskih nauka stekla na Univerzitetu u Tuzli. Dugogodišnje kliničko i akademsko iskustvo stekla kroz praktični rad u Domu zdravlja u Tuzli i Univerzitetskom kliničkom centru Tuzla, te kroz učešće u brojnim domaćim i međunarodnim istraživačkim projektima. Veliki dio radnog staža fokusirana na polju multiple skleroze. Kroz direktni rad u kliničkim studijama, u ulozi podistraživača i glavnog istraživača, dala doprinos unapređenju tretmana oboljelih od multiple skleroze.
Obavljala funkcije ljekara specijaliste na Odjelu kliničke neurofiziologije, v.d. Načelnika Klinike za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla u periodu od tri godine (2022-2025) te funkciju šefa Odjela za cerebrovaskularne bolesti iste Klinike.
Učesnik i predavač na mnogim domaćim i međunarodnim stručnim skupovima, te postdiplomskom tečaju u Republici Hrvatskoj. Bila Predsjednica Organizacionog odbora Petnaestih i Šesnaestih Tuzlanskih neuroloških susreta (2023. i 2024. godine). Završila je brojne edukacije iz elektroencefalografije, elektromioneurografije, neurosonologije, evociranih potencijala, zdravstvenog menadžmenta, kao i grupne psihoanalize i koordinirane brige za mentalno zdravlje.
Autor i koautor velikog broja naučnih i stručnih radova iz oblasti neurologije i psihijatrije, te koautor više stručnih udžbenika. Članica je Udruženja neurologa Tuzlanskog kantona.

PZ_14
POST-STROKE EPILEPSIJA: KAKO NASTAJE EPILEPTOGENI MOZAK NAKON MOŽDANOG UDARA?

Aida Šehanović[1, 2]
[1]*Medicana Health Group, Sarajevo,* [2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Tuzli, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Poststroke epilepsija predstavlja jednu od najčešćih dugoročnih neuroloških komplikacija moždanog udara i značajno utiče na funkcionalni oporavak, kvalitet života i mortalitet oboljelih. Rizik razvoja epilepsije nakon moždanog udara zavisi od tipa cerebrovaskularnog incidenta, lokalizacije lezije, težine neurološkog deficita i prisustva ranih epileptičkih napada. Savremena istraživanja ukazuju da su kortikalna zahvaćenost, hemoragijska komponenta, veliki infarkti te rani poststroke napadi među najvažnijim prediktorima razvoja kasne epilepsije. Razvijeni prognostički modeli, poput SeLECT skora za ishemijski moždani udar i CAVE skora za intracerebralno krvarenje, omogućavaju bolju procjenu individualnog rizika i identifikaciju pacijenata kojima je potrebno intenzivnije praćenje. Patofiziološki mehanizmi poststroke epilepsije uključuju ekscitotoksičnost, neuroinflamaciju, poremećaj krvno-moždane barijere, gliozu i reorganizaciju neuronskih mreža, što dovodi do stvaranja epileptogenog fokusa. Dijagnoza se zasniva na kliničkoj slici, elektroencefalografiji i neuroradiološkim metodama, dok terapijski pristup uključuje primjenu antiepileptika prilagođenih dobi pacijenta, komorbiditetima i mogućim interakcijama s postojećom terapijom. Trenutno se ne preporučuje rutinska profilaktička primjena antiepileptika nakon moždanog udara bez dokumentovanih epileptičkih napada. Cilj savremenih istraživanja je unaprijediti rano prepoznavanje visokorizičnih pacijenata, optimizirati terapijske strategije i razviti preventivne pristupe koji bi mogli smanjiti učestalost poststroke epilepsije i poboljšati dugoročne ishode liječenja.

Ključne riječi: *post-stroke epilepsija, moždani udar, SeLECT score, CAVE score.*

Literatura: 1. European Stroke Organisation guidelines for the management of post-stroke seizures and epilepsy Martin Holtkamp, Ettore Beghi, Felix Benninger, Reetta Ka¨lvia¨inen, Rodrigo Rocamora and Hanne Christensen; For the European Stroke Organisatio. European Stroke Journal 2017, Vol. 2(2) 103–115 !European Stroke Organisation 2017 Reprints and permissions: sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav; 2. Apractical clinical definition of epilepsy. Robert S. Fisher,Carlos Acevedo, Alexis Arzimanoglou, §Alicia Bogacz, J. Helen Cross, Christian E. Elger, Jerome Engel Jr, Lars Forsgren, Jacqueline A. French, Mike Glynn, Dale C. Hesdorffer, B.I. Lee, Gary W. Mathern, Solomon L. Moshe, Emilio Perucca, Ingrid E. Scheffer, Torbj€ orn Tomson, Masako Watanabe, and Samuel Wiebe Epilepsia, 55(4):475–482, 2014; 3. Galovic M, Döhler N, Erdélyi-Canavese B, Felbecker A, Siebel P, Conrad J, et al. Prediction of late seizures after ischaemic stroke with a novel prognostic model (the SeLECT score): a multivariable prediction model development and validation study. The Lancet Neurology. 2018;17(2):143-152.; 4. Haapaniemi E, Strbian D, Rossi C, Putaala J, Sipi T, Mustanoja S, et al. The CAVE score for predicting late seizures after intracerebral hemorrhage. Stroke. 2014;45(7):1971-1976.

Daliborka Tadić

Prof. dr sc. med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Redovni profesor pri Katedri za neurologiju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci i specijalista neurologije u Klinici za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske u Banjoj Luci. Diplomirala na Medicinskom Fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje odbranila magistarsku tezu i doktorsku disertaciju iz oblasti neurologije Specijalizaciju iz neurologije završila je 2007. godine. Stručno usavršavanje obavljala je u okviru Instituta za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije u Beogradu i na Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu.
Autor naučnih monografija "Multipla skleroza i komorbiditeti", "Diferencijalna dijagnoza multiple skleroze" i "Vaskulitisi centralnog nervnog sistema". Autor i koautor brojnih naučnih i stručnih radova objavljenih u međunarodnim i domaćim časopisima. Član je Udruženja neurologa Republike Srpske, Komore doktora medicine Republike Srpske i Društva doktora medicine Republike Srpske i počasni član Udruženja multiple skleroze Republike Srpske.

PZ_15
MULTIPLA SKLEROZA I KOMORBIDITETI

Daliborka Tadić[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci*
[2]*Klinika za neurologiju,Univerzitetski klinički centar Republike Srpske*
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Multipla skleroza (MS) je hronična, imunološki posredovana bolest centralnog nervnog sistema koju karakterišu inflamacija, demijelinizacija i neurodegeneracija. Pored neuroloških simptoma i progresivnog invaliditeta, kod velikog broja oboljelih prisutni su i različiti komorbiditeti koji mogu značajno uticati na tok bolesti, odgovor na terapiju i kvalitet života.
Najčešći komorbiditeti kod osoba sa MS uključuju kardiovaskularne bolesti, arterijsku hipertenziju, dijabetes melitus, gojaznost, depresiju, anksioznost, migrenu, hronične plućne bolesti i druge autoimune poremećaje. Posebno su značajni depresija i anksioznost, koje se javljaju češće nego u opštoj populaciji i povezane su sa slabijom adherencijom na terapiju, većim stepenom umora i lošijim kvalitetom života. Vaskularni faktori rizika, poput pušenja, hipertenzije i dislipidemije, mogu ubrzati progresiju invaliditeta i doprinijeti većem opterećenju bolesti.
Prepoznavanje komorbiditeta važno je iz više razloga. Komorbidna oboljenja mogu otežati ili odložiti postavljanje dijagnoze MS, jer pojedini simptomi mogu imitirati ili prikriti manifestacije bolesti. Takođe, mogu pogoršati fizičku onesposobljenost, kognitivne funkcije i svakodnevno funkcionisanje pacijenata. Prisustvo komorbiditeta često utiče i na izbor terapije, njenu bezbjednost i efikasnost, te može zahtijevati dodatni oprez i praćenje tokom liječenja.
Komorbiditeti su povezani sa većom učestalošću hospitalizacija, većim troškovima liječenja i povećanim mortalitetom. Zbog toga je njihovo rano otkrivanje i adekvatno liječenje sastavni dio savremenog pristupa oboljelima od multiple skleroze. Integrisano i multidisciplinarno zbrinjavanje pacijenata omogućava bolje kliničke ishode, smanjenje komplikacija i unapređenje kvaliteta života.

Ključne riječi: *multipla skleroza, komorbiditeti, vaskularni komorbiditeti.*

Literatura: 1. Ruth Ann Marrie, Cohen J, Stuve O, et al. A systematic review of the incidence and prevalence of comorbidity in multiple sclerosis: Overview. Multiple Sclerosis Journal. 2015;21(3):263–281.; 2. Ruth Ann Marrie. Comorbidity in multiple sclerosis: Implications for patient care. Nature Reviews Neurology. 2017;13(6): 375–382.; 3. Ruth Ann Marrie, Reingold S, Cohen J, et al. The incidence and prevalence of psychiatric disorders in multiple sclerosis: A systematic review. Multiple Sclerosis Journal. 2015;21(3):305–317.; 4. Helen Tremlett, Zhao Y, Rieckmann P, et al. Association between vascular comorbidities and disability progression in multiple sclerosis. Neurology. 2014;82(12):1041–1047.; 5Tadić D. Multipla skleroza i komorbiditeti. Medicinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2020.

Srđan Mavija

Dr med.

Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista kliničke neurologije, zaposlen u Klinici za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske u Banjoj Luci od 2011. godine, na Odjeljenju za neuromišićne bolesti.
Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je 2017. godine završio specijalizaciju iz kliničke neurologije.
Završio je dodatne edukacije iz oblasti kliničke elektromiografije, primjene botulinum toksina u liječenju neuroloških oboljenja, kao i u izvođenju terapijske plazmafereze kod neuroloških bolesti.
Od 2022. godine oblast interesovanja proširuje na primjenu repetitivne transkranijalne magnetne stimulacije (rTMS) u liječenju neuroloških bolesti, te odlazi na nekoliko edukacija u inostranstvo. U kliničkom radu uvodi primjenu rTMS u liječenju bolnih stanja u neurologiju, kao što su migrene, kraniofacijalni bolovi, centralni neuropatski bol i fibromijalgija, te perifernu magnetnu stimulaciju (mPMS) u liječenju hroničnog bola u leđima.

PZ_16

KETAMIN U LIJEČENJU NEUROPATSKOG BOLA: MEHANIZMI DJELOVANJA, KLINIKA EFIKASNOST I TERAPIJSKI POTENCIJAL

Srđan Mavija
Klinika za neurologiju, Univerzitetski klinički centar Republike Srpske
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Hronični neuropatski bol predstavlja značajan terapijski izazov, posebno kod pacijenata sa nedovoljnim odgovorom na standardnu farmakološku terapiju. Ketamin, prvenstveno djelujući kao nekonkurentni antagonist N-metil-D-aspartat (NMDA) receptora, posljednjih godina privlači značajnu pažnju kao potencijalna terapijska opcija kod refraktornog neuropatskog bola. Njegov analgetski efekat povezuje se sa smanjenjem centralne senzitizacije, modulacijom glutamatergičke neurotransmisije i inhibicijom procesa povezanih sa fenomenom wind-up i dugotrajnom potencijacijom nociceptivnih puteva. Kliničke studije pokazuju da intravenska primjena subanestetičkih doza ketamina može dovesti do značajnog smanjenja intenziteta bola kod određenih neuropatskih bolnih sindroma, uključujući kompleksni regionalni bolni sindrom (CRPS), postherpetičnu neuralgiju, traumatske neuropatije i druge oblike refraktornog neuropatskog bola. Posebno je interesantna mogućnost da analgetski efekat traje duže od same farmakološke prisutnosti ketamina, što ukazuje na njegov uticaj na neuroplastičnost i patološke neuronske mreže odgovorne za održavanje hroničnog bola. Međutim, dostupni klinički dokazi su heterogeni u pogledu doziranja, trajanja infuzije, broja terapijskih sesija i dugoročnih ishoda. Psihomimetički i kardiovaskularni neželjeni efekti dodatno zahtijevaju pažljivu selekciju pacijenata i adekvatan monitoring tokom terapije.
Ketamin se stoga može razmatrati kao specijalizovana terapijska opcija za pažljivo odabrane pacijente sa teškim, refraktornim neuropatskim bolom, dok su dodatne randomizovane kontrolisane studije potrebne kako bi se definisali optimalni protokoli primjene, prediktori terapijskog odgovora i dugoročna sigurnost liječenja.

Ključne riječi: *neuropatski bol, ketamin.*

Literatura: 1. Cohen SP, Bhatia A, Buvanendran A, et al. Consensus Guidelines on the Use of Intravenous Ketamine Infusions for Chronic Pain From the American Society of Regional Anesthesia and Pain Medicine, the American Academy of Pain Medicine, and the American Society of Anesthesiologists. Reg Anesth Pain Med. 2018;43(5):521–546. doi:10.1097/AAP.0000000000000808.; 2. Guimarães Pereira JE, Ferreira Gomes Pereira L, Mercante Linhares R, et al. Efficacy and safety of ketamine in the treatment of neuropathic pain: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. J Pain Res. 2022;15:1011–1037. doi:10.2147/JPR.S358070.; 3. Sigtermans MJ, van Hilten JJ, Bauer MCR, et al. Ketamine produces effective and long-term pain relief in patients with Complex Regional Pain Syndrome Type 1. Pain. 2009;145(3):304–311. doi:10.1016/j.pain.2009.06.023.; 4. Schwartzman RJ, Alexander GM, Grothusen JR, et al. Outpatient intravenous ketamine for the treatment of complex regional pain syndrome: a double-blind placebo controlled study. Pain. 2009;147(1–3):107–115. doi:10.1016/j.pain.2009.08.015.; 5. Mion G, Villevieille T. Ketamine pharmacology: an update (pharmacodynamics and molecular aspects, recent findings). CNS Neurosci Ther. 2013;19(6):370–380.doi:10.1111/cns.12099.

MENTALNO ZDRAVLJE DJECE I MLADIH

Marija Burgić-Radmanović

Prof. dr sc. med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, a specijalizaciju iz neuropsihijatrije i postdiplomske studije iz dječje i adolescentne psihijatrije završila na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorsku disertaciju odbranila je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banja Luci.
Osnovala je i bila šef Odjeljenja za dječiju i adolescentnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske u Banjoj Luci i načelnica Klinike. Redovni je profesor psihijatrije u trajnom zvanju na Katedri za psihijatriju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci.
Član više stručnih udruženja: bivši predsjednik Udruženja psihijatara u Bosni i Hercegovini, bivši predsjednik Udruženja za dječju i adoloscentnu psihijatriju u Bosni i Hercegovini, član WPA Section for Education, Komore doktora medicine Republike Srpske, član jednog odbora u Akademiji nauka i umjetnosti Republike Srpske.
Učestvovala na brojnim kongresima i simpozijumima u zemlji i inostranstvu kao pozvani predavač. Publikovala veliki broj stručno-naučnih radova, autor i koautor nekoliko knjiga iz oblasti psihijatrije.

PZ_17
KOMORBIDITETI U DJEČIJOJ PSIHIJATRIJI

Marija Burgić-Radmanović[1, 2]**, Vanja Radmanović Jošić**[3]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci*
[2]*Specijalna bolnica „Be Well"*
[3]*Klinika za dječije bolesti, Univerzitetski klinički centar Republike Srpske*
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Djeca i adolescenti s psihičkim poremećajima često imaju jedan ili više popratnih psihijatrijskih poremećaja, kao što su anksiozni poremećaji, poremećaji raspoloženja, poremećaj pažnje i hiperaktivnosti (ADHD), opsesivno-kompulzivni poremećaj, poremećaji prehrane i drugi. Također, često se javljaju i somatski poremećaji, posebno kod djece s neurorazvojnim poremećajima koji imaju veću stopu tjelesnih problema.
Djeca sa somatskom simptomatologijom imaju lošiju kvalitetu života. Prediktori niže zdravstvene kvalitete života povezani su s prisutnošću somatskih problema kao što su gastrointestinalni problemi, problemi sa spavanjem, epilepsija i drugi somatski poremećaji. Djeca s ranom manifestacijom psihijatrijskih simptoma imaju veću učestalost problema s prehranom u poređenju s djecom koja nemaju poremećaje. Kumulativni učinci jednog ili više komorbidnih poremećaja rezultiraju težim oštećenjima. Komorbiditeti povećavaju rizik od morbiditeta i mortaliteta te zahtijevaju dugotrajno praćenje i uključivanje multidisciplinarnog timskog pristupa.
Komorbidni poremećaji u dječijoj psihijatrriji utiču na dijagnostički postupak, liječenje, ukupnu prognozu i stepen prilagođavanja oboljelog djeteta ili adolescenta, te je važno otkriti i razumjeti obrasce komorbiditeta.

Ključne riječi: *komorbiditet, dječija psihijatrija, posljedice, tretman.*

Literatura: 1. Burgić-Radmanović M, Burgić S. Psychiatr Danub. 2010 Jun;22(2):298-300.; 2. Dwyer D, Ruby Ye R, Nelson B, McGorry. P 2025. Annual Review Clinical Psychology. 2025;21:497-527.; 3. American Psychiatric Association. DSM-5-TR. 2022.; 4. van Schalkwyk GI, Volkmar FR, Bloch MH, Stevens HE, Martin A. Lewis's Child and Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook. Lippincott Williams & Wilkins; 2025 Dec 29.; 5. American Psychiatric Association. DSM-5-TR. 2022. Rutter's Child and Adolescent Psychiatry.

Nataša Ljubomirović

Prof. dr sc.
Srbija

Doktor medicine, specijalista psihijatrije, doktor političkih nauka, vanredni profesor na Akademiji za humani razvoj u Beogradu, zaposlena u Institutu za mentalno zdravlje Beograd. Diplomirala na Medicinskom i Stomatološkom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Specijalistički ispit iz psihijatrije položila na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je i odbranila magistarsku tezu, a doktorsku disertaciju odbranila na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kao dobitnik stipendije Ujedinjenog kraljevstva zavrsila edukaciju iz oblasti dečije psihijatrije NHS Northamton i iz oblasti za grupni rad sa decom i mladima pod metorstvom prof dr Kedar Dwivedi. Koordinator projekta iz oblasti mentalnog zdravlja za rad sa vulnerabilnom decom i mladima i njihovim porodicama u okviru projekta Lekari bez granica Belgije (MSF Belgium). Naučno zvanje naučnog saradnika na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu stekla je 2018. godine. Bila je edukator zdravstvenih radnika u reformskom Projektu mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini (2015 – 2023). Mentor lekarima na specijalizaciji iz predmeta dečija i adolescentna psihijatrija pri Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, sudski veštak iz oblasti dečije i adolescentne psihijatrije. Načelnik Klinike za decu i omladinu i šef Kliničkog odeljenja za decu i omladinu Insituta za mentalno zdravlje u Beogradu. Uestovala je na brojnim kongresima kao pozvani predavač i publikovala veći broj stručno-naučnih radova u indeksiranim časopisima.

PZ_18
POREMEĆAJI PONAŠANJA U SVETLU NOVOG DOBA

Nataša Ljubomirović[1, 2]**, Jelena Lončar Glumac**[1]**, Neda Masal**[3]
[1]*Institut za mentalno zdravlje, Beograd, Republika Srbija*
[2]*Akademija za humani razvoj, Beograd, Republika Srbija*
[3]*Zavod za forenzičku psihijatriju, Sokolac, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Poremećaji ponašanja se definišu kao ponovljeno i trajno prisustvo antisocijalnog, agresivnog i izazivačkog ponašanja, koje se u bitnoj meri razlikuje od socijalno očekivanog ponašanja za uzrast. Savremeno doba obeleženo je ekspanzijom digitalizacije i sistema veštačke inteligencije (AI), koji su postali visoko dostupni dečijoj i adolescentskoj populaciji. Cilj ovog rada jeste da se kroz prikaze iz kliničke prakse detaljnije analizira uticaj veštačke inteligencije na mentalno zdravlje mladih, kao i da se evaluiraju savremeni dijagnostički i terapijski pristupi poremećajima ponašanja u digitalnom okruženju. Poseban fokus stavljen je na integraciju algoritama mašinskog učenja u rano prepoznavanje simptoma i strukturisanje personalizovanih terapijskih intervencija.
Metod: Primenjen je deskriptivno-analitički metod kroz formu serije prikaza iz kliničke prakse, sa kvalitiativnom analizom sadržaja medicinske dokumentacije tri adolescenta (uzrasta 13-18 godina) kod kojih je dijagnostikovan poremećaj ponašanja a komunicirali su sa veštačkom inteligencijom.
Rezultati: Klinički prikazi dece sa dijagnostikovanim poremećajima ponašanja ukazuju na signifikantne rizike od razvoja emocionalne zavisnosti od sistema veštačke inteligencije (AI-dependency). Uočen je fenomen kognitivne normalizacije disfunkcionalnih obrazaca mišljenja, kao i potenciranje oportunističkog i manipulativnog ponašanja kroz interakciju sa algoritmima. Nasuprot identifikovanim rizicima, klinička praksa beleži i specifične benefite kontrolisane digitalizacije. Oni se primarno ogledaju u primeni strukturisanih AI asistenata za bihejvioralni monitoring, objektivizaciju dijagnostičkih kriterijuma kroz analizu digitalnih fenotipova, kao i u korišćenju adaptivnih aplikacija za učenje socijalnih veština i regulaciju afekta pod nadzorom terapeuta.
Zaključak: Rezultati istraživanja ukazuju na to da, uprkos nesumnjivom potencijalu veštačke inteligencije u unapređenju dijagnostičkih i terapijskih protokola, ranjivost dece i adolescenata sa poremećajima ponašanja nalaže postavljanje rigidnog regulatornog okvira. Neophodno je uspostaviti kontinuiranu etičku i kliničku evaluaciju digitalnih alata kako bi se predupredili psihopatološki rizici i osiguralo primarno poštovanje bioetičkog principa delovanja u najboljem interesu deteta.

Ključne riječi: *poremećaji ponašanja, veštačka inteligencija, mentalno zdravlje mladih.*

Literatura: 1. Mutluer T et al. A systematic review of artificial intelligence in child and adolescent interventions: from psychotherapy to developmental support. Eur Child Adolesc Psychiatry.2026. Available from: researchgate.net; 2. World Health Organization. Report of a virtual roundtable meeting on online mental health content for young people and guidance on communication: 4 October 2023. Geneva: World Health Organization; 2023. Available from: who.int; 3. Zhong W, Luo J, Zhang H (2024) The therapeutic effectiveness of artificial intelligence-based chatbots in alleviation of depressive and anxiety symptoms in short-course treatments: a systematic review and meta-analysis. J Affect Disord. https://doi.org/10.101 6/j.jad.2024.04.057; 5. Kretzschmar K, Tyroll H, Pavarini G, Manzini A, Singh I, Group NYPsA (2019). Can your phone be your therapist? Young people's ethical perspectives on the use of fully automated; conversational agents (chatbots) in mental health support. Biomed Inform Insights 11:1178222619829083. https://doi.org/10.1177/1178222 619829083 Terra M, Baklola M, Ali S, El-Bastawisy K (2023) Opportunities, applications, challenges and ethical implications of artificial intelligence in psychiatry: a narrative review. Egypt J Neurol Psychiatry Neurosurg 59(1):80. https://doi.org/10.1186/s41983-023- 00681-z

Nermina Kravić

Prof. dr sc. med.

Bosna i Hercegovina

Neuropsihijatar, subspecijalista dječje i adolescentne psihijatrije i psihoterapije, grupni analitičar. Zaposlena na Klinici za psihijatriju Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla, kao šef Odjeljenja za dječju i adolescentnu psihijatriju. Vanredni profesor na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli, Bosna i Hercegovina. Istraživačke teze za njen magistarski i doktorski studij bile su usmjerene na posljedice ratne traume i gubitaka na mentalno zdravlje djece i adolescenata.

Pohađala je stručne postdiplomske studije iz dječje i adolescentne psihijatrije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska i sudjelovala u poslijediplomskom istraživačkom projektu o Molekularnim osnovama posttraumatskog stresnog poremećaja i njihovim genetskim utjecajima, u saradnji sa Univerzitetom u Wuerzburgu, Njemačka, uz podršku DAAD (Deutsche Akademische Austauschdienst). U saradnji sa Udruženjem EMDR iz Velike Britanije i Sjeverne Irske završila je tri nivoa obuke iz EMDR-a (desenzibilizacijsko reprocesuiranje pokretima očiju).

Učestvovala u mnogim međunarodnim istraživačkim projektima i saradnji sa univerzitetima u Holandiji, Nemačkoj, Švajcarskoj, Norveškoj i Sjedinjenim Američkim Državama.

Redovno učestvuje na domaćim i međunarodnim kongresima i stručnim skupovima i objavila više naučnih i stručnih radova i publikacija u domaćim i međunarodnim časopisima i knjigama.

Sekretar je Udruženja za dječju i adolescentnu psihijatriju u Bosni i Hercegovini.

PZ_19
GASTROENTEROPATIJA U AUTIZMU

Nermina Kravić[1, 2]**, Samra Topčić Iljazović**[3]
[1]*Klinika za psihijatriju, Univerzitetski klinički centar Tuzla,*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Tuzli,*
[3]*Medical Institute Bayer*
Tuzla, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Gastrointestinalni (GI) simptomi su čest komorbiditet kod osoba s poremećajem iz spektra autizma (PSA). Osobe sa PSA imaju više od četiri puta veću vjerovatnoću da će iskusiti GI simptome u poređenju sa neurotipičnim vršnjacima. Trenutna istraživanja ukazuju na složenu dvosmjernu „osovinu crijeva-mozak", pri čemu neliječeni gastrointestinalni problemi mogu direktno uticati na neurorazvoj i pogoršavati poremećaje u ponašanju.
Prevalenca GI simptoma kod autizma znatno varira među studijama, krećući se od 9% do 91%. Česte tegobe uključuju hronični zatvor, bol u stomaku, proljev i nadutost. Osobe s PSA često imaju specifične prehrambene navike (izbirljivost u ishrani), što je povezano s povećanim rizikom od GI problema. GI tegobe mogu dovesti do neprimjerenog ponašanja kao što su razdražljivost, agresivnost, hiperaktivnost ili povlačenje, što naročito može biti izraženo kod neverbalnih osoba sa autizmom. Često se za smirivanje ovih tegoba koriste neuroleptici, dok pravi uzrok poremećaja ostaje netretiran.
Patofiziološka zapažanja ukazala su na moguće uzroke ovog komorbiditeta: upala crijeva (blaga do umjerena upala u predjelu tankog ili debelog crijeva, uključujući hronični nediferencirani kolitis); osovina crijeva-mozak (mozak i probavni sistem su u stalnoj dvosmjernoj komunikaciji putem nervnog i imunološkog sistema), izmijenjena crijevne mikrobiote – disbioza, povećana propusnost crijeva; te funkcionalne abnormalnosti (kod velikog procenta djece s autizmom zabilježeni su poremećaji peristaltičkih refleksa i smanjena aktivnost probavnih enzima). Za klinički tretman neophodan je multidisciplinarni pristup koji uključuje psihijatre, pedijatre, gastroenterologe i nutricioniste kako bi se tretirali specifični simptomi. Medicinski tretman obuhvata laksative, antacide, prebiotike, probiotike i specifične dijetetske intervencije, a mogu se koristiti i dodatni dijagnostički testovi kako bi se isključila osnovna medicinska stanja poput intolerancije na gluten ili laktozu.
Pokazalo se da rješavanje probavnih problema poboljšava obrasce ponašanja, smanjuje agresivne ispade, poboljšava kvalitet sna i utiče na opću dobrobit osoba s poremećajem iz spektra autizma.

Ključne riječi: *gastroenteropatija, autistični spektar, multidisciplinarni pristup.*

Literatura: 1. Krigsman A, Walker SJ (2021) Gastrointestinal disease in children with autism spectrum disorders: Etiology or consequence? World J Psychiatry 11(9):605-618. doi: 10.5498/wjp.v11.i9.605. PMID: 34631464; PMCID: PMC8474996.; 2. Madra M, Ringel R, Margolis K (2020) Gastrointestinal issues and Autism Spectrum Disorder. Child Adolesc Psychiatr Clin N Am 29(3): 501–513. doi:10.1016/j.chc.2020.02.005.; 3. Ganachaud, B., M. J. Mendoza-León, J. Marchix, et al. 2026. Interaction of the Gut Microbiota and the Enteric Nervous System: Implications in Gastrointestinal Disorders Associated With Autism Spectrum Disorder. Autism Research e70328. https://doi.org/10.1002/aur.70328.

Jela Aćimović
mr sc. med. dr
Bosna i Hercegovina

Trenutno obavlja funkciju šefice Sekcije za zdravlje, ishranu i rani rast i razvoj djece u UNICEF-u u Bosni i Hercegovini, gdje rukovodi programima usmjerenim na jačanje zdravstvenih sistema, imunizaciju, ishranu, rani razvoj djece, mentalno i okolinsko zdravlje. Po zanimanju je doktor medicine, specijalista epidemiologije i magistar medicinskih nauka, sa bogatim iskustvom u oblasti javnog zdravstva, uključujući razvoj politika, strateško planiranje i odgovor na krizne situacije. Njena profesionalna karijera u javnom zdravstvu traje skoro dvije decenije. U Institutu za javno zdravstvo Republike Srpske radila je kao specijalista epidemiologije, a potom kao pomoćnik direktora za medicinske poslove. Tokom pandemije COVID-19 bila je jedan od vodećih epidemiologa u odgovoru Republike Srpske na pandemiju, učestvovala u izradi nacionalnog plana imunizacije i bila članica tijela Vlade Republike Srpske zaduženih za koordinaciju odgovora na pandemiju. Takođe je obavljala funkciju menadžera za imunizaciju Republike Srpske više od deceniju, učestvovala u radu stručnih komisija i međunarodnih radnih grupa, sa dugogodišnjim angažmanom na jačanju sistema nadzora i pripravnosti za odgovor na vanredne situacije. Pored institucionalnih funkcija, stekla je značajno iskustvo u upravljanju projektima. Koordinirala je ili učestvovala u brojnim inicijativama sa UNICEF-om, Svjetskom zdravstvenom organizacijom, Svjetskom bankom i drugim partnerima, uključujući pripravnost za epidemije i pandemije, unapredjenje sistema imunizacije, kapaciteta hladnog lanca i efektivnog upravljanja vakcinama, digitalizaciju sistema imunizacije, bihejvioralna istraživanja tokom pandemije, jačanje prekogranične pripravnosti za zoonoze, unapređenje kapaciteta zdravstvenih radnika, i drugim.

Sandra Kukić
dipl. psiholog
Bosna i Hercegovina

Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, gdje je stekla diplomu iz psihologije, a kasnije i iz sistemskog porodičnog pristupa u okviru sertifikovanog programa Evropskog udruženja za porodčnu terapiju. Duže od 20 godina involvirana u psihosocijalne programime usmjerenim na razvoj djeteta, porodice i zajednice, sa bogatim iskustvom u temama vezanim za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku, zacjeljivanje traume, zaštitu djece, brigu o djeci i alternativnu brigu, prevenciju i krizne intervencije. Takođe, ima i duže od deset godina međunarodnog iskustva, podržavajući direktno promjene u postupcima i sistemima zaštite djece u više od 20 zemalja. Upravljala je globalnim, regionalnim i nacionalnim programima usmjerenim na dječiju zaštitu, procjenjujući kvalitetu sistema dječije zaštite te koordinišući i upravljajući inicijativama i programima usmjerenim na poboljšanje stanja na terenu. Trenutno radi kao savjetnik za UNICEF Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

PZ_20
MENTALNO ZDRAVLJE DJECE I ADOLESCENATA: UNICEF-OV PRISTUP, ISKUSTVA I POTREBE ZA PSIHOSOCIJALNOM PODRŠKOM

Jela Aćimović, Sandra Kukić
UNICEF Bosna i Hercegovina, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Uvod: Mentalno zdravlje djece i adolescenata predstavlja važan javnozdravstveni i društveni prioritet, sa dugoročnim posljedicama po razvoj, obrazovanje, socijalno funkcionisanje i ljudski kapital. Prema podacima UNICEF-a predstavljenim u publikaciji Stanje djece u svijetu 2021, procjenjuje se da 16,3% mladih uzrasta 10–19 godina u Evropi ima probleme vezane za mentalno zdravlje. Prema UNICEF-ovoj Situacionoj analizi iz 2025. godine, 39% anketiranih adolescenata u Bosni i Hercegovini navodi probleme mentalnog zdravlja, uključujući anksioznost i depresiju, dok 53% izražava potrebu za dodatnim informacijama i podrškom. Istovremeno, gotovo 40% adolescenata uzrasta 15–19 godina navodi da se sa svojim problemima nosi samostalno, a svega 2% traži stručnu pomoć.
Cilj: Predstaviti UNICEF-ov pristup unapređenju mentalnog zdravlja djece i adolescenata, zasnovan na sveobuhvatnoj psihosocijalnoj podršci, prevenciji, promociji mentalnog zdravlja, ranom prepoznavanju teškoća i dostupnosti odgovarajućeg tretmana, uz osvrt na iskustva i potrebe sistema u Bosni i Hercegovini.
Prikaz iskustava: UNICEF promoviše multisektorski i višeslojni pristup koji povezuje primarnu zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalnu i dječiju zaštitu, porodicu i zajednicu. Ovakav pristup podrazumijeva univerzalne preventivne aktivnosti, ciljanu podršku djeci i porodicama u riziku i specijalizovane usluge za djecu kojoj je potreban intenzivniji tretman. Poseban značaj imaju jačanje kompetencija stručnjaka kroz edukaciju, superviziju i međusobnu razmjenu iskustava, unapređenje koordinacije i mehanizama upućivanja, digitalni oblici podrške, kao i zaštita dobrobiti stručnjaka koji rade sa djecom. Važan element UNICEF-ovog pristupa je aktivno učešće djece, adolescenata i roditelja u oblikovanju programa, vršnjačka podrška i aktivnosti usmjerene na smanjenje stigme i podsticanje traženja pomoći. Iskustva iz Bosne i Hercegovine ukazuju na značaj povezivanja podrške u školama i zajednici sa postojećom mrežom centara za zaštitu mentalnog zdravlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Analiza profesionalnih potreba u Republici Srpskoj iz 2023. godine dodatno je ukazala na sve složenije teškoće sa kojima se stručnjaci susreću, uključujući anksioznost, probleme u ponašanju, vršnjačko nasilje, prekomjernu upotrebu ekrana, razvojne teškoće i suicidalne misli kod adolescenata.Nalazi su istakli potrebu za dodatnim stručnim usavršavanjem i unapređenjem saradnje zdravstvenih službi sa školama i drugim sektorima.
Zaključak: Efikasan odgovor na potrebe mentalnog zdravlja djece i adolescenata zahtijeva kontinuiran i koordinisan sistem podrške, od promocije mentalnog zdravlja i prevencije do ranog prepoznavanja, tretmana i dugoročne podrške u zajednici. Prioriteti uključuju jačanje multisektorske saradnje, ulaganje u stručne kapacitete, smisleno uključivanje mladih i porodica i razvoj dostupnih, kvalitetnih i održivih usluga. Mentalno zdravlje djece nije samo pitanje zdravstvene zaštite već i preduslov njihovog razvoja, obrazovnih mogućnosti i budućeg doprinosa društvu.

Ključne riječi: *mentalno zdravlje, djeca i adolescent, psihosocijalna podrška, prevencija, multisektorska saradnja, UNICEF.*

Literatura: 1. United Nations Children's Fund (UNICEF). The State of the World's Children 2021: On My Mind: Promoting, protecting and caring for children's mental health [Internet]. New York: UNICEF; 2021. Dostupno na: https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021; 2. UNICEF Bosnia and Herzegovina. Situation Analysis on the Position of Children and Adolescents in Bosnia and Herzegovina [Internet]. Sarajevo: UNICEF; 2025. Dostupno na: https://www.unicef.org/bih/en/reports/situation-analysis-position-children-and-adolescents-bosnia-and-herzegovina; 3. United Nations Children's Fund (UNICEF). Global multisectoral operational framework for mental health and psychosocial support of children, adolescents and caregivers across settings [Internet]. New York: UNICEF; 2022. Dostupno na: https://www.unicef.org/reports/global-multisectoral-operational-framework; 4. Društvo psihologa Republike Srpske. Analiza stručnih potreba za pružanje usluga djeci i mladima u centrima za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srpskoj [izvještaj]. 2023.

MENTALNO ZDRAVLJE ODRASLIH

Alma Džubur Kulenović

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Bosna i Hercegovina

Diplomirala na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao najbolja studentica tijekom cijelog studija, za što je nagrađena, među ostalim, Rektorovom nagradom.
Završila specijalizaciju iz psihijatrije u Zagrebu 1994. godine i edukaciju iz individualne analitičke psihoterapije. Četiri godine (1995-1999) bila članica Katedre za psihijatriju na Sveučilištu Illinois u Chicagu kao znanstvena suradnica, a zatim kao gostujući znanstvenik.
Izlagala stručne i znanstveno-istraživačke radove na brojnim skupovima u zemlji i inozemstvu te objavljivala radove u stručnim i znanstvenim časopisima u zemlji i svijetu. Bila glavni istraživač u međunarodnim istraživačkim projektima FP 6, HORIZON 2020, DAAD i NIHR.
Iskustvo u radu na reformi službi za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj kroz aktivnosti Sveučilišta Illinois u Chicagu i Projekta mentalnog zdravlja Pakta stabilnosti (regionalni ekspert) kao i Federalnog ministarstva zdravstva Bosne i Hercegovine.
Predsjednica Udruženja psihijatara u Bosni i Hercegovini, bila Generalni sekretar Svjetskog udruženja za stres i anksiozne poremećaje (WASAD).
Doktorirala medicinske znanosti na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu, bila izvanredni profesor i šef Katedre za psihijatriju i medicinsku psihologiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Sarajevu i uposlenica Klinike za psihijatriju Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu.
Aktualno zaposlena u Poliklinici Eurofarm u Sarajevu kao specijalist psihijatrije i subspecijalist psihoterapije. Kao izvanredni profesor psihijatrije angažirana na Medicinskom fakultetu Sarajevo School of Science and Technology

PZ_21
DEPRESIJA KOD OSOBA TREĆE I ČETVRTE ŽIVOTNE DOBI

Alma Džubur Kulenović
Medicinski fakultet, Sarajevo School of Science and Technology, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Depresija u trećoj i četvrtoj životnoj dobi čest je, ali često nedovoljno prepoznat klinički sindrom koji povećava funkcionalnu onesposobljenost, opterećenje somatskim bolestima, rizik samoubojstva i smrtnost. Nije očekivana posljedica starenja. Predavanje donosi klinički usmjeren pregled kasnoživotne depresije, s naglaskom na razlike između funkcionalno očuvane treće dobi i krhke, multimorbidne četvrte dobi. Prikazat će se oblici koji lako promaknu: anhedonija bez izražene tuge, tjeskoba, somatske tegobe, psihomotorno usporenje, izvršna disfunkcija i subjektivne kognitivne smetnje. Kroz kratke kliničke vinjete razmotrit će se razlikovanje depresije od tugovanja, demencije, delirija, bipolarnog poremećaja te simptoma izazvanih lijekovima ili tjelesnom bolešću. Procjena uključuje strukturirani razgovor, procjenu rizika od samoubojstva, kognicije i funkcionalnosti, pregled terapije te ciljane pretrage. Ljestvice PHQ-9 i GDS-15 služe kao pomoć, a ne kao zamjena za kliničku dijagnozu. Liječenje se temelji na zajedničkom odlučivanju i povezuje psihoterapiju, bihevioralnu aktivaciju, tjelovježbu i socijalne intervencije s individualiziranom farmakoterapijom. U četvrtoj dobi posebnu pozornost zahtijevaju krhkost, polifarmacija, hiponatrijemija, padovi, interakcije i kognitivno oštećenje. Elektrokonvulzivna terapija ostaje važna opcija kod teške, psihotične, katatone ili životno ugrožavajuće depresije. Pravodobno prepoznavanje, aktivno praćenje ishoda i koordinirana skrb mogu vratiti funkciju, autonomiju i kvalitetu života i u dubokoj starosti.

Ključne riječi: *depresija, starenje, krhkost, kognicija, liječenje.*

Literatura: 1. World Health Organization. Mental health of older adults. WHO; 2026.; 2. National Institute for Health and Care Excellence. Depression in adults: treatment and management. NICE guideline NG222; 2022.; 3. Kok RM, Reynolds CF 3rd. Management of Depression in Older Adults: A Review. JAMA. 2017;317(20): 2114-2122. doi:10.1001/jama.2017.5706.; 4. Alexopoulos GS. Mechanisms and treatment of late-life depression. Transl Psychiatry. 2019;9:188. doi:10.1038/s41398-019-0514-6.; 5. Walaszek A. Optimizing the Treatment of Late-Life Depression. Am J Psychiatry. 2024;181(1):7-10. doi:10.1176/appi.ajp.20230919.

Marijana Braš

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Hrvatska

Specijalist psihijatrije i subspecijalist psihoterapije. Voditeljica je Katedre (Vijeća predmeta) Palijativna medicina i predstojnica Centra za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Završila je poslijediplomski studij iz psihoterapije na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i poslijediplomski studij iz biomedicine na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ima obranjene magistarske radove iz psihoterapije i biomedicine, te status doktora znanosti iz biomedicine. Posebno područje njezinog kliničkog interesa je PTSP, psihosomatska medicina i palijativna medicina. Bila je predsjednica Hrvatskog društva za palijativnu medicinu (2009-2013). Između ostaloga je pokrenula i vodi predmet Komunikacija u medicini (na 4. i 5. godini studija), koordinira predmet Temelji liječničkog umijeća-komunikacijski dio od 1-6. godine studija (hrvatski i engleski program), osnivač je i voditelj predmeta Palijativna medicina (6. godina studija) a sudjeluje i u nastavi iz niza drugih predmeta. Članica je brojnih nacionalnih i međunarodnih udruga (Američko društvo za bol, Europska udruga za komunikaciju u medicini, Američka akademija za komunikaciju u medicini i zdravstvu, Hrvatski liječnički zbor, Hrvatsko psihijatrijsko društvo, Hrvatsko društvo za palijativnu medicinu, i druge). Autorica je oko 70 znanstvenih i stručnih radova, urednica 10 knjiga i autorica više od 40 poglavlja u drugim knjigama. Članica je Međunarodne udruge medicine usmjerene prema osobi te predavač na nekoliko europskih škola iz područja boli i palijativne medicine. Sudjeluje trenutno u nekoliko nacionalnih i međunarodnih znanstvenih projekata. Predsjednica je Europskog instituta za medicinu usmjerenu prema osobi.

PZ_22

IZAZOVI U LIJEČENJU ONKOLOŠKIH BOLESNIKA SA KOMORBIDNOM DEPRESIJOM

Marijana Braš
Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Suvremena istraživanja i klinička praksa ukazuju na važnu međupovezanost između depresije i onkoloških bolesti. Depresija kod onkoloških bolesnika je povezana s lošijom kvalitetom života, slabijom adherencijom uz liječenje, većim funkcionalnim opterećenjem i povećanim psihosocijalnim rizikom. Dijagnostiku otežava preklapanje simptoma depresije sa simptomima onkoloških bolesti i antitumorskog liječenja, osobito u vidu umora, poremećaja spavanja i apetita, anoreksije i kognitivnih poteškoća. Liječenje ovih komorbidnih poremećaja zahtijeva pristup medicine usmjerene prema osobi, i to u svim fazama dijagnostike i liječenja. Posebno je važno znati kako izabrati optimalne psihofarmake, jer u izboru antidepresiva treba uzeti u obzir polifarmaciju, farmakokinetičke interakcije, QT-prolongaciju, krvarenje, sedaciju i druge nuspojave. Psihoterapijske i socioterapijske intervencije su izrazito važne u liječenju, ali je potrebno znati koju od njih koristiti i kako ju modificirati ovisno o onkološkoj bolesti i fazi liječenja. Depresiju u onkoloških bolesnika treba sustavno prepoznavati i liječiti kao sastavni dio onkološke skrbi. Najveći izazovi ostaju razlikovanje depresije od somatskih simptoma bolesti, upravljanje polifarmacijom i interakcijama lijekova te dostupnost psihoterapijske i psihoonkološke skrbi. Integrirani multidisciplinarni model, uz redoviti probir i praćenje terapijskog odgovora, može unaprijediti kvalitetu skrbi i ishode usmjerene na bolesnika kao osobu.

Ključne riječi: *depresija, maligne bolesti, psihoonkologija, antidepresivi, psihoterapija, farmakološke interakcije, kvaliteta života, adherencija, multidisciplinarno liječenje, palijativna skrb.*

Literatura: 1. Vita G, Ostuzzi G, Benda L, Costa E, Barbui C. Antidepressants for the treatment of depression in people with cancer. Cochrane Database Syst Rev. 2023;3:CD011006.; 2. Andersen BL, DeRubeis RJ, Berman BS, et al. Management of anxiety and depression in adult survivors of cancer: ASCO guideline update. J Clin Oncol. 2023;41(18):3426-3453.; 3. Fu W, et al. Treatments of depressive symptoms in cancer patients. Transl Psychiatry. 2025;15:327.; 4. Kim M, et al. Effects of web-based interventions on anxiety and depression in patients with breast cancer: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. Psychooncology. 2025;34(5):e70167.; 5. Caruso V, et al. Pharmacological interactions between psychotropic drugs and anticancer treatments. 2026.

Čedo D. Miljević

Prof. dr sc. med.

Srbija

Psihijatar, vanredni profesor na Katedri za psihijatriju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Direktor Instituta za mentalno zdravlje u Beogradu.

Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1991. godine, magistarsku tezu iz neuronauka odbranio u Centru za multidisciplinarne studije Univerziteta u Beogradu (1995), a specijalistički ispit iz psihijatrije položio (1997) i odbranio doktorsku tezu iz psihijatrije (2001) na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Profesionalnu karijeru započeo je u Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici "Dr Laza Lazarević" u Beogradu (1993 – 2001), a nastavio na Institutu za mentalno zdravlje u Beogradu, gde je i danas zaposlen. Obavljao je funkcije šefa više službi (Odeljenje za psihotične poremećaje, Kabinet za kliničke studije, Dispanzer za odrasle). Na Katedri za psihijatriju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu bio je asistent od 2011. godine, a od 2018. godine docent a od 2024. godine vanredni profesor na istom fakultetu.

Publikovao je veliki broj stručnih i profesionalnih radova, i aktivno učestvovao na brojnim stručnim skupovima u zemlji i inostranstvu.

Aktuelni je predsednik Udruženja psihijatara Srbije (od 2023). Od 2018. godine je šef Zdravstvenog saveta Verskog dobrotvornog starateljstva Arhiepiskopije Beogradsko-Karlovačke Srpske pravoslavne crkve i član Hilandarskog lekarskog društva.

PZ_23
KARDIOVASKULARNO-BUBREŽNO-METABOLIČKI SINDROM U SHIZOFRENIJI

Čedo D. Miljević[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu,*
[2]*Institut za mentalno zdravlje,*
Beograd, Republika Srbija

SAŽETAK

Pacijenti sa shizofrenijom imaju značajno povećanu prevalenciju kardiovaskularno-bubrežno-metaboličkog (CKM) sindroma. Ovaj, u praksu uveden 2024. godine, novi klinički entitet objedinjuje kardiovaskularne bolesti, hroničnu bubrežnu bolest, metaboličke poremećaje i sistemsku inflamaciju. Osobe sa shizofrenijom imaju 2 do 3 puta veći rizik za razvoj gojaznosti, dijabetesa tipa 2, dislipidemije, hipertenzije i hronične bubrežne bolesti u odnosu na opštu populaciju. Ovi komorbiditeti se javljaju rano u toku bolesti i značajno doprinose skraćenju životnog veka koji se procenjuje na čak 15 do 20 godina u odnosu na kontrolnu populaciju.
Veza između ovog sindroma I shizofrenije je dvosmerna. Zajednički patofiziološki mehanizmi, uključujući hroničnu inflamaciju niskog stepena, oksidativni stres, disregulaciju hipotalamo-hipofizarno-nadbubrežne osovine i insulinsku rezistenciju, povezuju shizofreniju i CKM sindrom. Pored toga, antipsihotici druge generacije, iako efikasni u kontroli psihotičnih simptoma, često dovode do povećanja telesne težine, dislipidemije i insulinske rezistencije, čime ubrzavaju progresiju CKM sindroma. S druge strane, metabolički poremećaji mogu pogoršati kognitivne deficite i negativne simptome preko neuroinflamatornih puteva i poremećaja cerebralnog energetskog metabolizma.
Rano prepoznavanje i integrisano lečenje CKM sindroma usled svega navedenog predstavlja prioritet u lečenju pacijenata koji boluju od shizofrenije. Neophodan je multidisciplinarni pristup koji uključuje intervencije na životnom stilu, pažljiv izbor antipsihotika sa manjim metaboličkim rizikom i proaktivno praćenje kardiovaskularnog i metaboličkog statusa. Buduća istraživanja treba da budu usmerena na preventivne strategije i razvoj terapija koje istovremeno ciljaju psihičke simptome i kardiovaskularno-metabolički rizik.

Ključne reči: *shizofrenija, kardio-bubrežno-metabolički sindrom, antipsihotici, hronična inflamacija.*

Literatura: 1. Ndumele CE, Rangaswami J, Chow SL, et al. (2023) The Cardiovascular–Kidney–Metabolic Syndrome: A Presidential Advisory From the American Heart Association. Circulation, 148(20):1606-1635.; 2. Goh KK, Chen CY, Chen CH, et al. (2022) Crosstalk between Schizophrenia and Metabolic Syndrome: A Review of the Literature. International Journal of Molecular Sciences, 23(13):7092.; 3. Polcwiartek C, Jensen SE, Frøkjær JB et al. Prevalence of cardiovascular risk factors and disease in patients with schizophrenia: baseline results from a prospective cohort study with long-term clinical follow-up. Schizophrenia (2025) 11:95; https://doi.org/10.1038/s41537-025-00642-w; 4. Mitchell AJ, Vancampfort D, Sweers K, et al. (2013). Prevalence of Metabolic Syndrome and Metabolic Abnormalities in Schizophrenia and Related Disorders -A Systematic Review and Meta-Analysis. Schizophrenia Bulletin, 39(2):306-318.; 5. Ali S, Santomauro D, Ferrari AJ (2023). Schizophrenia as a risk factor for cardiovascular and metabolic health outcomes: a comparative risk assessment. Epidemiol Psychiatr Sci 2023 Feb 9;32:e8. doi: 10.1017/S2045796023000045.

Veljko Đorđević

Prof. dr sc. med., prim. dr med.
Hrvatska

Izvanredni profesor na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Osijeku, a 1975. godine studij medicine u Zagrebu. 1981. godine završava specijalizaciju iz psihijatrije, a 2005. godine užu specijalizaciju iz socijalne psihijatrije.
Završio je niz poslijediplomskih studija, treninga i tečajeva iz raznih psihoterapijskih tehnika (biomedicina i zdravstvo – poslijediplomski studij, akupunktura, opća teorija sustava, hipnoterapija, edukacije iz transakcijske analize, i dr).
Kao specijalist psihijatar radio u Kliničkom bolničkom centru „Sestre milosrdnice" do 1992. godine, a od 2002.-2016. godine u Kliničkom bolničkom centru Zagreb. Od 2011-2017. godine predstojnik je Centra za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Bio je urednik i voditelj radio emisije „Čovjek je čovjeku lijek", te urednik i voditelj radio- emisije „Povjerljivo s dr. Veljkom Đorđevićem" (ukupno preko 1000 emisija). Autor je i urednik oko 650 televizijskih emisija „Ekspertiza". Uz bogato kliničko, znanstveno, nastavno i stručno iskustvo, iznimno je aktivan i kao pisac. Član je Hrvatskog društva pisaca, objavio je deset romana, četiri drame i niz drugih literarnih tekstova.

PZ_24
KAKO LIJEČITI OBOLJELE OD PRETILOSTI I PSIHIJATRIJSKIH KOMORBIDNIH BOLESTI U STOLJEĆU UMA?

Veljko Đorđević
Europski institut za medicinu usmjerenu prema osobi
Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

U 21. stoljeću, koje nazivamo Stoljećem uma, suočeni smo sa sve poraznijim epidemiološkim podacima o pretilosti, koja je ozbiljna kronična nezarazna bolest i koja negativno utječe ne samo na kvalitetu života nego i na očekivano trajanje života. Na nastanak pretilosti utječu brojni čimbenici, kako oni herediratni, tako i psihološki ali osobito kulturološki i socijalni, koji su se tijekom povijesti i u različitim dijelovima svijeta mijenjali. Pretilost je povezana s brojnim psihijatrijskim poremećajima, a osobito sa anksioznim i depresivnim poremećajima, PTSP-om, ali i kao nuspojava psihofarmaka u tretmanu nekih psihijatrijskih poremećaja. Zbog toga je važno prepoznati postojeći komorbiditet i znati kako pristupiti oboljelima, a osobito koje farmakološke, psihoterapijske i socioterapijske terapije koristiti te kako motivirati pacijenta za promjenu životnog stila.
Autor će u svom izlaganju predstaviti svoja iskustva u radu s pretilima koji imaju i razne psihološke probleme, obzirom da s ovom problematikom bavi gotovo pedeset godina. Predstavit će Zagrebačku školu zdravog mršavljenja, koja je pokrenuta još 1977. godine i u kojoj se interdisciplinarno liječe pacijenti s pretilošću i komorbidnim psihijatrijskim poremećajima.

Ključne riječi: *pretilost, psihijatrijski poremećaji, farmakoterapija, psihoterapija, socioterapija.*

Literatura: 1. Gao M, et al. The Causal Role of Adiposity in Mental Illness: A Systematic Review and Meta-Analysis of Mendelian Randomization Studies. Obesity Reviews. 2026.; 2. Wang R-Z, et al. Body weight in neurological and psychiatric disorders: a large prospective cohort study. Nature Mental Health. 2024;2:15–16.; 3. Mendelian randomization analyses identify bidirectional causal relationships of obesity with psychiatric disorders. Journal of Affective Disorders. 2023.

DENTALNA MEDICINA

Marija Obradović

Prof. dr sc., dr stom.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor stomatologije, doktor stomatoloških nauka, specijalista preventivne i dječije stomatologije, vanredni profesor. Rođena u Banjoj Luci. Diplomirala na Studijskom programu stomatologija Medicinskog fakulteta, gdje je položila specijalistički ispit iz specijaliste preventivne i dječije stomatologije, te odbranila magistarsku tezu i doktorsku disertaciju. Zaposlena je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci (Studijski program Stomatologija), gdje je birana u zvanje docenta (2016) i vanrednog profesora (2021) za užu naučnu oblast Dječija i preventivna stomatologija. Bila je angažovana u Zavodu za stomatologiju Republike Srpske, aktuelno kao specijalista preventivne i dječije stomatologije ordinira u Zdravstvenoj ustanovi Specijalistički centar „Dentalna klinika" (podorganizacionoj jedinici Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci) i Specijalističkoj zdravstvenoj ustanovi "Aleja-Centar", u Banjoj Luci. Autor i koautor više stručnih radova i dvije naučne monografije.

PZ_25

ULOGA PREVENTIVNE I DJEČIJE STOMATOLOGIJE KOD DJECE SA MEDICINSKIM KOMORBIDITETIMA: OD SISTEMSKE BOLESTI DO ZDRAVOG OSMIJEHA

Marija Obradović
Studijski program stomatologija, Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Savremeni napredak u medicini omogućio je veću stopu preživljavanja i bolji kvalitet života djece sa složenim medicinskim komorbiditetima. Međutim, prisustvo sistemskih oboljenja često baca u sjenku oralno zdravlje, iako su patološki procesi u usnoj duplji u direktnoj korelaciji sa opštim zdravstvenim statusom djeteta. Preventivna i dječija stomatologija kod ovih pacijenata prestaje biti rutinska i postaje visoko specifična klinička disciplina.
Cilj ovog predavanja je prikazati specifične izazove, protokole i klinička iskustva u prevenciji karijesa i očuvanju oralnog zdravlja kod djece sa teškim hroničnim, onkološkim i rijetkim oboljenjima.

Ključne riječi: *hronična sistemska oboljenja, rijetke bolesti, djeca, oralno zdravlje, prevencija. izazovi.*

Literatura: 1. Dolić O, Obradović M, Sukara S, Kojić Ž, Trtić N, Janković S. Osobe sa posebnim potrebama u ambulanti dentalne medicine. Medicinski fakultet. Univerzitet u Banjoj Luci. 2019.; 2. Dolić O, Obradović M. Procjena rizika za nastanak karijesa, Naučna monografija, Medicinski fakultet Banja Luka, 2024. godina.; 3. Obradović M, Dolić O. Karijes ranog djetinjstva-bihevioralni, preventivni i restaurativni pristup. Naučna monografija, Medicinski fakultet Banja Luka, 2024.; 4. American Academy of Pediatric Dentistry. The Reference Manual of Pediatric Dentistry: Definitions, Oral Health Policies, Recommendations, Endorsements, Resources. Chicago, IL: AAPD; 2025. Available from:https://www.aapd.org/research/policy-center/reference-manual/ [Accessed 2nd July 2026].; 5. European Academy of Paediatric Dentistry. Articles - Oral Health in Children: A specially curated list of peer-reviewed articles discussing the latest advancements in the treatment and management of oral health in children. EAPD Knowledge Hub; 2026 [cited 2026 Jul 2]. Available from: https://oralhealth.knowledgehub.wiley.com/children/articles/.

Verica Pavlić

Prof. dr sc.med., dr stom.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođena u Sarajevu. Diplomirala na Studijskom programu Stomatologija Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci 2004. godine, kao student generacije. Postdiplomske studije završila 2010. godine na Tokyo Medical and Dental University (Tokio, Japan) odbranom doktorskog rada. Kao jedan od najboljih postdiplomskih studenata na Tokijskom medicinskom i stomatološkom univerzitetu zapošljava se u periodu 2008-2010. godine u The Global Century Center of Excellence Program: "International Research Center for Molecular Science in Tooth and Bone Diseases" (Globalni program izvrsnosti: „Istraživački centar za molekularna istraživanja oboljenja zuba i kostiju"). Specijalistički ispit iz parodontologije i oralne medicine položila 2016. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Od 2025. godine u zvanju redovnog profesora iz uže naučne oblasti parodontologija i oralna medicina na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Kao autor ili koautor objavila desetine knjiga i više od 100 naučnih i stručnih radova. Za svoj dugogodišnji naučni rad, dobitnik je brojnih nagrada i priznanja u zemlji i inostranstvu. Od 2025. godine član je naučnog komiteta World Dental Federation (Svjetska stomatološka federacija). Stalno je zaposlena u Javnoj zdravstvenoj ustanovi „Zavod za stomatologiju Republike Srpske" u Banjoj Luci.

PZ_26
KOMORBIDITETI I PARODONTOPATIJA

Verica Pavlić[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci*
[2]*Zavod za stomatologiju Republike Srpske*
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Parodontopatija predstavlja hroničnu, progresivnu infekciju potpornog aparata zuba koja nastaje djelovanjem bakterija prisutnih u zubnom plaku (parodontopatogeni). Ovo oboljenje karakteriše međusobna povezanost sa brojnim sistemskim bolestima, pri čemu parodontopatija može negativno uticati na opšte zdravstveno stanje, dok hronične bolesti istovremeno doprinose bržem propadanju parodontalnih tkiva. Zbog toga je za uspješno liječenje neophodan interdisciplinarni pristup. Među najčešćim pridruženim oboljenjima/komorbiditetima izdvajaju se dijabetes melitus, kardiovaskularne, respiratorne i bubrežne bolesti, kao i reumatoidni artritis, osteoporoza te komplikacije u trudnoći.

Dosadašnja istraživanja ukazuju na dva osnovna mehanizma koji objašnjavaju povezanost parodontopatije sa ovim stanjima. Prvi, direktni mehanizam, podrazumijeva prodor parodontopatogenih mikroorganizama u krvotok, nakon čega oni mogu dospjeti do udaljenih organa i tkiva te doprinijeti težem toku pridruženih bolesti. Drugi, indirektni mehanizam, zasniva se na oslobađanju inflamatornih medijatora tokom uznapredovale parodontopatije, koji sistemski djeluju i mogu pogoršati kliničku sliku postojećih oboljenja.

S obzirom na značajan uticaj parodontopatije na cjelokupno zdravlje organizma, pravilna oralna higijena, redovno uklanjanje zubnih naslaga i kamenca te periodične stomatološke kontrole predstavljaju osnovne preventivne mjere za očuvanje oralnog i opšteg zdravlja.

Ključne riječi: *parodontopatija, sistemsko zdravlje, parodontalna medicina.*

Literatura: 1. Pavlic V, Peric D, Stosovic Kalezic I, Madi M, Bhat SG, Brkic Z, Staletovic D. Identification of periopathogens in atheromatous plaques obtained from carotid and coronary arteries. BioMed Res Int. 2021: 9986375.; 2. Madi M, Abuohashish HM, Attia D, AlQahtani N, Alrayes N, Pavlic V, Bhat SG. Association between Periodontal Disease and Comorbidities in Saudi's Eastern Province. Biomed Res Int. 2021;2021:5518195.; 3. Staletović D, Brkić Z, Kannosh I, Šehalić M, Kostić V, Milosavljević Z, Ilić A, Pavlić V. Presence of Tannerella forsythia in patients with chronic periodontal disease and atherosclerosis. Vojnosanitetski Pregl. 2020;77(6): 614-9.; 4. Cicmil S, Cicmil A, Pavlic V, Krunić J, Sladoje Puhalo D, Bokonjić D, Čolić M. Periodontal Disease in Young Adults as a Risk Factor for Subclinical Atherosclerosis: A Clinical, Biochemical and Immunological Study. J Clin Med. 2023;12(6):2197.

Jana Ilić

Dr sc. med., dr stom.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Rođena u Jajcu. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, Odsjek stomatologija kao student generacije, na kome je položila specijalistički ispit iz Ortopedije vilica. Doktorsku disertaciju odbranila na na Medicinskom fakultetu Vojnomedicinske akademije Univerziteta odbrane u Beograd (smjer klinička medicina). Zaposlena u Javnoj zdravstvenoj ustanovi Dom zdravlja u Banjoj Luci. Usavršavala se na više internacionalniih škola i edukacija u Beogradu i Rijeci, aktuelno pohađa Master in Aligners Orthodontics (Univerzitet u Torinu, Italija), kao i aktivnim učešćima na nizu konferencija, simpozijuma i kongresa u zemlji i inostranstvu. Publikovala je više stručnih radova kao autor ili koautor u indeksiranim časopisima. Pored maternjeg, govori engleski i dobro se služi španskim jezikom, vlada radom na računaru (Microsoft Office).

PZ_27
SISTEMSKE BOLESTI I ORTODONTSKA TERAPIJA – PREPREKA ILI IZAZOV?

Jana Ilić
Dom zdravlja u Banjoj Luci,
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Ortodontska terapija kod pacijenata sa sistemskim bolestima predstavlja poseban izazov u svakodnevnoj kliničkoj praksi. Razne sistemske bolesti i terapije lijekovima koje utiču na metabolizam kosti, imuni odgovor, nervni sistem i krvotok mogu uticati na mehanizme i biologiju pomjeranja zuba, a nerijetko dovesti i do neželjenih efekata kao što su resorpcija korijena zuba, resorpcija alveolarne kosti, povećana pokretljivost zuba ili izostanak pomjeranja zuba i to se mora uzeti u obzir tokom planiranja ortodontske terapije. Sistemske bolesti poput dijabetesa, kardiovaskularnih oboljenja, autoimunih poremećaja i osteoporoze mogu značajno uticati na tok i ishod terapije, usporavajući zarastanje, povećavajući rizik od komplikacija i zahtevajući individualni pristup.
Uprkos potencijalnim preprekama, ortodontska terapija nije kontraindikovana, već zahteva pažljivo planiranje i multidisciplinarnu saradnju sa internistima, endokrinolozima, kardiolozima i drugim specijalistima. Kroz kliničke primere biće prikazano kako se uz adekvatnu komunikaciju i koordinaciju može postići uspešan terapijski rezultat.
Zaključak predavanja naglašava da sistemske bolesti ne moraju biti ograničenje, već izazov koji podstiče na prilagođavanje terapije i jačanje saradnje među različitim granama medicine.

Ključne riječi: *ortodoncija, sistemske bolesti, komorbiditeti, klinička praksa, multidisciplinarni pristup, ishod liječenja.*

Literatura: 1. Špalj S, ur. Malokluzije. Zagreb: Naklada Slap; 2024. ISBN: 978-953-191-970-8.; 2. Gupta S, Ardeshna A, Rossouw PE, Valiathan M. Systemic factors affecting orthodontic treatment outcomes and prognosis—Part I. Dent Clin North Am. 2024 Oct;68(4):623-640. doi:10.1016/j.cden.2024.06.001.; 3. Gupta S, Ardeshna A, Rossouw PE, Valiathan M. Systemic factors affecting orthodontic treatment outcomes and prognosis—Part II. Dent Clin North Am. 2024 Oct;68(4):641-660. doi:10.1016/j.cden.2024.06.002.; 4. Jepsen K, Sculean A, Jepsen S. Complications and treatment errors involving periodontal tissues related to orthodontic therapy. J Clin Periodontol. 2022;49(Suppl 24):79–89.; 5. García-Rios P, Rodríguez-Lozano FJ, Guerrero-Gironés J, Pecci-Lloret MR, Oñate-Sánchez RE, Pérez-Guzmán N. The influence of diabetes on orthodontic treatment: a systematic review of the clinical considerations and challenges in response. J Clin Med. 2021;10(21):5008.: 6. Colceriu-Simon IM, Festila D. The effects of non-steroidal anti-inflammatory drugs used for orthodontic pain management on tooth movement: a comprehensive review of the literature. Medicina (Kaunas). 2021;57(11):1181. doi:10.3390/medicina57111181.; 7. Diravidamani K, Sivalingam SK, Agarwal V. Drugs influencing orthodontic tooth movement: an overall review. J Pharm Bioallied Sci. 2012;4(Suppl 2):S299–303. doi: 10.4103/0975-7406.100252.; 8. Kumar M, Verma M. Anterior mandibular osteomyelitis: a narrative review of clinical presentation, diagnosis, and management strategies. Cureus. 2023;15(7):e41977. doi:10.7759/cureus. 41977.; 9. Zhong W, Zhou C, Yin Y, Feng G, Zhao Z, Pan Y, Bai Y, Jin Z, Xu Y, Fang B, Liu Y, He H, Faming. Expert consensus on orthodontic treatment of patients with periodontal disease. Front Dent. 2023;20:1–12. doi: 10.18502/fid.v20i1.12345.

Saša Dabić

Doc. dr sc. med., dr stom.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Diplomirao na Medicinskom fakultetu – Odsjek stomatologija Univerziteta u Banjoj Luci 2005. godine sa prosječnom ocjenom 8,49 i dobio zvanje doktora stomatologije. Stručni ispit za doktora stomatologije pred ispitnom komisijom Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske položio u aprilu 2005. godine. Specijalistički ispit iz Oralne hirurgije položio 2011. godine na Stomatološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Studije trećeg ciklusa je upisao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, a nastavio na Medicinskom fakultetu Foča, Univerziteta u Istočnom Sarajevu, gdje je i odbranio doktorsku disertaciju decembra 2023. godine i postao doktor biomedicnskih nauka. Biran je u zvanje docenta na Medicinskom fakultetu u Foči, Odsjek stomatologija u junu 2026. godine na Katedri za parodontologiju i oralnu hirurgiju. Član je Komore doktora stomatologije Republike Srpske i njen predsjednik od 2019. godine, Udruženja doktora stomatologije Republike Srpske, čiji je predsjednik bio od 2016-2019. godine, Sekcije oralnih hirurga i implantologa Reublike Srbije, ITI (International Team for Implantology), Key Opinion Leader u Bosni i Hercegovini za inostrane kompanije STRAUMANN, W&H, BIEN AIR i potpredsjednik Savjeta za zdravlje Republike Srpske od 2022. godine. Član je Generalne skupštine FDI (Svjetska stomatološka organizacija) i Skupštine ERO (Evropska organizacija FDI), kao i NLO (National Liasion Officer) Bosne i Hercegovine pri FDI. Do sada je kao autor ili koautor objavio 14 radova u časopisima i na nacionalnim i internacionalnim kongresima, iz uže naučne oblasti stomatologija, oralna hirurgija i medicina.

Jelena Sladojević Milišić

Spec. dr stom.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Diplomirala na Odsjeku za stomatologiju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je i položila specijalistički ispit iz stomatološke protetike. U svom profesionalnom radu posebno usmjerena na implantologiju, implantno-protetsku rehabilitaciju i digitalnu stomatologiju. U svakodnevnoj kliničkoj praksi primjenjuje savremene digitalne protokole u planiranju i izradi protetskih radova. Kontinuirano se stručno usavršava kroz međunarodne edukacije, kongrese i stručne kurseve iz oblasti implantologije i protetike. Poseban interes ima za integracijom digitalnih tehnologija u svakodnevnu kliničku praksu sa ciljem pojednostavljenja terapijskih procedura i povećanja predvidljivosti terapijskog ishoda. Član je većeg broja stručnih udruženja.

PZ_28

OD BEZUBOSTI DO FIKSNOG RADA NA IMPLANTATIMA- TIMSKI PRISTUP OD PLANIRANJA DO REALIZACIJE

Saša Dabić[1, 2]**, Jelena Sladojević Milišić**[1]

[1]*Specijalistička ambulanta oralne hirurgije „ IMPLANTODENT DR SAŠA DABIĆ", Banja Luka, Medicinski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Foča Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Uvod: Digitalne tehnologije su se inkorporirale u stomatologiju, granu medicine koja se vrlo brzo razvija, a posebno u oblastima stomatološke protetike i dentalne implantologije. Cilj ovog rada jeste da se prikaže slučaj rehabilitacije potpune bezubosti pacijenta uzrokovane parodontopatijom primjenom digitalnog protokola. Prikaz slučaja. U specijalističku ambulantu se javio 60-godišnji pacijent zbog funkcionalnog i estetskog problema zuba gornje i donje vilice. Klinička i radiološka analiza je pokazala prisustvo terminalnog stadijuma parodontopatije. Nakon analize ekstraoralnih i intraoralnih fotografija, kliničkog i radiološkog pregleda i razgovora sa pacijentom, određen je plan terapije koji je podrazumijevao ekstrakciju preostalih zuba gornje i donje vilice uz imedijantnu hiruršku ugradnju šest dentalnih implantata u gornju vilicu i šest dentalnih implantata u donju vilicu, izradu privremene fiksne nadoknade i nakon četiri mjeseca izradu definitivnog protetskog rada. Zaključak. Digitalni procesi u stomatologiji su od velike važnosti u smislu pojednostavljenja izrade protetske nadoknade, predvidljivosti same procedure, smanjenja komplikacija u procesu izrade, kao i vremena neophodnog za završetak definitivnog protetskog rada.

Ključne riječi: *totalna bezubost, digitalni protokol, implantologija, protetska rehabilitacija.*

Literatura: 1. Zani SR, Rivaldo EG, Frasca LC, Caye LF. Oral health impact profile and prosthetic condition in edentulous patients rehabilitated with implant-supported overdentures and fixed prostheses. J Oral Sci. 2009;51(4):535-43.; 2. Mericske-Stern RD, Taylor TD, Belser U. Management of the edentulous patient. Clin Oral Implants Res. 2000;11 Suppl 1:108-25.; 3. Taruna M, Chittaranjan B, Sudheer N, Tella S, Abusaad M. Prosthodontic perspective to all-on-4® concept for dental implants. J Clin Diagn Res. 2014 Oct;8(10):ZE16-9.; 4. Hassan SSM, Emarah AAEBM. All on 4 Versus All on 6 implant concepts for rehabilitation of edentulous maxilla. Short term randomized clinical and radiographic study. Egyptian dental journal, 2020; 66(1):659-70.; 5. Maló P, de Araújo Nobre M, Lopes A, Ferro A, Botto J. The All-on-4 treatment concept for the rehabilitation of the completely edentulous mandible: A longitudinal study with 10 to 18 years of follow-up. Clin Implant Dent Relat Res. 2019;21(4):565-77.; 6. Bhering CL, Mesquita MF, Kemmoku DT, Noritomi PY, Consani RL, Barão VA. Comparison between all-on-four and all-on-six treatment concepts and framework material on stress distribution in atrophic maxilla: A prototyping guided 3D-FEA study. Mater Sci Eng C Mater Biol Appl. 2016;69:715-25.; 7. Krekmanov L, Kahn M, Rangert B, Lindström H. Tilting of posterior mandibular and maxillary implants for improved prosthesis support. Int J Oral Maxillofac Implants. 2000;15(3):405-14.; 8. Jakovac M (urednik). Protokol. Stega tisak, Zagreb; 2023; 9. Wang Y, Zhang Y, Miron RJ. Health, Maintenance, and Recovery of Soft Tissues around Implants. Clin Implant Dent Relat Res. 2016;18(3):618-34.; 10. Quirynen M, Van Assche N. Microbial changes after full-mouth tooth extraction, followed by 2-stage implant placement. J Clin Periodontol. 2011;38(6):581-9.

SESTRINSTVO

Vedran Jakupović

Doc. dr sc., mr sc. dr stom., MBA
Bosna i Hercegovina

Rođen 1978. godine u Sarajevu. Doktor nauka iz oblasti Menadžment i liderstvo, MBA i magistar stomatoloških nauka. Specijalista je ortodoncije s dugogodišnjim kliničkim iskustvom. Docent na Fakultetu zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu u oblasti Zaštita zdravlja zajednice, na predmetima Menadžment u zdravstvu, Upravljanje kvalitetom u zdravstvu, Liderstvo u zdravstvu i Ekonomika u zdravstvu. Autor jedne knjige, te 15 naučnih i stručnih radova iz oblasti stomatologije, menadžmenta i marketinga u zdravstvu. Kontinuirano angažovan kao predavač i edukator u oblasti primjene alignera u ortodonciji. Povremeno radi kao business edukator i predavač u oblastima menadžmenta, liderstva i marketinga u zdravstvu i farmaceutskoj industriji.

PZ_29

KULTURA VISOKIH PERFORMANSI I KULTURA KVALITETA – KAKO LIDERI MIJENJAJU ZDRAVSTVO

Vedran Jakupović
Fakultet zdravstvenih studija, Univerzitet u Sarajevu
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Kultura se definiše kao naslijeđeni sistem simbola i normi koji oblikuje ponašanje zajednice. Kultura visokih performansi specifično potiče izvrsnost i odgovornost kroz angažovane timove koji dijele zajedničke ciljeve. Liderstvo se posmatra kroz izbor između "vodstva" i "žrtve" (*leadership or victimship*), gdje pravi lideri istražuju načine "kako DA" sprovedu promjene. Kultura visokih performansi u zdravstvu predstavlja okruženje koje sistemski podstiče izvrsnost, odgovornost i stalno unapređenje kroz angažovane timove sa zajedničkim ciljevima. Ključni stubovi su jasna vizija, fokus na rezultate, kontinuirano učenje i psihološka sigurnost. Iako lideri koriste menadžment i marketing kao alate, srž promjena u zdravstvu leži u upravljanju kvalitetom, koji služi kao temelj kontinuiranog poboljšanja. Kvalitet direktno utiče na sigurnost pacijenata i sam uspjeh liječenja.
U fokusu na kvalitet, lideri primjenjuju specifične elemente:

- Kontinuirano poboljšanje zasnovano na podacima: odluke se donose na osnovu mjerenja kvaliteta i mapiranja procesa.
- Psihološka sigurnost: kreiranje kulture pravičnosti gdje se osoblje osjeća sigurno da komunicira otvoreno.
- Timski rad i standardizacija: formiranje interdisciplinarnih timova i uvođenje standarda radi jačanja pozitivne prakse.
- Osnaživanje osoblja: fokus je na osposobljavanju profesionalaca da sami doprinose visokim performansama.

Lideri (vlasnici, direktori, ali i osobe koje formalno nisu menadžeri) podstiču ove promjene jer razumiju da je zdravstvo sistem "od ljudi ljudima". Postizanje vrhunskih rezultata zavisi od vođenja profesionalaca ka zajedničkim vrijednostima, jer kultura kojoj se posveti pažnja uvijek uzvraća rezultatima.

Ključne riječi: *liderstvo u zdravtvu, kultura visokih performansi, kvalitet u zdravstvu, upravljanje timovima.*

Literatura: 1. Vodstvo, teorija i praksa, Northouse P:G. MATE 2010; 2. Level Three Leadership, Clawson G.C. Pearson 2009.; 3. Oxford Handbook of Public Health Practice 3rd editon, Oxford University Press 2013.; 4. HBR'S 10 Must Reads On Leadership for Healthcare HBR, 2018.; 5. HBR'S 10 Must Reads On Strategy for Healthcare HBR, 2018.

Branka Sudar

Msc mehatronike, dipl. fizio- i radni terapeut
Srbija

Moje profesionalno usmerenje oblikovano je željom da povežem medicinu, rehabilitaciju i interdisciplinarna znanja. Master studije mehatronike u medicinskoj rehabilitaciji na Univerzitetu u Novom Sadu, uz rad na temi „Senzomotorni poligon", dale su mi osnovu da razvijam inovativne pristupe u terapiji. Moje obrazovanje obuhvata širok spektar stručnih i specijalističkih programa-od diplomiranog medicinara fizioterapije i radne terapije, preko sertifikacija iz asertivnog treninga, Mirror i Play terapije, do strukovnih studija radne terapije. Ova raznovrsna znanja oblikovala su moj pristup pacijentima, zasnovan na integraciji fizičkog, psihološkog i socijalnog aspekta rehabilitacije. Radno iskustvo mi je donelo priliku da radim u različitim ustanovama-od psihijatrijske bolnice u Sloveniji, preko instituta za mentalno zdravlje u Beogradu, do edukativnog angažmana na Akademiji zdravstvenih studija u Beogradu i u okviru Erasmus+ programa. Posebno sam ponosna na osnivanje organizacije Centar integrativne okupacione terapije, kroz koju sam koordinisala projekte, organizovala edukacije i javne tribine, te doprinosila razvoju mentalnog zdravlja u regionu. Kao koordinator i supervizor Projekta mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini, imala sam priliku da sarađujem sa 75 zdravstvenih ustanova, da planiram i implementiram programe okupacione terapije, te učestvujem u kreiranju edukativnih materijala za zdravstvene profesionalce. Moje istraživačke i edukativne aktivnosti uključuju objavljene radove u časopisu Arts in Psychotherapy Journal, autorstvo priručnika i praktikuma iz okupacione terapije u mentalnom zdravlju. Za doprinos unapređenju mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini dobila sam Zahvalnicu Federalnog Ministarstva zdravlja, što smatram potvrdom vrednosti mog rada. Danas, kao deo Instituta za rani razvoj deteta i inkluziju u Beogradu, nastavljam da razvijam inovativne pristupe u oblasti okupacione-radne terapije i mentalnog zdravlja. Moj cilj je da kroz interdisciplinarni rad, edukaciju i istraživanja nastavim da doprinosim razvoju terapijskih metoda koje osnažuju pojedince i zajednice.

PZ_30

EVOLUCIJA OKUPACIONE TERAPIJE, NJEN RAZVOJ I UTICAJ „NEVIDLJIVE“ PROFESIJE U SAVREMENOJ TERAPIJI

Branka Sudar
Institutza rani razvoj deteta i inkluziju,
Beograd, Republika Srbija

SAŽETAK

Okupaciono-radna terapija je svaka aktivnost mentalna ili fizička koja je medicinski propisana i stručno vođena sa svrhom da pomogne pacijentu u ozdravljenju od neke bolesti ili povreda. Okupacioni terapeut je zdravstveni radnik koji pomaže osobama sa smanjenim telesnim, mentalnim ili emocionalnim sposobnostima da postanu što samostalniji u svakodnevnom životu. Cilj je prevencija onesposobljenja, promocija, očuvanje i obnavljanje okupacione performanse, zdravstvenog i duhovnog dobrostanja. Shodno tome, usluge okupacione terapije mogu biti pružane kroz zdravstveni, obrazovni ili sistem socijalnih usluga. Evolucija filozofije okupacione terapije datira još od perioda Prvog svetskog rata i svaka vrsta aktivnosti koja se povezuje sa okupacijom kao terapijom se prepliće sa nekim kriznim vremenom kada njen doprinos u zajednici dostigne visok nivo (epidemije, krizna stanja, i drugo).
Prilikom planiranja i realizacije okupacione terapije važna je upotreba instrumenata procene na osnovu kojih se prate početno stanje osobe, određuju ciljevi postignuća, te realizacija planiranih aktivnosti i postignuća. Na ovaj način okupaciona terapija poprima neophodni oblik podrške osobi sa fizičkim ili mentalnim poteškoćama. Karakteristike okupacione terapije su usmerene na poboljšanje koncentracije i pažnje, kognitivne i motoričke sposobnosti, samostalnosti i pronalaženja načina za funkcionisanje u aktivnostima svakodnevnog života.
Okupaciona terapija i njen holistički pristup koji se primenjuje u mnogim granama medicine u saradnji sa ostalim članovima tima omogućava osobama sa različitim problemima da svet gledaju iz druge perspektive, da prvo ne vide poteškoću, već da kroz okupacionu terapiju dobiju mogućnost za prilagođavanje i prevazilađenje prepreka.

Ključne reči: *okupaciona terapija, mentalno zdravlje, evolucija, terapija.*

Literatura: 1. Lynch, R.T., Chosa, D. (1996). Group oriented community-based expressive arts programming for individuals with disabilities: participant satisfaction and perceptions of psychosocial impact. Journal of Rehabilitation. 62, 75.; 2. Synder, Beverly A. (1997). Expressive art therapy techniques: healing the soul through creativity. Journal of Humanistic Counseling, Education and Development. 36, 74.; 3. Bathje, M. (2012). Art in occupational therapy: An introduction to occupation and the artist. The Open Journal of Occupational Therapy, 1(1). https://doi.org/10.15453/2168- 6408.1034

Goran Račetović
Prim. dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, Primarijus, specijalista psihijatrije. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, specijalistički ispit iz psihijatrije položio na Medicinskom fakultetu u Banjoj Luci. Načelnik Centra za zaštitu mentalnog zdravlja Doma zdravlja Prijedor, sekretar i zvanični predstavnik Udruženja psihijatara u Bosni i Hercegovini u Svjetskoj psihijatrijskoj asocijaciji (WPA) i Savjetu nacionalnih psihijatrijskih udruženja u Evropskoj psihijatrijskoj asocijaciji EPA NPAs), član WPA, EPA, IAEP, WASBP, član Komore doktora medicine Republike Srpske (KDMRS), predsjednik Komisije za zaštitu prava lica sa smetnjama u mentalnom zdravlju Republike Srpske, Koordinator za mentalno zdravlje i kontakt osoba za mentalno zdravlje sa SZO u Republici Srpskoj, član Etičkog odbora Evropske psihijatrijske asocijacije, Fellow Međunarodnog instituta za geopsihijatriju. Nagrađivan je od strane Gender Centra Vlade Republike Srpske, KDMRS, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Grada Prijedor. Boravio u studijskim posjetama Kraljevini Belgiji, Kraljevini Švedskoj i Centru za rane intervencije kod prve epizode psihotičnih poremećaja Programme 2000 u Milanu. Aktivni učesnik na više od 80 stručnih skupova u zemlji, regionu i inostranstvu, od kojih kao pozvani predavač na preko 15 domaćih i internacionalnih kongresa i simpozijuma, član organizacionih odbora niza domaćih kongresa i simpozijuma sa međunarodnim učešćem. Urednik jedne i kourednik tri kongresne publikacije, autor poglavlja (za zdravstveni sektor) u priručniku za postupanje subjekata zaštite žrtava porodičnog nasilja u Republici Srpskoj, koautor publikacije o etičkom izvještvanju o mentalnom zdravlju i prvi autor priručnika o primjeni zajedničkog planiranja otpusta iz bolnice u Republici Srpskoj. Publikovao je nekoliko radova kao autor i koautor (11 u SCI i SSCI) i preko 50 apstrakata u knjigama apstrakata ili suplementima indeksiranih internacionalnih časopisa.

PZ_31
ULOGA MEDICINSKE SESTRE U RANOM OTKRIVANjU DEMENCIJE

Goran Račetović[1], **Slobodanka Grujić-Timarac**[2]
Centar za zaštitu mentalnog zdravlja, Dom zdravlja Prijedor
Bolnica „Dr Mladen Stojanović" Prijedor
Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Civilizacijske tekovine dovele su do mnogih značajnih promjena u svakodnevnom životu svjetske populacije, među kojima je i prosječna dužina života stanovništva produžena u odnosu na prethodna stoljeća. Time se i broj osoba starije životne dobi (iznad 60 godina) značajno povećava, da prateći promjenama u organizmu i pojavom različitih stanja i oboljenja, među kojima su i demencije.
Demencije su grupa hroničnih, progresivnih neurodegenerativnih oboljenja, koja predstavljaju rastući, globalni javnozdravstveni problem. Predikcije za period 2010 – 2030 govore u prilog rasta oboljelih osoba za 85% (a za period 2010 – 2050 čak za 225% kod stanovništva starijeg od 60 godina). Iz tih razloga je rano prepoznavanje i otkrivanje prvih znakova demencije od velike važnosti, a medicinske sestre i tehničari zdravstvenim timovima, naročito timovima porodične medicine trebalo bi da imaju krucijalnu ulogu.
Cilj ovog rada je približavanje metoda skrininga osoba starosti 60 i više godina praktičnim i validizovanim instrumentima, prije svega Malom skalom procjene mentalnog zdravlja (engl. Mini Mental State Examination-MMSE) u timu porodične medicine ili u drugim zdravstvenim timovima od strane medicinskih sestara/tehničara, te ustanovljavanje metodologije timskog rada i nadalje multidisciplinarnih pristupa u brizi za osobe sa blagim kognitivnim oštećenjem ili demencijom radi postizanja što duže funkcionalnosti i samostalnosti oboljelih od demencije i očuvanja kvaliteta života tih osoba ali i njihovih njegovatelja.

Ključne riječi: *skrining, sestrinstvo, demencija, saradnja.*

Literatura: 1. Muir N, Wilson J. The role of the nurse in screening people with suspected dementia. Independent Nurse. 2022 11; pp 20-21. DOI: https://doi.org/10.12968/indn.2022.11.20; 2. Evripidou M, Charalambous A, Middleton N. and Papastavrou E. Nurses' knowledge and attitudes about dementia care: Systematic literature review. Perspectives in Psychiatric Care. 2018. 55(1), pp.48-60.; 3. Clevenger CK, Lingler JK, Zhang Y, Seleri, Sh, Parnas L, Youmans-Kidder K. Role of nurse practitioners in comprehensive Alzheimer's disease care: Barriers and opportunities for timely diagnosis. Geriatric Nursing. 2025. Vol. 61, pp. 400-407. DOI: https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2024.11.020.

Jelena Pavlović

Prof. dr sc. med., dipl. medic. zdr. njege
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor biomedicinskih nauka, zaposlena na Medicinskom fakultetu Foča Univerziteta u Istočnom Sarajevu. kao vanredni profesor i rukovodioc Katedre za zdravstvenu njegu na Medicinskom fakultetu Foča. Diplomirala na Medicinskom fakultetu Foča, studijski program Zdravstvena njega, gdje je završila master i doktorske studije, smjer Javno zdravlje. Dodatno je angažovana na Visokoj medicinskoj školi u Prijedoru. Osnivač je i predsjednik Udruženja diplomiranih medicinara zdravstvene njege Republike Srpske. Osnivač i Glavni urednik naučno-stručnog časopisa za medicinske sestre i tehničare NurseNexus Journal. Učestvovala u više projektnih aktivnosti programa Jačanje sestrinstva u zajednici- ProSes. Usavršavala se u nekoliko zemalja po pitanju oblasti sestrinstva i javnog zdravlja (Holandija, Belgija, Slovenija, Albanija). Bila predavač po pozivu na brojnim nacionalnim i međunarodnim kongresima u zemlji i inostranstvu. Inicijator i organizator brojnih naučno-stručnih skupova, učesnik više nacionalnih i međunarodnih naučno-istraživačkih projekata u svojstvu saradnika ili vodećeg istraživača, koordinator u izradi nekoliko elaborata za doedukaciju i kratki ciklus studija. Publikovala preko 10 knjiga i preko 100 naučnih radova, recenzent je u brojnim naučnim i stručnim nacionalnim i međunarodnim časopisima. Mentor brojnim kandidatima za završne radove na osnovnim studijama, master radovima i doktorskim disertacijama. Nosilac je brojnih nagrada za podsticanje naučne produktivnosti u međunarodnim referentnim časopisima od strane Ministarstva za naučno-tehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo u Vladi Republike Srpske, kao i od strane Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Član je više profesionalnih udruženja. Govori engleski jezik. Udata je, majka dvoje djece.

PZ_32
KOMORBIDITET KAO IZAZOV SAVREMENE SESTRINSKE PRAKSE

Jelena Pavlović[1, 2]
[1]*Medicinski fakultet Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Foča*
[2]*Visoka medicinska škola, Prijedor*
Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Savremeni zdravstveni sistemi suočavaju se sa rastućim brojem pacijenata koji istovremeno boluju od dvije ili više hroničnih bolesti, što komorbiditet čini jednim od najznačajnijih izazova zdravstvene zaštite. Starenje stanovništva, produžen životni vijek i povećana učestalost hroničnih nezaraznih oboljenja doprinose porastu složenih zdravstvenih potreba pacijenata, zahtijevajući sveobuhvatan i koordinisan pristup njezi.
Cilj rada je da ukaže na specifičnosti zdravstvene njege osoba sa komorbiditetima i analiziranje izazova sa kojima se medicinske sestre i tehničari susreću u svakodnevnoj kliničkoj praksi. Poseban naglasak stavljen je na značaj individualizovanog pristupa, interdisciplinarne saradnje i razvoja kompetencija za pružanje integrisane zdravstvene zaštite usmjerene na potrebe pacijenta. U takvim okolnostima, medicinske sestre imaju centralnu ulogu u procjeni zdravstvenog stanja, koordinaciji zdravstvene njege, edukaciji pacijenata i njihovih porodica, praćenju terapijskog režima, te prepoznavanju rizika za nastanak komplikacija. Pacijenti sa komorbiditetima često su izloženi povećanom terapijskom opterećenju, brojnim medicinskim pregledima i složenim planovima liječenja, što može negativno uticati na kvalitet života i adherenciju prema terapiji.
Savremeni modeli zdravstvene zaštite sve više ističu važnost osobe u centru zdravstvene njege, pri čemu medicinske sestre i tehničari predstavljaju ključni faktor u očuvanju kontinuiteta, sigurnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite pacijenata sa komorbiditetima.

Ključne riječi: *komorbiditet, sestrinstvo, hronične bolesti, integrisana zdravstvena zaštita, pacijent.*

Literatura: 1. Sumner J, Ng CWT, Teo KEL, et al. Co-designing care for multimorbidity: a systematic review. BMC Medicine. 2024; 22(1):58; 2. Lee JE, Lee J, Shin R, Oh O, Lee KS. Treatment burden in multimorbidity: an integrative review. BMC Primary Care. 2024; 25:352; 3. Michielsen L, Bischoff E, Schermer T, et al. Primary healthcare competencies needed in the management of person-centred integrated care for chronic illness and multimorbidity: Results of a scoping review. BMC Primary Care. 2023; 24:98.

ORALNE PREZENTACIJE

OR_01
HIGH OUTPUT STOMA: KLINIČKI ZNAČAJ I SAVREMENI TERAPIJSKI PRISTUP

Hana Memić
Dom zdravlja Prijedor, Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Uvod: High output stoma (HOS) predstavlja stanje prekomjernog gubitka intestinalnog sadržaja putem ileostome, pri čemu gubici vode i elektrolita nadmašuju kompenzacijske sposobnosti organizma. Zbog mogućnosti razvoja dehidracije, ozbiljnih elektrolitnih poremećaja, akutnog oštećenja bubrega i nutritivnog deficita, HOS predstavlja klinički značajan entitet povezan s povećanim morbiditetom i rizikom od rehospitalizacije.
Cilj: Prikazati klinički značaj HOS-a, najvažnije posljedice povećanog stomalnog gubitka te savremeni pristup njegovom liječenju.
Metode: Proveden je narativni pregled literature pretraživanjem javno dostupnih baza PubMed i Google Scholar. Pretraga je obuhvatila radove objavljene u posljednjih deset godina. U analizu su uključeni radovi koji su obrađivali etiologiju, kliničke posljedice, dijagnostičku procjenu i liječenje HOS-a, uz poseban osvrt na savremene terapijske smjernice.
Rezultati: HOS se javlja u približno 20–30% bolesnika s novoformiranom ileostomom, naročito u ranom postoperativnom periodu, a njegov intenzitet može se smanjivati tokom intestinalne adaptacije. Prekomjerni gubitak intestinalnog sadržaja prvenstveno dovodi do dehidracije i gubitka natrija, uz čestu pojavu hipokalijemije i hipomagnezijemije, a kod težih oblika do akutnog oštećenja bubrega i nutritivnih poremećaja. Zbrinjavanje zahtijeva precizno praćenje stomalnog izlaza i diureze, uz procjenu bubrežne funkcije i serumskih elektrolita te isključivanje reverzibilnih uzroka, posebno opstrukcije i infekcije. Liječenje započinje nadoknadom volumena i elektrolita, nakon čega je potrebno smanjiti gubitke i optimizirati njihovu intestinalnu apsorpciju. Ključnu ulogu imaju ograničavanje unosa hipotoničnih tečnosti i primjena oralnih rehidracijskih otopina bogatih natrijem. Farmakološka terapija usmjerena je na smanjenje motiliteta i sekrecije, prvenstveno loperamidom, uz primjenu inhibitora protonske pumpe kod izražene sekretorne komponente. Kod refraktornog HOS-a mogu biti potrebne dodatne nutritivne, parenteralne i specijalističke intervencije.
Zaključak: HOS predstavlja ozbiljnu komplikaciju koja može dovesti do značajne bubrežne i metaboličke disfunkcije. Pravovremena rehidracija, korekcija elektrolitnih poremećaja i ciljano smanjenje stomalnog gubitka ključni su za prevenciju komplikacija. Individualizirani terapijski pristup može smanjiti potrebu za rehospitalizacijom i dugotrajnom parenteralnom podrškom.

Ključne riječi: *high output stoma, ileostoma, dehidracija.*

Literatura: 1. Heard RSM, Thompson DS, Evans MD. High-output stoma management: an overview. Br J Surg. 2025 Sep;112(9):znaf196. doi:10.1093/bjs/znaf196.; 2. Witherspoon P, Brown K, Kelly A. High output stoma. Version 2 [clinical guideline]. [Internet]. 2025 Mar 7 [cited 2026 Aug 30]. Available from: https://www.rightdecisions.scot.nhs.uk/media/00iisicx/v2-high-output-stoma-1029-jl.pdf; 3. Boutté HJ, Poylin V. High ileostomy output: a practical review of pathophysiology, causes, and management. Semin Colon Rectal Surg. 2023 Jun; 34(2):100955. doi:10.1016/j.scrs.2023.100955.

OR_02

MULTIMORBIDITET KAO NOVI TEST KOMPETENCIJA MEDICINSKE SESTRE: IZMEĐU ZAHTJEVA KLINIČKE PRAKSE I ISHODA VISOKOG OBRAZOVANJA

Ljubiša Kucurski[1], **Jelena Pavlović**[1, 2], **Sanja Tomić**[3], **Aleksandar Vlahović**[3]
[1]*Visoka medicinska škola, Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*
Medicinski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Foča, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina
Medicinski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

SAŽETAK

Uvod: Multimorbiditet, definisan kao prisustvo dvije ili više hroničnih bolesti kod iste osobe, predstavlja sve veći izazov savremenim zdravstvenim sistemima. Tradicionalni modeli zdravstvene zaštite usmjereni na pojedinačne bolesti mogu otežati koordinaciju njege, povećati terapijsko opterećenje i zahtijevati kompleksnije kliničko odlučivanje. U takvom kontekstu medicinske sestre imaju značajnu ulogu u kontinuiranoj, integrisanoj i pacijentu usmjerenoj zdravstvenoj njezi.
Cilj i metode: Cilj rada je analizirati odnos između kompetencija potrebnih medicinskim sestrama za zbrinjavanje pacijenata sa multimorbiditetom i ishoda visokog obrazovanja. Sproveden je strukturiran pregled literature u bazama PubMed/MEDLINE, CINAHL, Scopus, Web of Science i ERIC za period 2016–2026. godine. Pretraga je uključivala termine *multimorbidity*, *multiple chronic conditions*, *nursing competencies*, *nursing education*, *curriculum*, *clinical reasoning*, *clinical competence* i *learning outcomes*, kombinovane Booleovim operatorima. Uključeni su radovi na engleskom jeziku koji su analizirali multimorbiditet kod odraslih osoba u kontekstu sestrinske prakse, kompetencija, kliničkog rezonovanja ili obrazovanja. Isključeni su radovi usmjereni na pojedinačne bolesti, pedijatrijsku populaciju, epidemiološke karakteristike bez sestrinske ili obrazovne komponente i radovi bez dostupnog relevantnog sadržaja. Nakon
Rezultati: Utvrđenom metodologijom analizirano je ukupno 30 naučnih radova, koji pokazuju da multimorbiditet zahtijeva integrisano kliničko rezonovanje, upravljanje kompleksnošću, procjenu terapijskog opterećenja, koordinaciju i kontinuitet njege, podršku samomenadžmentu, interdisciplinarnu saradnju i zajedničko donošenje odluka. Dostupni obrazovni modeli pokazuju mogućnost razvoja navedenih kompetencija, ali njihova primjena u obrazovanju ostaje heterogena, dok su sadržaji usmjereni na multimorbiditet i kliničko rezonovanje nedovoljno standardizovani.
Zaključak: Multimorbiditet predstavlja važan test usklađenosti ishoda visokog obrazovanja sa zahtjevima savremene kliničke prakse. Kurikulumi bi trebali sistematski razvijati sposobnost integrisanog kliničkog rezonovanja, koordinacije njege, interdisciplinarne saradnje i donošenja odluka usmjerenih na individualne potrebe pacijenta.

Ključne riječi: *sestrinstvo, multimorbiditet, kompetencije.*

Literatura: 1. McParland C, Johnston B, Cooper M. A mixed-methods systematic review of nurse-led interventions for people with multimorbidity. J Adv Nurs. 2022;78(12):3930-3951; 2. Bales G, Hasemann W, Kressig RW, Mayer H. Scope of practice, competencies and impact of advanced practice nurses within APN-led models of care for young and middle-aged adult patients with multimorbidity and/or complex chronic conditions in hospital settings: a scoping review. BMJ Open. 2025;15(4); 3. Hladek MD, Douglass B, Nettles B, Fingerhood M, Ling C, D'Aoust R, et al. Incorporating patient priorities care curriculum for older adults with multiple chronic conditions into nurse practitioner education. Geriatr Nurs. 2026;69:103848

OR_03
KOMORBIDITETI U HIRURŠKOJ PRAKSI – PRIKAZ SLUČAJA

Marija Kecman, Radojka Kondić
Bolnica „Dr Mladen Stojanović", Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Uvod: Komorbiditeti značajno utiču na tok i ishod hirurškog liječenja, jer povećavaju rizik od komplikacija i zahtijevaju pažljivu preoperativnu pripremu i postoperativno praćenje.
Cilj i metode: Cilj rada je prikazati značaj pravovremenog prepoznavanja komorbiditeta i ulogu medicinske sestre u zbrinjavanju hirurškog pacijenta. Posebna pažnja posvećena je najčešćim komorbiditetima, njihovom uticaju na operativni rizik i mjerama prevencije komplikacija.
Prikaz slučaja: U radu je prikazan slučaj 78-godišnje pacijentkinje sa novotvorinom cekuma, sideropeničnom anemijom, ascitesom, pleuralnim izlivom, hipoalbuminemijom, celulitisom i limfedemom donjih ekstremiteta. Zbog teškog opšteg stanja, operativni zahvat je odložen do stabilizacije pacijentkinje. Sprovedene su korekcija anemije i hipoalbuminemije, praćenje vitalnih parametara i bilansa tečnosti, prevencija tromboembolijskih komplikacija, kao i internistička i anesteziološka procjena. Nakon pripreme urađena je desna hemikolektomija sa anastomozom, bez intraoperativnih komplikacija. Postoperativni tok protekao je uredno, a pacijentkinja je otpuštena u stabilnom stanju.
Zaključak: Prezentovan slučaj pacijenta završen je pozitivnim ishodom. Pristup pacijentu koji je imao veliki broj komorbiditeta odrađen je timski i multi-disciplinarno kroz sve faze: preoperativne pripreme, izbor anestezije, tok operacije, postoperativnu intenzivnu njegu, postoperativnu opštu hiruršku njegu.

Ključne riječi: *komorbiditeti, rizik, tim.*

Literatura: 1. World Health Organization (WHO) – Patient Safety. https://www.who.int/teams/integrated-health-services/patient-safety; 2. Kalezić N. i sar. (2021), „Perioperativna medicina 1 i 2". Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu; 3. Stevović D. i sar. (2000), „Hirurgija". Beograd:Savremena administracija.

OR_04

KADA JEDAN NALAZ NIJE DOVOLJAN: LIS I VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA U LABORATORIJSKOJ PROCJENI PACIJENATA SA KOMORBIDITETIMA

Mira Obradović, Igor Grujić
Visoka medicinska škola, Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Uvod: Komorbiditeti predstavljaju značajan izazov u svakodnevnoj kliničkoj praksi, jer istovremeno prisustvo više bolesti otežava interpretaciju pojedinačnih laboratorijskih nalaza. Kod ovih pacijenata laboratorijske parametre potrebno je posmatrati u međusobnom odnosu, kroz vrijeme i u kontekstu osnovnih i pridruženih oboljenja. Laboratorijski informacioni sistemi (LIS) omogućavaju sistematsko prikupljanje i praćenje velikog broja laboratorijskih podataka kroz vrijeme, dok razvoj vještačke inteligencije (AI) i mašinskog učenja (ML) otvara nove mogućnosti njihove integrisane analize.
Cilj i metode: Cilj rada je prikazati mogućnosti povezivanja LIS-a i AI/ML tehnologija u laboratorijskoj procjeni pacijenata sa komorbiditetima, sa posebnim osvrtom na analizu longitudinalnih podataka, prepoznavanje složenih obrazaca, stratifikaciju rizika i podršku kliničkom odlučivanju. Rad je zasnovan na pregledu aktuelne naučne literature dostupne u međunarodnim bazama podataka (PubMed, Scopus i Web of Science). Pregledom su obuhvaćeni radovi objavljeni u periodu 2022–2026. godine koji se odnose na primjenu LIS-a, vještačke inteligencije i mašinskog učenja u laboratorijskoj medicini, analizi biomarkera, procjeni multimorbiditeta i sistemima podrške kliničkom odlučivanju.
Rezultati: Savremeni LIS predstavlja značajan izvor strukturisanih i longitudinalnih podataka koji mogu biti osnova za razvoj AI/ML modela. Primjena ovih modela omogućava objedinjenu analizu većeg broja laboratorijskih parametara, praćenje njihovih promjena kroz vrijeme i uočavanje složenih međusobnih odnosa koji se mogu previdjeti kada se laboratorijski rezultati posmatraju pojedinačno. Značajnost takvog prsitupa ogleda se kod pacijenata sa preklapanjem metaboličkih, kardiovaskularnih i bubrežnih poremećaja, gdje integrisana analiza biohemijskih, hematoloških i drugih biomarkera može doprinijeti procjeni stepena rizika i ranijem prepoznavanju pogoršanja. Ključna ograničenja predstavljaju kvalitet i standardizacija podataka, interoperabilnost informacionih sistema, algoritamska pristrasnost, zaštita podataka i klinička validacija AI modela.
Zaključak: Integracija LIS-a i AI omogućava prelazak sa izolovane interpretacije laboratorijskog nalaza na dinamičko i sveobuhvatno sagledavanje pacijenta. Kod komorbiditeta ovaj pristup ima potencijal da unaprijedi procjenu rizika i podršku kliničkom odlučivanju, uz nezamjenjivu ulogu laboratorijskog stručnjaka u validaciji i interpretaciji rezultata.

Ključne riječi: *mašinsko učenje, biomarkeri, multimorbiditet.*

Literatura: 1. Padoan A, Plebani M. Flowing through laboratory clinical data: the role of artificial intelligence and big data. Clin Chem Lab Med. 2022 Jul 18;60(12):1875-1880. doi: 10.1515/cclm-2022-0653. PMID: 35850928.; 2. Dodig S, Čepelak I, Dodig M. Are we ready to integrate advanced artificial intelligence models in clinical laboratory? Biochem Med (Zagreb). 2025 Feb 15;35(1):010501. doi: 10.11613/BM.2025.010501. Epub 2024 Dec 15. PMID: 39703759; PMCID: PMC11654238.; 3. Zazzara MB, Triolo F, Biscetti L, Paparazzo E, Fiorillo M, Vetrano DL, Onder G; BIO-SIGN Study Investigators. Biomarkers of multimorbidity: A systematic review. Ageing Res Rev. 2025 Dec;112:102870. doi: 10.1016/j.arr.2025.102870. Epub 2025 Aug 13. PMID: 40816451.

OR_05
TERAPIJSKI ODNOS

Dragana Davidović[1], **Dejan Živanović**[2], **Dijana Laštro**[1, 3]
[1]*Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i ortopedsku hirurgiju "Dr Miroslav Zotović", Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*
[2]*Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija*
[3]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Uvod: Terapijski odnos predstavlja važan aspekt radne terapije u radu sa osobama sa poteškoćama mentalnog zdravlja. Kvalitet odnosa između terapeuta i pacijenta može uticati na saradnju, uključenost u terapijski proces i ostvarivanje terapijskih ciljeva. Uspješan terapijski odnos kao i komunikacija, zahtijeva prilagođavanje psihičkom stanju, potrebama i sposobnostima pacijenta.
Cilj: Cilj rada je prikazati specifičnosti uspostavljanja i održavanja terapijskog odnosa tokom radnoterapijskog procesa osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja, uz osvrt na značaj terapijske komunikacije, individualizaciju pristupa i prepreke koje mogu uticati na kvalitet terapijskog odnosa.
Metode: Rad je koncipiran kao pregledni rad zasnovan na analizi dostupne stručne i naučne literature koja obrađuje terapijski odnos,terapijsku komunikaciju, empatiju, aktivno slušanje i druge relevantne aspekte odnosa i komunikacije u radnoj terapiji osoba sa poteškoćama mentalnog zdravlja.
Rezultati: Pregled literature ukazuje da ne postoji jedinstven model terapijskog odnosa primjenjiv na sve pacijente. Kvalitetan terapijski odnos podrazumijeva povjerenje, prihvatanje, empatiju, međusobno poštovanje i jasno definisane profesionalne granice. Uspostavljanje i održavanje takvog odnosa zahtijeva kontinuirano prilagođavanje pristupa individualnim potrebama, psihičkom stanju i mogućnostima pacijenta. Kao značajne prepreke izdvajaju se emocionalne, jezičke, kulturne i organizacione barijere, čije prepoznavanje i adekvatno prevazilaženje predstavlja važan aspekt profesionalnog odnosa između radnog terapeuta i pacijenta.
Zaključak: Terapijski odnos predstavlja jednu od važnih osnova uspješnog procesa radne terapije osoba sa poteškoćama mentalnog zdravlja. Njegovo kvalitetno uspostavljanje i održavanje zahtijeva individualizovan, empatičan i profesionalan pristup, uz kontinuirano prilagođavanje potrebama i mogućnostima pacijenta. Prepoznavanje i prevazilaženje prepreka u terapijskom odnosu doprinosi stvaranju sigurnog i podržavajućeg terapijskog okruženja i aktivnijem uključivanju pacijenta u terapijski proces.

Ključne riječi: *terapijski odnos, radna terapija.*

Literatura: 1. Christiansen CH, Bass J, Baum CM. Occupational therapy: Performance, participation, and well-being. Taylor & Francis; 2024.; 2. Beauchamp TL, Childress JF. Principles of biomedical ethics. 8th ed. Oxford University Press; 2019.; 3. Nelson AM, Krueger RB. How occupational therapists apply therapeutic approaches for mental health care within acute medical settings: a grounded theory pilot study. Occup Ther Health Care. 2026;40(3):685-727.

OR_06

RAZUMIJEVANJE MEDICINSKOG JEZIKA: UTICAJ TERMINOLOGIJE, POJMOVA I ŽARGONA NA KOMUNIKACIJU SA PACIJENTOM

Draženka Topola[1], **Branislava Brestovački Svitlica**[2]
[1]*Dom za lica sa invaliditetom, Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija*

SAŽETAK

Uvod: U radu se razmatra i analizira upotreba medicinskog žargona kao specifičnog oblika stručne komunikacije u zdravstvu. Analizira se njegova uloga u svakodnevnoj praksi, sa posebnim osvrtom na nerazumijevanje od strane pacijenta i posljedice koje to može imati na komunikaciju i ishode liječenja. Takođe, ukazuje se na tendenciju zdravstvenih radnika da koriste stručne termine i precjenjuju nivo razumijevanja pacijenta. Ističu se primjeri pogrešnog tumačenja pojedinih izraza i pojava takozvane „žargonske rupe". Posebno se naglašava da medicinski žargon predstavlja važan izazov u savremenoj komunikaciji između zdravstvenih radnika i pacijenata.
Ciljevi i metode: Ciljevi istraživanja su: i) Ispitati uticaj nivoa obrazovanja na razumijevanje medicinskog jezika; ii) utvrditi da li starija populacija ima veći ili manji nivo razumijevanja medicinskog jezika u odnosu na mlađu; iii) utvrditi razlike u razumevanju medicinskog jezika među pacijentima iz urbanih i ruralnih sredina; i, iv) utvrditi da li osobe sa hroničnim bolestima bolje razumiju medicinski jezik u odnosu na one koji ih nemaju. Istraživanje je provedeno kao studija presjeka sa deskriptivnim i komparativnim pristupom. Kao instrument za prikupljanje podataka koristio se upitnik „Razumevanje medicinskog jezika". Upitnik je bio konstruisan za potrebe ovog istraživanja, a na osnovu literaturnih podataka i kliničkog iskustva istraživača.
Rezultati: Razumijevanje medicinskog žargona značajno varira u populaciji i uslovljeno je sociodemografskim i zdravstvenim faktorima. Viši nivo razumijevanja imaju mlađi, obrazovaniji i ispitanici iz urbanih sredina, dok je najniži nivo razumijevanja prisutan kod starijih osoba, posebno iz ruralnih područja, što ukazuje na jaz u zdravstvenoj komunikaciji. Pacijenti često ne traže dodatna objašnjenja iako ne razumiju terminologiju, zbog stida, straha ili odnosa prema autoritetu. Žene sa hroničnim bolestima bolje razumiju medicinski žargon od muškaraca u istoj grupi, dok kod zdravih ispitanika nema značajnih polnih razlika. Najrizičnije grupe za nerazumijevanje su stariji, ruralna populacija, manje obrazovani i muškarci sa hroničnim obolenjima.
Zaključak: Potrebno je prilagođavanje komunikacije u zdravstvenoj praksi kako bi se unaprijedilo razumijevanje i ishod liječenja.

Ključne riječi: *medicinski žargon, zdravstvena pismenost, komunikacija.*

Literatura: 1. Kumar MP, Nagate RR, Alqahtani SM, Sarma SNG, Supraja S. Role of jargon in patient–doctor communication in the dental healthcare sector: a systematic review and meta-analysis. J Educ Health Promot. 2023;12:; 2. Wood M, Gupta A. Identifying and classifying medical jargon through analysis of recorded standardized patient encounters. Patient Educ Couns. 2021;104(8):2122–5.; 3. Lalor JP, Levy DA, Jordan HS, Hu W, Smirnova JK, Yu H. Evaluating expert–layperson agreement in identifying jargon terms in electronic health record notes: observational study. J Med Internet Res. 2024;26:e49704.

OR_07
INTRUZIVNA LUKSACIJA CENTRALNOG SJEKUTIĆA – PRIKAZ SLUČAJA I TERAPIJSKI POSTUPAK

Dijana Đuza[1], **Snežana Pejić-Burgić**[2], **Sanja Grahovac**[3], **Nikolina Spasojević**[4]
[1]*Dom zdravlja „Dr Jovan Rašković", Mrkonjić Grad*
[2]*Zavod za stomatologiju Republike Srpske, Banja Luka*
[3]*Dom zdravlja Prijedor, Prijedor*
[4]*Dentalna klinika, Medicinski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Banja Luka*
Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Uvod: Intruzivna luksacija predstavlja jednu od težih luksacionih povreda zuba, pri kojoj dolazi do aksijalnog pomjeranja zuba u alveolarnu kost. Terapijski pristup i prognoza zavise od stepena povrede koja se klasifikuje na osnovu dva ključna kriterijuma: milimetarskog pomeranja (stepena dislokacije) i vidljivosti zubne krune (klasifikacija po Von Arx-u).
Cilj i metode: Cilj rada je prikazati slučaj potpune (teške) intruzije stalnog gornjeg centralnog sjekutića (21) sa nezavršenim rastom korjena, nastale kao posljedica dentalne traume.
Prikaz slučaja: Osmogodišnji dječak se javlja na Dentalnu kliniku Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci dan nakon povrede, sa prvobitnom pretpostavkom da se radi o avulziji zuba 21. Analizom radiografije i kliničkim pregledom utvrđena je potpuna intruzija pomenutog zuba. Zbog prisutanog preloma alveolarne čašice sprovedena je terapija hiruške repozicije u lokalnoj anesteziji, te je zub stabilizovan splintom na 4 sedmice.
Rezultati: Na kontrolnom pregledu, mjesec dana nakon uklanjanja splinta uočena je spotana reerupcija zuba 21 (približno 1-2mm u odnosu na zub 11). Tokom praćenja pacijent je bio bez subjektivnih tegoba. Perkutorno je registrovana minimalna osjetljivost, dok je palpatorno utvrđena pokretljivost u sagitalnom smjeru, približno 1mm. Radiografskom analizom nisu uočeni znaci progresije koštanih promjena, niti dodatni resorptivni procesi.
Zaključak: Prikazani slučaj teške intruzivne luksacije mladog stalnog zuba udružene sa frakturom alveolarne čašice ukazuje na značaj pravovremene radiografske dijagnostike i adekvatnog terapijskog zbrinjavanja. Radi procjene daljeg razvoja zuba i dijagnostike mogućih posttraumatskih komplikacija neophodno je dalje kliničko i radiografsko praćenje.

Ključne riječi: *intruzija zuba, dentalna trauma, splintiranje.*

Literatura: 1. Spinas E, Carboni L, Cordaro S, Lopponi G, Mallus T, Zerman N. Intrusive luxation lesions in permanent teeth: a Literature review and an up to date on the possibilities of approaches with the orthodontic repositioning technique. Eur J Paediatr Dent. 2024 Dec 1;25(4):331-335. doi: 10.23804/ejpd.2024.25.04.03. PMID: 39623862.; 2. Bourguignon C, et al. International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 1. Fractures and luxations. Dental Traumatology. 2020;36:314–330.; 3. Budak, L. and Levin, L. (2024), Prevention of orofacial trauma in sports and beyond—What can be done further?. Dental Traumatology, 40: 239-242. https://doi.org/10.1111/edt.12966

RADIONICE PO POZIVU

Nataša Ljubomirović

Prof. dr sc.
Srbija

Doktor medicine, specijalista psihijatrije, doktor političkih nauka, vanredni profesor na Akademiji za humani razvoj u Beogradu, zaposlena u Institutu za mentalno zdravlje Beograd. Diplomirala na Medicinskom i Stomatološkom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Specijalistički ispit iz psihijatrije položila na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je i odbranila magistarsku tezu, a doktorsku disertaciju odbranila na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kao dobitnik stipendije Ujedinjenog kraljevstva zavrsila edukaciju iz oblasti dečije psihijatrije NHS Northamton i iz oblasti za grupni rad sa decom i mladima pod metorstvom prof dr Kedar Dwivedi. Koordinator projekta iz oblasti mentalnog zdravlja za rad sa vulnerabilnom decom i mladima i njihovim porodicama u okviru projekta Lekari bez granica Belgije (MSF Belgium). Naučno zvanje naučnog saradnika na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu stekla je 2018. godine. Bila je edukator zdravstvenih radnika u reformskom Projektu mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini (2015 – 2023). Mentor lekarima na specijalizaciji iz predmeta dečija i adolescentna psihijatrija pri Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, sudski veštak iz oblasti dečije i adolescentne psihijatrije. Načelnik Klinike za decu i omladinu i šef Kliničkog odeljenja za decu i omladinu Insituta za mentalno zdravlje u Beogradu. Uestovala je na brojnim kongresima kao pozvani predavač i publikovala veći broj stručno-naučnih radova u indeksiranim časopisima.

Jelena Lončar Glumac

Dr med.
Srbija

Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu upisala je 2015. godine, a integrisane akademske studije uspešno je završila 2021. Tokom studija bila je izuzetno aktivna u nevladinoj organizaciji „Studentska unija medicinara – SUMC" (2018–2021), gde je kao član Koordinacionog odbora i subkoordinator vodila humanitarni i edukativni projektat poput „Svi smo mi nečija deca". Bila je zaposlena u Domu zdravlja „Vizim" u sklopu fabrike automobila „ZF", Domu zdravlja „Savski Venac" Beograd i Zavodu za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju "Prof. dr Cvetko Brajović" u Beogradu, a aktuelno je zaposlena u Institutu za mentalno zdravlje Beograd, na trećoj godini specijalizacije iz dečje i adolescentne psihijatrije. Paralelno sa kliničkim radom, pohađa četvorogodišnju edukaciju iz sistemske porodične psihoterapije. U domenu naučno-istraživačkog rada primarno se bavi temama mentalnog zdravlja mladih i dečjih prava.

Neda Masal

Dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Diplomirala na Medicinskom fakultetu u Foči, Univerziteta u Istočnom Sarajevu, zaposlena u Zavodu za forenzičku psihijatriju u Sokocu, aktuelno na specijalizaciji iz dječije i adolescentne psihijatrije, koju upisuje na Medicinskom fakultetu u Foči. Dio specijalističkih studija obavila je u Zavodu za forenzičku psihijatriju Sokolac, Univerzitetskoj bolnici Foča i Klinici za dječiju psihijatriju u Beogradu, a trenutni specijalistički staž obavlja na Kliničkom odelenju za decu i omladinu Instituta za mentalno zdravlje u Beogradu. Doktorske akademske studije upisala na Medicinskom fakultetu u Foči, Univerziteta u Istočnom Sarajevu, trenutno je na drugoj godini studija. Učestvovala je u pisanju praktikuma za postupanje sa forenzičkim pacijentima u okviru programa Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku.

PZ_R_01
MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP POREMEĆAJIMA PONAŠANJA KOD DECE

Nataša Ljubomirović[1, 2], Jelena Lončar Glumac[1], Neda Masal[3]
[1]*Institut za mentalno zdravlje, Beograd, Srbija*
[2]*Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija*
[3]*Zavod za forenzičku psihijatriju, Sokolac, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina*

SAŽETAK

Uvod: Poremećaji ponašanja su dobili status problema koji zavređuje posebnu pažnju naučnika i praktičara. Ova dijagnostička kategorija je danas u velikom fokusu dečije i adolescentne psihijatrije, promene u aktuelnim životnim stilovima, sve veći uticaji digitalnih platformi, doprinule su novoj mogućnosti dijagnostike ovih poremećaja. Napravljena je jasna razlika između poremećaja ponašanja i drugih fenomena sa kojima su ranije bili svrstavani u istu grupu, razvijena je široka mreža različitih institucija i profesionalnih usmerenja koji rade na prevenciji i tretmanu. Cilj: Uključiti što veći broj ljudi koji su uključeni u rad sa decom i adolescentima koji pripadaju ovoj grupi poremećaja, kako bi im se približila ova tematika i omogućilo što bolje razumevanje važnosti multisektorske saradnje u cilju obezbeđivanja što boljeg tretmana za decu i adolecsente.
Metodologija: Radionica će uključivati 10-15 učesnika kojima će biti dati prikazi iz kliničke prakse iz oblasti, a čiji će zadatak biti da organizuju aktivnosti preventivne i kurativne prirode koje bi se odnosile na multrisektorijalnost i povezivanje službi na opštinskom/gradskom nivou. Manje grupe bi imale 5 učesnika, a svaka grupa će dobiti da analizira po dva primera – prikaza slučaja.
Zaključak: Rezultati ove radionice bili bi ustanovljeni i predviđeni koraci zbrinjavanja dece i mladih sa nekim od poremećaja ponašanja. Koraci bi bili razrađeni kako u zdravstvenom i sistemu socijalne zaštite tako i u obrazovanom sistemu.

Ključne reči: *poremećaji ponašanja, deca i adolescenti, prevencija.*

Literatura: 1. World Health Organization & UNICEF. (2021). Mental Health of Adolescents: Multi-sectoral guidelines on mental health promotive and preventive interventions for adolescents. Geneva: World Health Organization.; 2. American Psychiatric Association. (2022). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, Text Revision (DSM-5-TR). Washington, DC: American Psychiatric Association. 3. Reeves, S., Fletcher, S., Barr, H., Birch, I., Boet, S., Davies, N.,... & Kitto, S. (2016). A BEME systematic review of the effects of interprofessional education. Medical Teacher, 38(7), 656-668.

Predrag Jovanović

Prof. dr sc. med.
Bosna i Hercegovina

Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. Specijalistički ispit iz interne medicine položio 2011. godine, a subspecijalistički ispit iz gastroenterohepatologije 2023. godine. Magistarski rad odbranio na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli, a doktorsku disertaciju na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.Trenutno na poziciji šefa Odjeljenja za gastroenterologiju i hepatologiju Klinike za interne bolesti Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla. Na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli vanredni profesor interne medicine, aktuelno obavlja funkciju odgovornog nastavnika za predmet Interna medicina. Svoj stručni i naučni rad prvenstveno usmjerava na gastroenterologiju, hepatologiju i digestivnu endoskopiju, uključujući neinvazivnu procjenu bolesti jetre. Autor i koautor brojnih naučnih publikacija iz oblasti gastroenterologije i interne medicine, uključujući radove posvećene neinvazivnoj procjeni fibroze jetre, bolestima jetre i digestivnoj endoskopiji. Član je više domaćih i međunarodnih stručnih udruženja, uključujući Evropsko udruženje za proučavanje jetre (EASL), Američko društvo za gastrointestinalnu endoskopiju (ASGE) i Udruženje gastroenterologa i hepatologa Bosne i Hercegovine.

Goran Predojević

Mr sc. med. dr
Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, magistar medicinskih nauka, specijalista interne medicine, subspecijalista gastroenterohepatolog. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje položio specijalistički ispit iz interne medicine, a subspecijalizaciju iz gastroenterologije i hepatologije završio na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Magistarsku tezu odbranio na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Bio predavač na Visokoj medicinskoj školi Prijedor na predmetu Interna medicina i zdravstvena njega internističkih bolesnika. Bio zaposlen u Bolnici „Dr Mladen Stojanović" Prijedor na Odjelu interne medicine, gdje je bio na pozicijama šefa Osjeka za internu medicinu, a potom i načelnika Odjela interne medicine. Od 2023. radi u ZU Specijalistički centar „Dr Predojević", čiji je aktuelni direktor.

PZ_R_02
FIBROSCAN: TEORIJSKE OSNOVE I PRAKTIČNA PRIMJENA

Predrag Jovanović[1, 2, 3], **Goran Predojević**[4], **Edgar Iglić**[5]
[1]*Klinika za interne bolesti, Univerzitetski klinički centar Tuzla*
[2]*Medicinski fakultet, Univerzitet u Tuzli*
[3]*Stomatološki fakultet, Univerzitet u Sarajevu*
[4]*Specijalistički centar „Dr Predojević" Prijedor*
[5]*Bolnica „Dr Mladen Stojanović" Prijedor*
Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

FibroScan predstavlja brzu, neinvazivnu i reproducibilnu metodu za procjenu fibroze i steatoze jetre, sa sve značajnijom ulogom u svakodnevnoj kliničkoj praksi. Cilj radionice je upoznati učesnike sa praktičnim aspektima pravilnog izvođenja tranzijentne elastografije i interpretacije dobijenih rezultata. Kroz demonstraciju pregleda biće prikazani pravilan položaj pacijenta, izbor odgovarajuće sonde, tehnika mjerenja krutosti jetre (LSM) i steatoze pomoću controlled attenuation parameter (CAP), kao i kriteriji za procjenu kvaliteta i pouzdanosti mjerenja. Posebna pažnja biće posvećena najčešćim tehničkim i kliničkim faktorima koji mogu uticati na rezultate i dovesti do njihove pogrešne interpretacije. Kroz praktične primjere biće prikazana primjena FibroScan-a kod pacijenata sa MASLD, virusnim hepatitisima, alkoholnom bolešću jetre i drugim hroničnim bolestima jetre.
Radionica je usmjerena na sticanje praktičnih znanja potrebnih za pravilno izvođenje pregleda i primjenu dobijenih rezultata u svakodnevnom kliničkom odlučivanju.

Ključne riječi: *FibroScan, tranzijentna elastografija, fibroza jetre, steatoza jetre, LSM, CAP.*

Literatura: 1. European Association for the Study of the Liver. EASL Clinical Practice Guidelines on non-invasive tests for evaluation of liver disease severity and prognosis – 2021 update. J Hepatol. 2021;75(3):659–689. doi:10.1016/j.jhep.2021.05.025.; 2. de Franchis R, Bosch J, Garcia-Tsao G, et al. Baveno VII – Renewing consensus in portal hypertension. J Hepatol. 2022;76(4):959–974. doi:10.1016/j.jhep.2021.12.022.; 3. European Association for the Study of the Liver (EASL), European Association for the Study of Diabetes (EASD), European Association for the Study of Obesity (EASO). EASL-EASD-EASO Clinical Practice Guidelines on the management of metabolic dysfunction-associated steatotic liver disease (MASLD). J Hepatol. 2024;81(3):492–542. doi: 10.1016/j.jhep.2024.04.031.

Vedran Jakupović

Doc. dr sc., mr sc. dr stom., MBA
Bosna i Hercegovina

Rođen 1978. godine u Sarajevu. Doktor nauka iz oblasti Menadžment i liderstvo, MBA i magistar stomatoloških nauka. Specijalista je ortodoncije s dugogodišnjim kliničkim iskustvom. Docent na Fakultetu zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu u oblasti Zaštita zdravlja zajednice, na predmetima Menadžment u zdravstvu, Upravljanje kvalitetom u zdravstvu, Liderstvo u zdravstvu i Ekonomika u zdravstvu. Autor jedne knjige, te 15 naučnih i stručnih radova iz oblasti stomatologije, menadžmenta i marketinga u zdravstvu. Kontinuirano angažovan kao predavač i edukator u oblasti primjene alignera u ortodonciji. Povremeno radi kao business edukator i predavač u oblastima menadžmenta, liderstva i marketinga u zdravstvu i farmaceutskoj industriji.

PZ_R_03
LEADERSHIP U ZDRAVSTVU

Vedran Jakupović
Fakultet zdravstvenih studija, Univerzitet u Sarajevu
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Trosatna radionica fokus stavlja na upravljanje timovima, kontinuirani kvalitet zdravstvene zaštite i izgradnju kulture visokih performansi i sastoji se od tri cjeline (bloka).
Prvi blok se osvrće na savremene koncepte liderstva i psihološku sigurnost, u kome se pored uvodnog dijela vezanog za koncept radionice i upoznavanje sa pojmovima i terminologijom ukazuje na psihološku sigurnost kao temelj kvaliteta a kroz interaktivnu vježbu se analizira kultira komunikacije. Drugi blok prezentuje temelje liderstva-upravljanje kvalitetom i kulturu visokih performansi, kada se obrađuju standardi kvaliteta i indikatori učinka (KPI), potom načine izgradnje tima visokih performansi (High Performance Culture) i praktični rad na temelju studije slučaja (Case Study). Posljednji, treći blok prezentuje praktične alate i akciono planiranje, kada se govori o dvosjernom feedback-u u medicini („daj i primi"), prevenciji sindroma sagorijevanja (Burn-out) radi očuvanja resursa i izradi ličnog plana akcije (Action plan).
Nakon radionice učesnici će steći znanja o savremenom shvatanju liderstva među svim profilima zdravstvenih radnika i saradnika, a sa ciljem kontinuiranog pružanja usluga u zdravstvenim ustanovama ali i stalnog unapređenja kvaliteta tih usluga, sa ciljem očuvanja zdravlja stanovništva.

Ključne riječi: *liderstvo u zdravtvu, kultura visokih performansi, kvalitet u zdravstvu, upravljanje timovima.*

Literatura: 1. Vodstvo, teorija i praksa, Northouse P:G. MATE 2010; 2. Level Three Leadership, Clawson G.C. Pearson 2009.; 3. Oxford Handbook of Public Health Practice 3rd editon, Oxford University Press 2013.; 4. HBR'S 10 Must Reads On Leadership for Healthcare HBR, 2018.; 5. HBR'S 10 Must Reads On Strategy for Healthcare HBR, 2018.

PZ_R_04
NEUROSTIMULACIJA NEKAD I SAD: ELEKTROKONVULZIVNA TERAPIJA VS. TRANSKRANIJALNA MAGNETNA STIMULACIJA

Marija Jeremić Petrović

Dr med.

Njemačka

Doktor medicine, specijalista psihijatrije sa psihoterapijom. Rođena u Kruševcu (Srbija). Diplomirala na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Nišu (Srbija). Tokom profesionalnog razvoja usmerava se na oblast mentalnog zdravlja, psihijatrijske dijagnostike i psihoterapijskog rada, kombinujući medicinski i psihoterapijski pristup u svakodnevnoj kliničkoj praksi, nakon čega stiče zvanje specijaliste psihijatrije sa psihoterapijom u Kliničkom centru Christophsbad, Göppingen (Nemačka) gde je zaposlena na Klinici za psihijatriju i psihoterapiju - Odelenju za afektivne poremećaje. U svom radu bavi se širokim spektrom psihijatrijskih poremećaja, uključujući afektivne i anksiozne poremećaje, psihotične poremećaje, kao i kompleksna i terapijski rezistentna stanja. Poseban naglasak stavlja na individualizovan pristup pacijentu, integraciju farmakoterapije i psihoterapije, te dugoročno unapređenje kvaliteta života i funkcionalnosti pacijenata. Dodatno profesionalno angažovanje ostvaruje kao honorarni docent na Akademiji za psihoterapiju Kliničkog centra Christophsbad, Göppingen, gde učestvuje u izvođenju nastave iz oblasti psihoterapije i mentalnog zdravlja, prenoseći klinička iskustva i savremene terapijske pristupe polaznicima edukacija. Tokom karijere kontinuirano se stručno usavršava kroz edukacije, seminare i kongrese iz psihijatrije i psihoterapije, uključujući i dodatne obuke iz kognitivno-bihejvioralne terapije (KBT) i elektrokonvulzivne terapije (EKT). Profesionalni interes usmeren je ka savremenim metodama lečenja, posebno u oblasti terapijski rezistentnih psihijatrijskih poremećaja.

PZ_R_04_A

ELEKTROKONVULZIVNA TERAPIJA NASPRAM SAVREMENIH TEHNIKA NEUROSTIMULACIJE

Marija Jeremić Petrović
Klinika za psihijatriju i psihoterapiju, Klinički centar Christophsbad Göppingen, Savezna Republika Nemačka

SAŽETAK

Elektrokonvulzivna terapija (EKT) i dalje predstavlja zlatni standard u lečenju teških i terapijski rezistentnih psihijatrijskih poremećaja kao što su teške terapijski rezistentne depresije, psihoze i katatonije. Istovremeno, savremene metode neurostimulacije, poput transkranijalne magnetne stimulacije (Transcranial Magnetic Stimulation), sve više dobijaju na značaju zbog svoje neinvazivnosti i povoljnijeg profila neželjenih efekata.
Cilj ove radionice je sagledati mesto elektrokonvulzivne terapije u eri razvoja novih neuromodulacionih pristupa i mogućnosti njihove komplementarne primene u savremenoj psihijatriji, sa posebnim osvrtom na izbor optimalne terapije za pojedinačne pacijente.

Ključne reči: *elektrokonvulzivna terapija, terapijski rezistentni psihijatrijski poremećaji.*

Literatura: 1. Harold A. Sackeim. The Cognitive Effects of Electroconvulsive Therapy in Community Settings. Neuropsychopharmacology. 2020.; 2. American Psychiatric Association. The Practice of Electroconvulsive Therapy: Recommendations for Treatment, Training, and Privileging. 3rd ed. 2023.; 3. Colleen K. Loo, et al. International evidence-based guidelines on transcranial magnetic stimulation. Clinical Neurophysiology. 2023.; 4. National Institute for Health and Care Excellence. Guidance on Electroconvulsive Therapy and Transcranial Magnetic Stimulation. 2023–2024.; 5. Mustafa M. Husain, et al. Neuromodulation therapies in treatment-resistant depression: Current evidence and future directions. The Lancet Psychiatry. 2024.

Jadranka Stanković
Dr med.
Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista psihijatrije, sistemski porodični terapeut. Diplomirala i položila specijalistički ispit iz psihijatrije na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Bila je zaposlena u u Domu zdravlja Prijedor i Bolnici „Dr Mladen Stojanovič" Prijedor, aktuelno je zaposlena na Klinici za psihijatriju, Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske Banja Luka. Bila je predavač u Srednjoj medicinskoj školi u Prijedoru. Član više stručnih udruženja: Komora doktora medicine Republike Srpske, Društvo doktora medicine Republike Srpske, Udruženje psihijatara u Bosni i Hercegovini, Udruženje specijalizanata i mladih psihijatara/neuropsihijatara, World Psychiatric Association, Affiliative Member of the European Psychiatric Association, European Federation of Psychiatric Trainees, Udruženje psihijatara Republike Srpske. Učestvovala je na brojnim domaćim stručnim skupovima iz psihijatrije sa nekoliko aktivnih učešća, kao i na više regionalnih/internacionalnih skupova van zemlje. Završila internacionalni EPA Itinerant Course "Recognizing and Assessing Negative Symptoms in Patients with Schizophrenia" kojeg je vodila prof. dr sc. med. Armida Mucci (Univerzitet u Napulju, Italija), u Banjoj Luci (2017). Sertifikovani sistemski porodični psihoterapeut, edukovana iz primjene elektrokonvulzivne terapije tokom 2025. (Vojnomedicinska akademija Beograd) i 2026. godine (KBC „Sestre milosrdnice" Zagreb). Služi se srpskim i engleskim jezikom. Udata, majka je dvoje djece.

PZ_R_04_B

PROTOKOL ZA PRIMJENU ELEKTROKONVULZIVNE TERAPIJE U UNIVERZITETSKOM KLINIČKOM CENTRU REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA

Jadranka Stanković
Klinika za psihijatriju, Univerzitetski klinički centar Republike Srpske
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Elektrokonvulzivna terapija (EKT) je jedna od neuromodulacijskih terapijskih metoda u psihijatriji, koja se koristi kod teraporezistentih formi određenih psihijatrijskih oboljenja, prije svih shizofrenije i depresije, a koju timski provode psihijatri i anesteziolozi, nakon specijalizovane obuke. Uz pomenute u indikaciona područja primjene EKT pripadaju i bipolarni poremećaj, te maligni neuroleptični sindrom i katatoni poremećaji. Primjena EKT u Republici Srpskoj provodi se jedino na Univerzitetskom liničkom centru (UKC) Republike Srpske Banja Luka savremenim aparatom za EKT, saradnjom edukovanog tima sa Klinike za psihijatriju i Klinike za anesteziju i intenzivno liječenje od 2026. godine, nakon skoro decenijske pauze od primjene prvih aplikacija EKT sa aparatom starije generacije. Tokom radionice prikazaće se usvojeni protokol primjene u okvirima važećeg, revidiranog Uputstva, kao i prikazi slučajeva iz praktičnog rada sa pacijentima i pokazatelji rezultata primjene EKT, ali i ukazati na prednosti i sigurnost ove terapijske metode širim profesionalnim krugovima, kao i na rizike i kontraindikacije za primjenu EKT.

Ključne riječi: *elektrokonvulzivna terapija, shizofrenija, protokol.*

Literatura: 1. American Psychiatric Association. Electroconvulsive Therapy (ECT) Position Statement. December 2007; 2. Kritzer MD, Peterchev AV, Camprodon JA. Electroconvulsive Therapy: Mechanisms of Action, Clinical Considerations, and Future Directions. Harv Rev Psychiatry. 2023 May-Jun 01;31(3):101-113. doi: 10.1097/HRP.0000000000000365; 3. NICE Guidance on the use of electrocnvulsive therapy (2021). https://www.nice.org.uk/guidance/ta59/resources/guidance-on-the-use-of-electroconvulsive-therapy-pdf-229464598419.

Srđan Mavija

Dr med.

Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista kliničke neurologije, zaposlen u Klinici za neurologiju Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske u Banjoj Luci od 2011. godine, na Odjeljenju za neuromišićne bolesti. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, gdje je 2017. godine završio specijalizaciju iz kliničke neurologije. Završio je dodatne edukacije iz oblasti kliničke elektromiografije, primjene botulinum toksina u liječenju neuroloških oboljenja, kao i u izvođenju terapijske plazmafereze kod neuroloških bolesti. Od 2022. godine oblast interesovanja proširuje na primjenu repetitivne transkranijalne magnetne stimulacije (rTMS) u liječenju neuroloških bolesti, te odlazi na nekoliko edukacija u inostranstvo. U kliničkom radu uvodi primjenu rTMS u liječenju bolnih stanja u neurologiju, kao što su migrene, kraniofacijalni bolovi, centralni neuropatski bol i fibromijalgija, te perifernu magnetnu stimulaciju (mPMS) u liječenju hroničnog bola u leđima.

PZ_R_04_C

TRANSKRANIJALNA MAGNETNA STIMULACIJA KAO SAVREMENA TEHNIKA NEUROSTIMULACIJE

Srđan Mavija
Klinika za neurologiju, Univerzitetski klinički centar Republike Srpske
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Transkranijalna magnetna stimulacija (TMS) predstavlja neinvazivnu tehniku neurostimulacije kojom se pomoću kratkotrajnih magnetnih impulsa modulira aktivnost moždane kore. Magnetno polje koje generiše stimulaciona zavojnica prolazi kroz kožu i kosti lobanje te, putem elektromagnetne indukcije, stvara električnu struju u površinskim kortikalnim strukturama. Na ovaj način moguće je stimulisati određene neuronske mreže bez hirurške intervencije i bez direktnog kontakta sa moždanim tkivom. Poseban klinički značaj ima repetitivna transkranijalna magnetna stimulacija (rTMS), kod koje se magnetni impulsi primjenjuju u serijama prema unaprijed definisanim parametrima – frekvenciji, intenzitetu, broju impulsa i mjestu stimulacije. U zavisnosti od primijenjenog protokola, rTMS može povećavati ili smanjivati ekscitabilnost ciljane kortikalne regije. Efekti stimulacije ne završavaju se neposredno nakon aplikacije, već mogu trajati značajno duže zahvaljujući procesima neuroplastičnosti, uključujući mehanizme slične dugotrajnoj potencijaciji (LTP) i dugotrajnoj depresiji (LTD). Savremeno razumijevanje TMS-a prevazilazi koncept jednostavne stimulacije ograničenog područja korteksa. Stimulacijom jedne kortikalne regije moguće je modulirati funkciju čitavih neuronskih mreža, uključujući anatomski udaljene kortikalne i subkortikalne strukture. Upravo ovaj „network" efekat predstavlja jednu od osnova terapijske primjene TMS-a kod različitih neuropsihijatrijskih i neuroloških poremećaja.

Najviše dokaza o efikasnosti rTMS-a postoji u liječenju velikog depresivnog poremećaja, ali se spektar kliničkih indikacija kontinuirano proširuje. TMS se danas istražuje i primjenjuje kod opsesivno-kompulzivnog poremećaja, hroničnog neuropatskog bola, migrene, fibromialgije, posljedica moždanog udara, Parkinsonove bolesti, tinitusa i drugih poremećaja kod kojih abnormalna aktivnost neuronskih mreža ima značajnu patofiziološku ulogu. Kod hroničnog neuropatskog bola, jedan od najznačajnijih terapijskih pristupa predstavlja visokofrekventna stimulacija primarnog motornog korteksa (M1). Modulacija motornog korteksa može uticati na šire mreže uključene u obradu bola, uključujući talamus, insulu, prednji cingularni korteks i descendentne antinociceptivne sisteme. Zbog toga rTMS predstavlja posebno interesantnu opciju kod pacijenata sa farmakorezistentnim neuropatskim bolom.

Razvijeni su i noviji oblici stimulacije, među kojima posebno mjesto zauzima theta-burst stimulacija (TBS). Intermitentna TBS (iTBS) može ostvariti neuroplastične i terapijske efekte uz značajno kraće trajanje pojedinačne sesije u poređenju sa konvencionalnim rTMS protokolima. Napredak neuronavigacije, individualizovanog određivanja terapijskih meta i funkcionalnog neuroimaginga dodatno omogućava preciznije usmjeravanje stimulacije prema neuronskim mrežama relevantnim za određenu bolest.

Važna prednost TMS-a jeste povoljan sigurnosni profil. Terapija se izvodi ambulantno, ne zahtijeva anesteziju niti sedaciju, a pacijent nakon tretmana u pravilu može nastaviti sa svakodnevnim aktivnostima. Najčešće neželjene reakcije su prolazna nelagodnost na mjestu stimulacije i glavobolja, dok su ozbiljne komplikacije, uz pravilnu selekciju pacijenata i poštovanje sigurnosnih protokola, rijetke. Transkranijalna magnetna stimulacija zato predstavlja važan dio razvoja savremene neinvazivne neuromodulacije. Njena budućnost vjerovatno neće biti zasnovana samo na izboru određene kortikalne tačke i frekvencije stimulacije, već na individualizovanom pristupu u kojem se terapijski protokol prilagođava funkcionalnoj organizaciji neuronskih mreža svakog pacijenta. TMS na taj način predstavlja pomak od klasične farmakoterapije prema ciljanoj, mrežno orijentisanoj i personalizovanoj neurostimulaciji.

Ključne riječi: *neurostimulacija, rTMS, depresija, neuropatski bol.*

Literatura: 1. Lefaucheur JP, et al. Evidence-based guidelines on the therapeutic use of repetitive transcranial magnetic stimulation (rTMS): An update (2014–2018). Clinical Neurophysiology. 2020;131(2):474–528. doi:10.1016/j.clinph.2019.11.002.; 2. Rossi S, et al. Safety and recommendations for TMS use in healthy subjects and patient populations, with updates on training, ethical and regulatory issues: Expert Guidelines. Clinical Neurophysiology. 2021;132(1):269–306. doi:10.1016/j.clinph.2020.10.003.; 3. George MS, et al. Daily left prefrontal transcranial magnetic stimulation therapy for major depressive disorder: a sham-controlled randomized trial. Archives of General Psychiatry. 2010;67(5):507–516. doi:10.1001/archgenpsychiatry.2010.46.; 4. Blumberger DM, et al. Effectiveness of theta burst versus high-frequency repetitive transcranial magnetic stimulation in patients with depression (THREE-D): a randomised non-inferiority trial. Lancet. 2018;391(10131):1683–1692. doi:10.1016/S0140-6736(18)30295-2.; 5. O'Connell NE, Marston L, Spencer S, DeSouza LH, Wand BM. Non-invasive brain stimulation techniques for chronic pain. Cochrane Database of Systematic Reviews. 2018;4:CD008208. doi:10.1002/14651858.CD008208.pub5.

Dušan Stojnić

Dr med.

Republika Srpska/Bosna i Hercegovina

Doktor medicine, specijalista psihijatrije. Diplomirao na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu 2011. godine. Bio je zaposlen u Domu zdravlja Gradiška i na Odjeljenju psihijatrije Bolnice Gradiška, aktuelno angažovan u TMS centru Alivija u Banjoj Luci. Specijalistički ispit iz psihijatrije položio 2017. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci. Tokom specijalizacije bio je na pozicijama sekretara i predsednika Udruženja specijalizanata i mladih psihijatara Bosne i Hercegovine. Edukovao se u psihoterapiji u oblasti transakcione analize (psihoterapeut pod supervizijom). Poslednjih godina posvećen neuromodulaciji i primeni transkranijalne magnetne stimulacije (TMS) u psihijatriji i neurologiji. Nakon usavršavanja u regionu i inostranstvu stekao je zvanje sertifikovanog trenera u oblasti TMS. Od 2025. godine postao je klinički savetnik danske kompanije MagVenture, lidera u industriji TMS. 2026. godine pozvan da bude član internacionalne grupe eksperata koja se bavi naprednim edukacijama lekara širom Evrope, na polju magnetne stimulacije. Jedan je od osnivača prvog privatnog TMS centra u Bosni i Hercegovini, "Alivia" u Banjoj Luci i osnivač "TMS hub", kompanije za konsalting na polju TMS. Učesnik brojnih stručnih skupova u zemlji i inostranstvu.

PZ_R_04_D

PRAKTIČNA PRIMJENA TRANSKRANIJALNE MAGNETNE STIMULACIJE U SVAKODNEVNOJ PRAKSI

Dušan Stojnić
TMS centar, Specijalistički centar Alivia
Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Uvod: Transkranijalna magnetna stimulacija (TMS) predstavlja neinvazivnu metodu neuromodulacije koja ima sve značajniju ulogu u liječenju psihijatrijskih i neuroloških poremećaja. Širenje indikacija i razvoj novih stimulacionih protokola zahtijevaju dobro poznavanje naučnih dokaza, bezbjednosnih preporuka i praktičnih aspekata primjene.
Cilj: Cilj okruglog stola i radionice je predstavljanje praktične primjene TMS-a, uz poseban osvrt na zvanično odobrene protokole i protokole koji se primjenjuju izvan odobrenih indikacija (*off-label*).
Metode: Kroz stručna izlaganja, prikaze kliničkih slučajeva, praktične demonstracije i interaktivnu diskusiju biće obrađeni izbor i priprema pacijenta, procjena kontraindikacija, određivanje motornog praga, pozicioniranje stimulacione zavojnice, izbor parametara stimulacije i praćenje terapijskog odgovora. Biće razmotreni dostupni naučni dokazi, bezbjednost, ograničenja i etički aspekti primjene *off-label* protokola.
Rezultati: Učesnici će steći jasniji uvid u razlike između odobrenih i *off-label* protokola te unaprijediti znanja potrebna za izbor pacijenata, individualno prilagođavanje terapije i bezbjedno sprovođenje TMS tretmana.
Zaključak: Povezivanje naučnih dokaza, kliničkog iskustva i praktičnih vještina predstavlja osnovu odgovorne, bezbjedne i efikasne primjene TMS-a u svakodnevnoj kliničkoj praksi.

Ključne riječi: *TMS, neurostimulacija, protokoli.*

Literatura: 1. Fitzgerald, P. B., & Daskalakis, Z. J. (2022). rTMS treatment for depression: A practical guide (2nd ed.). Springer Nature Switzerland AG. https://doi.org/10.1007/978-3-030-91519-3; 2. Fornito, A., Zalesky, A., & Bullmore, E. (Eds.) (2016). Fundamentals of brain network analysis. London:Academic Press, Elsevier. doi: 10.1016/C2012-0-06036-X; 3. Arle, J. E., & Shils, J. L. (Eds.). (2022). Essential neuromodulation (2nd ed.). London:Academic Press, Elsevier. doi: 10.1016/C2017-0-03533-4

ORGANIZATORI, POKROVITELJI I PARTNERI

Grad Prijedor

Javna zdravstvena ustanova „DOM ZDRAVLJA“ Prijedor
(Centar za promociju zdravlja i prevenciju bolesti
i Centar za zaštitu mentalnog zdravlja)

i

Javna zdravstvena ustanova
Bolnica „Dr Mladen Stojanović“ Prijedor

organizuju
u okviru Drugog međunarodnog medicinskog simpozijuma Prijedor 2026

PROMOCIJU KNJIGE

I LUDOLOZI SU L(J)UDI
– Veljko Đorđević

Subota, 24. oktobar 2026. godine
u 11.00 sati (Business hotel Prijedor - SALA A)

Knjigu promovišu:

Prof. dr Marijana Braš
Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Prof. dr Veljko Đorđević (autor)
Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Moderator:
Prof. dr Alma Džubur Kulenović
Medicinski fakultet, SSST Sarajevo

ORGANIZATORI

Javna zdravstvena ustanova
„DOM ZDRAVLjA“ Prijedor

Javna zdravstvena ustanova
Bolnica „Dr Mladen Stojanović“
Prijedor

POKROVITELJI

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Министарство здравља и социјалне заштите

Grad Prijedor

Medicinski fakultet
Univerziteta u Banjoj Luci

PARTNERI

unicef | za svako dijete

Kancelarija UNICEF-a u Bosni i Hercegovini

Turistička organizacija Grada Prijedor

Zdravstvena ustanova
Specijalistički centar
„Dr Predojević“ Prijedor

Javna ustanova
Visoka medicinska škola
Prijedor

PRIJATELJI SIMPOZIJUMA

MEDIJSKI POKROVITELJ

TEHNIČKI ORGANIZATOR

Aleja Svetog Save 12
78000 Banja Luka
Republika Srpska, Bosna i Hercegovina
Tel.: +387 51 492 493
Mob.: +387 66 33 33 01
e-mail: kongres@travelplan.ba

Grad Prijedor

Javna zdravstvena ustanova „DOM ZDRAVLJA“ Prijedor
(Centar za promociju zdravlja i prevenciju bolesti
i Centar za zaštitu mentalnog zdravlja)

i

Javna zdravstvena ustanova
Bolnica „Dr Mladen Stojanović“ Prijedor

organizuju
u okviru Drugog međunarodnog medicinskog simpozijuma Prijedor 2026

TRIBINU

UTICAJ ISHRANE NA PSIHIČKO ZDRAVLJE: šta treba unositi a šta treba izbegavati?

Prof. dr sc. med. Nenad Vasić, MHBA, BA Phil.
specijalista psihijatrije i psihoterapije
Načelnik Klinike za psihijatriju i psihoterapiju, medicinski direktor i zamjenik direktora
Klinički centar Christophsbad Gruppe Göppingen (Savezna Republika Njemačka)

Petak, 23. oktobar 2026. godine u 11.30 sati
Kino „Kozara“ Prijedor

Uvodničari:

Olivera Brdar-Mirković,
Odjeljenje za obrazovanje, zdravstvo, socijalnu zaštitu i pronatalitetnu i demografsku politiku, Gradska uprava Grada Prijedor

Prim. dr Goran Račetović,
spec. psihijatrije, Centar za zaštitu mentalnog zdravlja, Dom zdravlja Prijedor

ODBORI

NAUČNI ODBOR

Predsjednik: Biserka Rešić (Split)

Članovi: Marija Burgić-Radmanović (Banja Luka), Veljko Đorđević (Zagreb), Nenad Vasić (Göppingen), Gordana Milavić (London), Snježana Popović-Pejičić (Banja Luka), Čedo D. Miljević (Beograd), Marijana Braš (Zagreb), Dragoslav Sokić (Beograd), Verica Pavlić (Banja Luka), Mirko Stanetić (Banja Luka), Sandra Pekić-Đurđević (Beograd), Predrag Jovanović (Tuzla), Daliborka Tadić (Banja Luka), Alma Džubur Kulenović (Sarajevo), Azra Durak Nalbantić (Sarajevo), Nevena Todorović (Banja Luka), Kosana Stanetić (Banja Luka), Suzana Savić (Banja Luka), Aida Šehanović (Tuzla/Sarajevo), Marija Obradović (Banja Luka), Nermina Kravić (Tuzla), Nataša Ljubomirović (Beograd), Jelena Pavlović (Foča), Vedran Jakupović (Sarajevo), Mario Tadić (Zagreb), Saša Dabić (Banja Luka), Miloš Stojanović (Tønsberg)

POČASNI ODBOR

Alen Šeranić, Slobodan Javor, Ranko Škrbić, Radoslav Gajanin

ORGANIZACIONI ODBOR

Kopredsjednici: Miloš Marjanović, Miroslav Bijelić

Sekretar: Goran Račetović

Članovi: Ilija Stijepić, Goran Predojević, Zemira Ahmić, Daliborka Rajlić-Vukota, Slađana Graonić-Đukić, Milica Marjanović, Siniša Obradović, Dušanka Smiljanić, Biljana Majkić, Milijana Rubin

UREDNIK

Goran Račetović

Javna zdrastvena ustanova
„DOM ZDRAVLJA“ Prijedor

Javna zdravstena ustanova Bolnica
„Dr Mladen Stojanović“ Prijedor

najavljuju

3

TREĆI MEĐUNARODNI MEDICINSKI SIMPOZIJUM PRIJEDOR 2027

Izazovi savremenog doba za zdravlje: prevencija, rana intervencija, oporavak

Prijedor, 29 – 31. oktobar 2027. godine

Prim. Goran Račetović, dr. med.
Sekretar Organizacionog odbora

Miloš Marjanović, dipl. ecc.
Miroslav Bijelić, dipl. ecc.
Kopredsjednici Organizacionog odbora

Izdavač:
Javna zdravstvena ustanova „DOM ZDRAVLJA“ Prijedor

Urednik:
Goran Račetović

Štampa:
Grafički atelje Grafit
Prijedor

Tiraž:
100

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

616-06(048.3)

МЕЂУНАРОДНИ медицински симпозијум (2 ; 2026 ; Приједор)
Komorbiditeti u medicini: izazovi u svakodnevnoj klinickoj praksi : knjiga sažetaka / Drugi međunarodni medicinski simpozijum, Prijedor, 23 - 25. oktobar 2026. godine ; [urednik Goran Račetović]. - Prijedor : Print design : Javna zdravstvena ustanova „Dom zdravlja“, 2026 (Prijedor : Grafički atelje Grafit). - 146 стр. : илустр. ; 30 cm

Тираж 100. - Биографије аутора уз радове.

ISBN 978-99997-933-5-3

COBISS.RS-ID 144987649

2. DRUGI MEĐUNARODNI MEDICINSKI SIMPOZIJUM PRIJEDOR 2026

Komorbiditeti u medicini: izazovi u svakodnevnoj kliničkoj praksi

Prijedor, 23 – 25. oktobar 2026. godine

Organizatori

Javna zdravstvena ustanova „DOM ZDRAVLJA“ Prijedor

Javna zdravstvena ustanova Bolnica „Dr Mladen Stojanović“ Prijedor

Pokrovitelji